

439

ԲԺՇԱՐԸՆ ՀԱՄԱՌՕՏ.

Հարազրեալ 'ի ներհուն Բժիշկ Բուզպեցի Բօհան
նէս Բարանթարեան Պօրոն Պետրոսէ .
Յամի ան 1789 ին .

Տարազրեալ 'ի Հայրապետութե' Լուսանկար Մօրն մերոյ' Սբ Գահայն
Էջմիածնի' Տն ԼՈՒՎԱՍՈՒՒ Սրբազնաբ Գթղիսի Ա' Հայոց .

Հրահանաւ' Սբ Աթոռոյն Էջմիածնի Տայրազոյն Նուէրակի
և Հիւսիսային կողմանս եղեալ ազգիս Հայոց Առաքելաշաւիղ
Առաջնորդի Սանահնեցոյ Երկայնաբաղուկ Արղութեանոյ
Իշխանազնեայ Տն Եօլսէփայ Սրբազան Աբր Եպիսի, և Հիմ
'նադրի նոր Նախիջևնու և Գրեգորուպօլու Քաղաքացն Հայոց .

Լորդեամբէս և ծախիտս' 'ի Հնդկիս' 'ի Սուրաբէ բնակեալ Բո
ղայեցի Պայքատ Իշխան Ազայ Եօհանջանին Վերադառնալ .

Սրբազրեալ զգուշութի վերայ Հեղինակին ձեռագրոյ
'ի Թաղզէոս Վարդապետէ Առասանդինուպօլսեացոյ
Մարութեան .

Յամի Տեւոսն 1793. Մարտի 15 ին .

Ի տպարանի Նորին Բարձր Սրբազնութենս .

Ընդ հովանեաւ Երկնահանգէտ Սուրբ Խաչ
Վանկն, որ 'ի նորն

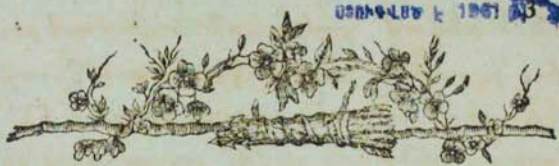
Ն Ա Խ Ի Բ Ե Ի Ա Ն .

454-57

61(03)
- 19

ՍՈՒՆՆԱԿ Է 1967 թ

ԵՐԻՅՍ ԵՐԱՆԵԱՒ, ՀՕՐ
Հ Ե Ս Ե Ր Ե Կ Ե Յ, Ի Ը Խ Ե Ն Ե Զ, Ն Ե Ե Յ
Տ Ե Ե Ռ Ն Ե Յ Ո Վ Ս Է Փ Ե Յ Ս Ր Բ Ե Զ Ե Ն
Ե Ի Ե Զ Գ Ե Ս Է Ր Ե Ր Բ Ե Պ Ի Ս Կ Ո Պ Ո
Ս Ի Խ Ո Ն Ե Լ Բ Հ Ե Բ Ե Բ Ն Ո Ւ Ի Բ Ո Ւ Մ Ն

Տե ս ե ա շ ի մ, թ է՝ ՚ի կառուցանել Լ Բարձր
Սրբազնութեդ՝ զբարեատ ի թ Վարդան,
և ՚ի սպայծառ ացուցանելն՝ զազգասող ուտ Տպա-
րանն, (որ ՚ի նորն Վախիճեան.) բոլոր հայրե-
նասէր ազգ հայոց՝ ՚ի ծագաց երկրն ՚ի հեռաս-
տան կողմանց՝ մինչ ցը ՚ի Հնդկական նահան-
գաց, ինքնսցօժար կամօք՝ և զուարթամիտ առա-
տաձեռնութիւն՝ նուիրամասոց զտանին՝ եր-
ջանկութի ինքեանց՝ և մեծ բարութի բազ-
մացրիւ ազն իւրեանց համարեցան. (ոպ և է
իսկ.) Ուստի՝ և անբատս ՚ի մեծազոյն գոյլց՝
զգեղեցիկ նախանձն նախանձեալ, ըստ՝բուժ
ման

մասն և անդամ հայկասեռն աղնու՛ստերունդ
 աղին, 'ի յօգուտ հասարակաց բարւոյն՝ տու՛նել
 զտկար անձն իմ՝ յաշխատանս, զփորձաւեցեալ
 դեղորսոյ՝ զանազան ցա՛նոց՝ սլատահելոց մարդ
 կային սեռի, փնջասարաս 'ի մի հա՛ւաքմամբ՝ յա
 ռաջ ածի զայս փոքրիկ ՌժՂօրան, ընդ նմին
 և զհամառօտ Ռաուարանն նորին :

Եւ զայս երկուս լու՛մոցս՝ զէտ միոյ նա
 քարակախ՝ ցանկանալով ցանկացոյ արկանել 'ի
 գանձանակ՝ հոյակապ Վրքատան՝ Ռարձր
 Սրբաղնութեդ :

Որ եթէ օգտարար և հաճոյ թու՛իցի՝
 օգտակամ Սրբութեդ, և բարձր հրամանա՛դ
 սու՛մամբ՝ իւրոյ ընծայիցի, ոչ սակա՛ւ երջանիւ
 թիւն և ինքեան համարի իմս նո՛ւաստութի,
 գտանելով արժանի՝ ծառայելոյ մերոյինս յա
 բեթասերունդ աղին :

Յո՛ւմ. Երջանկափոյլ Սրբաղ
 նութեդ՝ ասինանո՛ւսար ծառայ ըստ
 շայտե ՌժՂԵՆ Պետրո՛ս որտե Եօհան
 նէս Քալանթարի :

Յոսիֆի մեծութիւնը յանձնոր գրեցոյս, համարօք բնշխարանի:

Արդ՝ ըստորում Իմ բանից և գործոց օգտակարաց՝ ի լոյս ածու մնէ՝ առ գործածու մն՝ յապագայսն եկելոց, վնյ՝ պարտաւոր զիս համարելով՝ ըստ տկար կարեաց իմոց՝ ձեռնամուխ եղէ, զօգտակարագոյն դեղորայսն՝ պատահական զանազան ցաւոց՝ ի սեռս մարդկայինս ազգի առդիսիւիլոց՝ ի յարականս և թէ յիզականս՝ զփորձիւ՝ և կիրառութիւն զտեալսն իմ՝ ներքսան և հինգ ամեայ աշխատանաց իմոց, կարճ՝ համարօք և զօրեղագոյն՝ ըստ պարգևեցելոյ Եօպին առատաձիր չնորհայն՝ ի գիր արձանացուցանել, զանունսն ցաւոցն հայկական բարբառիւ նշանագրծեալ, և զգեղործիցն՝ ի գիր հայ, և ի բարբառ լատին առ գրելով՝ ի յօգուտ հայկասեռ մերազնէիցն՝ սիրով աշխատանացս պսմիկ փափաքողաց:

Եւ պատճառ՝ զայս ոճ կիրառելոյն իմոյ՝ եղև նախապէս կատարեալ անտեղեկութիւն իմ՝ հայկականս իմ լեզուի, և երկրորդաբար՝ ըրում ի բոլոր եւրոպայ, ի յըռուսաստան, ի պարսկաստան, և ի թուրքաստան, ուր ազգք մեր՝ ը մեզաց մերոց՝ ցրիւ անկմամբ հասեալ կան, ի տանց դեղավաճառիցն՝ դիւրաւ կարեն այնու լատինական անունակոչու ըն ստանալ զննգրելին. զի հասարակաց է դեղածախից՝ այն լեզու. Արք քնքեանք կոչին՝ ը լատին բառին՝ ափօթէքաց, և ը պարսից արտաբերուէն՝ աթարխանայ: Յորոց ստանալ կարէ Ծմ՝ սք Ֆարմուլայիւ, կամ՝ որ նոյն է, ըռէցէ փթումիւ, որ պարսից բառիւ ափ նօսխայ. և մեք գրեմք աստանօք՝ կերպ շինելոյ դեղոյն:

Իսկ՝ որքան կարողացայ գտանել՝ լատին անունաց դեղործիցն՝ անունակոչութիւն, թէ հայկական և թէ՛ պարսիկ լեզուաւ, զայնս՝ յատկապէս փոքրիկ բառարանանման՝ պրքեանական կարգիւ դասեալ, ի լատինէ ի

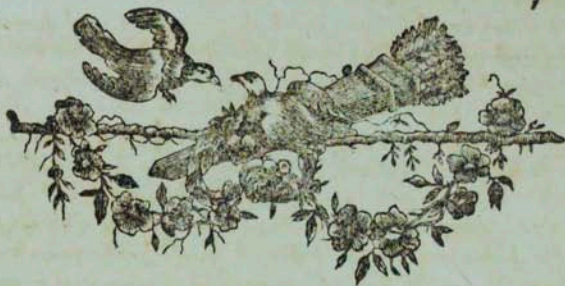
հայ

հայ բարբառ և 'ի դիր. Ը մասնաւորի սոյն գրքոյ Ռժշկա
կանի' 'ի վախճանին համակցեցի. որ այն ևս՝ յուսամ
անպիտան ոչ լինել՝ մերս հայկազեանց:

Աճ այս տկար կարեաց իմոց պտուղ՝ Խն է տուրք
'ի յօգուտ՝ հմտանալոյ ակորժանօք ընթերցողաց, և 'ի
յօգնութի տկար անձանց կիրառողաց, բայց 'ի բնական
մահաբեր ցաւոյն, որ 'ի բնութիս մեր, և ամենից կենդա
նեաց՝ լինին է հարկ՝ յիւրու մի սահմանեալ ժամանակի
բատրում՝ չափով եզ Թր՝ յաւճութի՝ զաւուրս մեր. և
կար զօրուե մերոյ՝ ոնդ ոչինչ է առաջի նր, և ընդունայն
է ամ մարդ մտեղի. Օ ի զինչ է կեանք մեր՝ եթէ ոչ՝ ըն
թացումս առ մահն, և յարգանդէ մօր՝ առ գերեզմանն
դիմել. իբրում՝ ըստ սենեքայի՝ հանապազ բառնի մասն
ինչ 'ի կենաց մերոց, 'ի յաճին՝ նոճագիւք. զայս օրս՝ Ը
մահոճան բաժանեմք. և 'ի միոց զբանէ 'ի մտանելս մեր
'ի կեանս, յայլմէ դրանէ ելանել սկսանիմք:

Աւստի՝ ըստ փանաքի կարեաց իմոց՝ և ես տգնուի
աշխատողս յուսով՝ 'ի յանջիկաց գործս այս, ճանապարհ
հորդս Ը յարգելի եղբարսդ իմ՝ 'ի կենցաղոյս այս սահ
ժտեմ՝ մեծաւ թախանձանօք, զի 'ի յօգալին ձեր 'ի սմա
նէ՝ յիշման արժանի համարեսցիք

զիս զՍտաւրոյնցի նոճաստ Բժիշկ
Պետրոս՝ որդի Զօհաննէս Ռա
լանլարի, որ այժմ Բնակիս 'ի Սոս
նով Սայրաքաղաքոյս Ռոստոյ:

ՊՐԱԿ ԱՌԱՋԻՆ.

Արք՝ գիտելի է, զի՛ ի յարհեստս բժշկականուն
 նախ հարկէ ծանօթ գոլ մարդկային բնունն
 կազմնեածոյն, գործեացն, և ՚ի գործս լինելոյ կերպին
 բնականարար, որք ներգործութի չորից տարերաց՝ գոյա
 ճորին ՚ի նիւթ կենդանական, ընկալելով ՚ի հրոյ՝
 զարիւնն շարժուն, ՚ի հողոյ՝ գմաղձրն, (որ է մաղձն կժ
 զարդաւն՝ դեղին և սեւաւ, ՚ի բնութիւս մեր՝ մարսողան
 գորութենն ներգործող.) ՚ի ջրոյ՝ զմաղան և զայլ խոնա
 ճութիւն, որ բնութեանական ներգործութեամբ բարե
 խառնէ զարեան ջերմութիւն, և գմաղձի չորութիւն և
 զկարծրութիւն. և ՚ի յողոյ՝ զներգործութի շնչառ և տը
 բութիւն, որ է ոգիական գորութի, և զգայական ներգոր
 ծութի բնութեանս մերոյ, որ է ուղեղն և ծուծն՝ զլիւոյ
 և ոսկերացն:

Աւտի՛ ՚ի սոցին չափաւոր և համահաւասար գո
 լոյն՝ պատճառի առողջութի ՚ի բնութիւնս մեր ՚ի սկ՛ ՚ի
 յառաւելութեանէ, ՚ի սոճալութի, և կամ՝ ՚ի յանուղիղ
 ներգործութի՛ սոցին իւրաքանչիւրոյն՝ յառաջանան գա
 նազան հիւանդութիւր: Այր սակս՝ նախ պարտ է արեան՝
 չափազանց լցունն, թանձրունն, և ծանր շրջադայունն՝
 արձակումն տալ՝ արիւն չափաւոր թողլով ՚ի յերակաց՝

պատ

պատշաճաճոր անձանց: Եւ երկրորդպալէս՝ զեփարանս
 մեր՝ (որ կոչի ստամբս՝ որ՝ ինմա պարունակի պատճառն
 առողջութեան և տկարութեան, ընորում՝ ինոյնն հա-
 մահաճաքի՝ երբեմն թանձր մաղաս, և կճոճեալ մաղձ,
 մերթ աճելորդ կերակոր և բմպելի, որովք ծանրացել
 ապականի և թանձրանայ արիւնն, յարմէ յառաջանայ
 տենտ՝ և զանազան ցաւ ջերմախտայ.) փութանակի
 պարտէ, մաքրել և յտակել երկատեսակ դեղորէիւք
 ք՝ կճ փսխողականաճն՝ ի վեր, և կամ՝ լուծողականաճն
 ի վայր, ի դուրս մղելով զժողովել զնասակար և՝ զաճե-
 լորդ զաղտոն ներսնային:

Աւրեմն սկիզբն սրաստորք գրել զկերպ փսխողա-
 կան դեղոյն՝ ի զանազան տեսակս և՝ ի զօրութիւնս, առ
 ի մաքրութեանն ստամբսին եղևալ գրախցն. ի վեր. և
 ապա լուծող դեղորէիցն՝ ի վայր:

Աւրդ շինելոյ՝ փսխողական դեղոյն:

Ընկալ. ռադիքս ինկէքարոճանայ. կէս մնխալ.
 թարթարի վիթ ըրիօլաթի. տասն գրան.
 թարթարի էմէթիցի հինգ գրան:

Օքտորն ի միասին խառնեալ ձեճեալ ի մէջ քարեայ
 սանդի, որ լինի փոշի, գոլ ջրով խառնեալ՝ առւր բմպել.
 և յետ բմպելցն՝ ի յանցանել տասն ըոպէի՝ առւր յա-
 ճախ բմպել զտաք ջուր, մինչև բաճական ի դուրս մկ
 գրողոր դիրտոն ստամբսին. և ապա առւր բմպել գոլ
 խաշու մսի, որով փոշր ինչ և սարտաքս տանելով՝ մաք-
 րեացէ գրատամբոն:

Եւ զայս փսխողական դեղ՝ այսու չափով՝ կարես
 տալ ամ չափահաս արանց և կանանց ի կարև որութի
 ժամանակի: Իսկ տհասիչն՝ կէս մասն, և մանկանցն եր-
 կեմնից՝ չորրորդ մասն բաճէ:

Իսակ՝ պատահի. որ ի յոյժ թուլութենէ ստա-
 մբսին մարդոյ՝ թէ բնականաբար, և թէ՛ ի յաճախ
 գործ

գործածութենէ՝ փսխողական դեղոց՝ միշտ ործայ, և փսխէ, զկերած կերակուրն ոչ մարսելով. պարտէ սալ պնպիւսեայն դեղ անասացուցանօզ ստամաքսին, զայս:

Ահա շինելն:

Ընկալ, Սալ արսինթիհի. մին չէթվէր մսխալ, օքուլի քանքրի ցթրաթի կէս մսխալ, օլէուս մէնթհէ. մին կաթիլ:

Վասն խառնեալ ծեծեալ՝ ի մէջ քաքեայ սանդի, որ լինի փոշի. սալա քանի մի կաթիլ լիմնի ջրով, և հասարակ ջրով խառնեալ առւր ըմպել. կրկնելով յաւուրն երեք անգամ, մինչև հանդարտեցի ործալն. Իսկ՝ ահա սիցն՝ կէս մասն, և երախոյիցն՝ չորրորդ մասն:

Յողագոս լուծողական Գեղորէիցն:

Եւ զի՝ զներսնային կալուածան և զանյատակութիւն մարդոց՝ առ ՚ի մաքրել զանազան լուծող դեղորայք դոն. վն՝ մեք աստանօր շարադասեմք զլուծող փոշի դեղորայցան նախապէս՝ զօրագոյնն, թեթևն, և թիթևադոյնն. զոր պարտի գործածօղն՝ ըստ յարմարութեան բնութենն, և ըստանելոյ ըմպողին՝ ի պէսպէս կերպս յարմարել:

Ահա՛ զօրագոյնն ՚ի լուծող փոշի Գեղորայցո՛ շինելոյն:

Ընկալ, ռադիքս խլափփի, կէս մսխալ, ըսէի էլէքթի. } հաւասար կէս սալիս փօլիխրէսթի. } մսխալ, զիազրիդիուս սուլֆուրաթ. } հաւասար վեց ռէզին խլափի. } դրան, օլէուս մուցիս. գութաս. մին կմ երկու կաթիլ:

Վասն խառնեալ ծեծեալ՝ ի մէջ քաքեայ սանդի, և արկ՝ ինա փոքր ինչ նսուպթ, և արս փոշի, և զոլ ջրով խառնեալ՝ առւր յառաւօտեան ժամուն ըմպել. և վերաւր:

բմկել մին թաս չայ, կի՛ տաք ջուր. և յորժամ սկսանի լուծելն՝ բմկել տալ հա՛րկ է մին մին թաս ովսաննի կրուբայի ջուրն, որ է յտակեալ գարւոյ՝ եփեալ ջուրն մինչ՝ ՚ի վեց կամ եօթն անգամ լուծելն. և ապա տալ ուսակ մնի ջրով չորպայ, փոքր ինչ հացով, և այլ ոչ ինչ. Իսկ եթէ՛ բնու թիւնն մարդոյն թոյլ լինի, որ շատ լուծէ՛ և թուլուի գգայ, պարտի յերկոյեանն ժամուսն մին քանի թաս՝ տարչինով սեան չայ բմկել, և խորով եալ հաց լը չորպային ուտել, որով գաղաթի լուծելն. Ի սմանէ՛ տհասիցն կիսաչափն տալ կարես, սակայն՝ մանկանցն ոչ երբէք, քանզի՛ այլ է մանկանց լուծող դեղն. զոր յետոյ գրեւոց եմ՝ ՚ի տեղուջ իւրում.

Արդ՝ Եեկե լուծող իոշի Կեշ շնեւն.

Ի՛նկալ, բապտիքս բռէի ելէքթի. }
 սալիս փլիխրէսթի. } հա՛ւանր կէս մնխալ
 քրէմօրիս թարթարի. }

Ի միասին խառնեալ ձեծեան, որ լինի փոշի արկ ՚ի նա մին կաթիլ՝ օղեում՝ մացիս գուլթաս, ապա խառնեալ դոլ ջրով՝ տո՛ւք բմկել, և վերաբմկել մին կամ երկու թաս՝ ջերմ՝ ջուր, կի՛ չայ, և ՚ի յիւրաքանչիւր լուծելն՝ մին թաս խաշու՝ յտակեալ գարւով եփեալ, առ ՚ի բարեպէս լուծել և մաքրել գնիրանային գաղան. Իսկ կերպէն չոպայ և հաց և ոչ այլ ինչ, պահպանելով զինքն ՚ի ցրտոյ և ՚ի ցուրտ բմկելեաց.

Ի՛դ՝ զթեթև լուծող դեղս դայս՝ ունողքն զտն, տացա՛ւ հանապազօրդեայ, կի՛ օրամէջ. և կամ յարատե, յառաջացեալ ՚ի ներանային կալուածոց, կարէն ամ օր, կի՛ օրամէջ գործածել առ ՚ի արձակութիւն և ՚ի մաքրութիւն ներանային կալուածոց և ախտիցն՝ հանդերձ պահեցո զուլթն՝ յամ՝ փնասակար կերակրոց և յբմկելեաց, և ՚ի սառն յօդից. Ի՛սոց՝ տհասիցն կէս չափ տալ կարես, և մանկանց՝ զտրբորդ մասն.

Աբրո' Եկեղեցիականի փոշի տեղ շինելոցն:

Ընկալ. մանգնէ զիւց ալբաց անդ լիքան
 քայցինաթ. } Հաւատար
 քրէ Երիթ Թարթարի փուրաթի. } կէս մսխալ

Վ միասին խառնեալ՝ արկ ՚ի նա և կէս մսխալ ծեծած
 նարաթ, ապա ջրով խառնեալ տուր ըմպել. որ յոյժ
 լծեթեապիս յուծէ և զքնուլ թեմական պնդուլ ին ար
 ձակէ. և ներսն հոփարուցանէ, և է այնքան հեշտարմպե
 լի, մինչ զի՝ և մանկանցն, և փոքրիկ երախայոց՝ զկէս
 մասն վերց քանակին՝ ջրով խառնեալ կարես սալ. մս
 իաւն նդ զի՝ առանել պահեցողուլ թիւն ՚ի կերակրոց և
 ըմպելիւց՝ չէ հարկ սմա. բայ ՚ի կաթնէ, և ՚ի սառն
 ըմպելիւց, զի՝ մտասէ, և ընդ այսմ գեղոյ՝ ոչ համաձայնի:

Յողաֆս զանազան տեսայ՝ եփեալ ըմպելի տեղորեկոյ լուծողոյ.
 ՚ի տեղեկէն Աբրո' յարժարեալ, նախ՝ զօրեղաֆոցնն:
 Աբրո'ն շինելոյ:

Ընկալ, քորդէքս խինէ դե խինայ. չորս մսխալ.
 ըսաղիքս ըսարառքառի էլլթի, երկու մսխալ.
 . . կուխնիուէ արիերիէնթի, }
 . . բուս մայիօրի. }
 . . խալաֆէ էլլթի. } Հաւատար
 . . լիկոճերիցիէ. } մին մսխալ
 . . սէրիէնթարի վիրդի- }
 նխանի. գրամինիս. }

Ֆլի սէննէ մունդաթի. վեց մսխալ.
 միրօբալանի էմպլիցի նիդրի, մին մսխալ.
 ֆլօրէս ըսօգարում փալիդարում. } Հաւատար
 . . խամօմէլէ. } մին
 . . սախուրի. } մսխալ.
 սէմէն անխի ըլթելաթի. մին մսխալ.

Վ վերագրելոցն՝ զարմատան՝ մանտր կոտորեալ, զսեր.
 մունան

մունան ծեծեա՛, և զճաղկունն և զճմն 'ի միասին խառնեալ, կէս բուժեւք յստակ ջրով՝ 'ի վերայ հանդարտ կրակի՝ մին քառորդ ժամ եփեա՛. ապա արկ 'ի մէջ նր՝ փուլփայ թամարինդօրում՝. } հաճասար չորս քասիէ. } մսխալ.

Թարթարի վիժրիօլաթի. } հաճասար երկու աալիս փօլիսրէսթի. } մսխալ.

Եւ թո՛ղ 'ի վերայ կրակին մինչև վերստին մին եփ և սգայ, ապա ընկալ և յստակ շորով պարզեա՛, և 'ի մէջ պարզելոյն արկ վասն քաղցրութեալոյ.

սիրուփ ըօզարում սօլու թիւ քում սէննէ, կամ՝ կոցս միզր. ու թն մսխալ.

Ապա առւր ըմպել յառաճօտեան ժամուն՝ կէս մասն, և վերաբնակել մին թաս չոյ, և յետ երեք ժամու՝ եթէ մին կամ երկու տնդամ փուժով լուծէ, բաճական է այն մին անգամ ըմպեալն. իսկ թէ ոչ՝ տալ պարտիս և զմնացեալ մասն, և իւրաքանչիւր լուծելն՝ տալ ըմպել մին թաս խաշու՝ յստակեալ գարևով եփած. և յաճուրն յայնմիկ պահպանել զինքն յամ միասակար կերակրոց և յըմպելիաց. Աայց ահասիրցն՝ զկէս մասն տալ պարտիս, թէ 'ի հիւանդութեն, և թէ ողջ ժամանակին.

Արեւորտ Իերդ Թեթև Լաթօլ Եփեալ Գեղոյ

Ընկալ, բառդիքս ըռէի էլէքթի. երեք մսխալ.

Փօլիէ սէննէ մունդաթի. չորս մսխալ.

Փլօրէս օօզարում փալիդարում. } հաճասար

. . . խամօմէլէ. } մին

. . . սամրուցի. } մսխալ.

սէմէն ֆէնիքուլի. մին մսխալ.

'ի վերօգրելոցն՝ զարմատան ծեծեա՛, և ընդ ծաղկանցն խառնեալ՝ կէս բուժեւք ջրով՝ 'ի վր հանդարտ կրակի՝ մին քառորդ ժամ եփեա՛, և ապա արկ 'ի նա՛

փուլից թամարինդորում . } հաճասար
 . . . քասիէ . } երկու
 սալիս փոխիրէսթի . } մսխալ .

Եւ կրկին մին եփ տոճեալ՝ ընկալ, և յստակ շորով պարզեալ, և ՚ի մէջ պարզելոյն՝ արկ կոյս մեղր՝ չորս մսխալ . և ՚ի գործ ած, ըստ վերոգրեալ խրատոյն .

Սրբորդ Իերդ Եեթեաֆոյն լուծող Եեթեալ Գեղոյն

Բնկալ . Ֆլորէս խամամէլէ . } հաճասար
 . . . սամբուցի . } չորս մսխալ .
 . . . սոզարում փալիդարում . }
 . . . սէննէ մունդաթի . }
 սէմէն անխի ըսթէլաթի . մին մսխալ .

՚ի վերոգրելոցն՝ զսերմունան ծեծեալ և ընդ ծաղկանոցն խառնեալ թոնիկ մի ձգեալ ՚ի չայնիկն և եռացել ջուրն՝ ած ՚ի վերայ, և տուր ըմպել ուղ չայ, յըստակ մեղրով, կամ շաքարով . մինչ ՚ի լուծելն .

Չորրորդ Իերդ՝ Գեղի լուծող հեշտաբժոյղեան Գեղոյն

Բնկալ . ռէզին խալափի . վեց գրան .
 . . . ըսքամոնի . չորս գրան .

՚ի միասին խառնեալ հարեալ ՚ի մէջ քարիւղ սանդի, և արկ ՚ի նա փոքր ինչ՝ թազայ ձուղոյ դեղնուց, և կէս չայի թաս վարդի ջուր, և մին փոքրիկ դրգալ շաքար, կամ յստակ մեղր, կրկին խառնեալ հարեալ մինչ զի՝ դարձցի ուղ կաթն զայն տուր ըմպել յառաճօտն, և վերաբնակել մին թաս չայ, և ՚ի լուծելն՝ ըմպել խաշու՝ յստակած դարևով եփեալ .

Յաղագո՛ հասց, հաճոան, և իալիլ լուծող յարմարելոյն :
Աերոյ շենելոյ՝ զօրեղագոյն լուծող հասցի :

Բնկալ. գուժի ամօնիացի փուրի :	գալբանի դէփուրաթ :	} հաւնասար կէս մախալ :
	միրրէ էլէքթի :	
	սագափէնի :	
	ալօէս սո. քօթ ըրին :	
ռէզին իալափէ :	} հաւնր կէս մախալ :	
բարամանի ալէփինփուրի :		
էքսթրաքթուժ փանխիսագօզի քրօլի :	} հաւնր կէս	
չէնթաուրի միսօրի :		
մարթիս փօմաթայ :	} մախալ	
սափօնիս վէնէթի ալբի :		
սալիս արսինթիհի փուրի :	} հաւնասար՝ մին	
քրօքուս օրիէնթալիս :		
անթիմօնի դիաֆօրէթիցի :	} շէթ վէր մախալ	
էլիքսիթ փրօփրուիէթաթի :		

կամ՝ սաւանդո՞վ շէնած արախ :

Արքան որ բաւական լինի սա՛ ՚ի մաճել զվերոգրեալ խիժան, զնիւթան, և պիօշիան, խաանեալ ՚ի միասին արա՛ մանր և կոյոր հասցս, որ իւրաքսնչի բն՝ ելեք զբան լինի. և ՚ի սոցանէ աուր յաւաւօտն՝ տասն և երկու հատ կլանել, և փերարմալել մին կամ երկու թան չայ : և յոր ժամ սկսանի լուծելն՝ բնակի զխաշու, և զայլսն ՚ի կալ զին. սապէս և պահեցողու թիւնն :

Բրդ՝ հասցս այս ըստորում է ՚ի բաղմատեսակ նիւթոց կերտեալ. և զօրեղագոյն լուծող, և ներսնային կալ ունաճոց արձակող. և կանանց տեսաւտեսութեանն բացօղ փոյ՝ յղի կանանցն՝ ոչ է պարտ տալ :

Բացց՝ ամ ներսնային կալուածք ունողացն՝ յոյժ օգտակար է՝ ՚ի շարաթն մին անգամ տոտն հատ կլանել որ սակաւ առ սակաւ՝ ներսնային թանձրացեալ մաղձն և մաղասն արձակեալ ՚ի դուրս միջ լուծելովն, և մասնա

Նորապէս արեանն շարժումն տալով օգտէ. և ներանային
մասանցն՝ պնդութի տայ:

Արեւոյ կերպ շինելոյ Եւելու լուծող, և հեշտայնորտ հողի:

Ընկալ, գումի ամօնիացի փուրի, մին մնխալ
 էքսթրաքթում ըռէի, կէս մխալ
 ուղին իալափէ
 ըքսամօնի ալէփին փուրի. } հաւասար մին
 սափօնիս վէնէթի ալլի. } չէթվէր մնխալ
 սալիս արսինթհի. }
 քրօքու օրիէնթալի. } հաւասար մին
 անթիմօնի դիափօրէթիցի. } չէթվէր մնխալ
 էլէքսիթ փրօփրիէթաթէ, կամ ուանգոլ
 շինած արաղ.

որքան որ բաւական լինի 'ի մածել զվերոգրեալ խիթան,
 նիւթան, և զփոշիան, զորս խառնեալ 'ի միասին՝ կերտեալ
 հապս՝ ըստ վերոգրեալ հապիցն, իւրաքանչիւրն՝ երեք
 դրան. և տուր 'ի սոցունց կամ առաւօտան և կի՛ յերեկոյն
 կլանել տասն հատ և վերարմպել չայ, կամ տաք ջուր,
 և զայլն 'ի կարգին. որ լուծէ թեթեապէս:

Արեւոյ լուծող հաճոան շինելոյ:

Ընկալ. ըռադէքս իալափէ.
 . . . ըռէի էլէքթի. } հաւասար մին մնխալ
 սալիս փօլիխրէսթի. }
 քրէմօրիս թարթարի. }
 դիագրիդիում սուլֆուրաթ. } հաւասար մին
 ուղին իալափէ. } չէթվէր մնխալ

Օբոլորն՝ 'ի միասին խառնեալ ծեծեալ 'ի մէջ քարեայ
 սանդի, որ լինի հաւասար փոշի, և արկ 'ի նա կոյս մեզը՝
 որքան որ բաւականաց մածիլ և շինիլ թանձր մաճուն.
 և բաժանեալ 'ի չորս մասն, զմի մասն յառաւօտան տուր

լուծելոց հանրկ ունողին, և վերաբնակեացէ չայ: Եւ զայլսն
 ՚ի կարգին, ոնց յառաջ գրեալ է ՚ի կարգս լուծողական
 դեղոցն, թէ կիրառու թին, և թէ՛ պահեցողութիւնն
 որ օգտէ. բարեպէս և հանդարտօրէն լուծէ. և զներս
 նային զաղտոն մաքրէ: Սակայն՝ այսպիսի շինեալ մաճու
 նից՝ երկար ժամանակ դիմանալն չէ կարելի:

Աբրո՛ւ լուծող իմելու գեղ շինելոյ:

Ընկալ. էլիքսիր փրօվրբիէ թաթիս, քում առաքբառօ
 փարաթի. չորս մնխալ:

բաւաննդոլ շինած արաղ, կամ քաղցր արաղ.
 ու թն մնխալաչափ:

անկ ՚ի նա ըռ էզին խալափէ. տասն գրան:

աէզինայ ըսքամօնի. երեք գրան:

Օքողորն ՚ի միասին անկ ՚ի մէջ վերագրեալ արաղին, և
 այնպէս շուշայոլ պահեա՛ ՚ի վերայ ճրագի՛ մինչև մին
 երկուց. կամ եռայ, անպ թող հովանալ: և յետոյ
 խառնեա՛ ընդ նմա՛ մին փոքր թաս՝ ճերմակ գինի, կամ
 քաղցր արաղ. և տնը բնակել յառաւօտն, և վերաբւ՛
 պել մին կամ երկու թաս չայ. և յորժամ՝ սկսանի լու
 ծելն՝ բմպել զխաշու՛ յստակեալ զարւոյ կփած, և
 զայլն ՚ի կարգին. ոնց ՚ի վերանդր գրեալ եմք, թէ կիրա
 ռու թին, և թէ՛ պահեցողութին:

Սուրբ Եբրո՛ւ լուծող իմելու գեղ շինելոյ:

Ընկալ. կէս ըշտօփ. կամ մին բու թէլ Ֆրանսուզի ա
 րաղ կամ քաղցր արաղ:

և անկ ՚ինա բաբառբառի վերի. եօթն մնխալ,
 միքօբալանում նիգրում, երեք մնխալ,
 ալօէս սուքօթրինում. երկու մնխալ,
 քրօքուս. մին մնխալ:

նաբաթ շաքար. ու թն մնխալ

Ը 1

Օ վե

Օ վերողբեալ նիւ թան՝ բոլորն՝ ի միասին ծեծեալ և խա-
 նեալ՝ արկ՝ ի մէջ վերողբեալ արողն , և շաշէին բե-
 րանն խցեալ՝ զիկր՝ ի մի տաք տեղի՝ մնայ մինչ յիօթն ար-
 մայն յամենայնում՝ տէուր մին անգամ՝ զբուշայն շաք-
 ժեալ, զի խառնեցի. և յետ եօթն տէուրն՝ ստեալ զնա-
 պարզեալ յստակ շորով . և պահեալ՝ ի մէջ շաշայի. և ի
 հարկ լինելն՝ յուձող կաթիլ ընկելոյ, մին հասարակ
 զրգալ՝ ի սմանէ՝ ընդ փոքր ինչ ձերմակ գինւոյ , կամ
 քաղցր արաղոյ, կամ ջրոյ, խառնեալ տուր ընկել . և վե-
 րարմակել մին թաս չոց, կի՛ տաք ջուր, որ մեղմ յուձէ .
 և է հեշտարմակելի. մանաւանդ յոյժ օգտու կարէ մտա-
 ստա և խոնաւաբնութ մարդկանց . Ա՛ւր ընկելոյն յետոյ՝
 զինքն պահպանել պարտի յոյն օր՝ ի ծանր կերակրոյ,
 և ի սառն ընկելիաց .

Յաղագս ունողաց ՚ի ներս զանազան րեւոյժ արդանդ (արոց թճի
 առն.) որոց որալ պարս է զբեղ մեռուցանող նաղին, և ՚ի դարս
 հոծոյ գինսոս՝ արտաշնոյ ծանապարհաւն լուծելով :

Սերոյ շինելոյ քեղոյն թճիկոյ :

- Նկալ ըսողիբս իալափէ . } հաւասար կէն մեխալ .
- սէմէն սանթ ընիցի . }
- աբսինթի հի . } հաւասար մին շէթ վեր
- թանապէթի . } մեխալ .
- ըռէ զին իալափէ . }
- լիմաթ ուրայ մարթիս . } հաւեր տանն զբան .
- փուլէրիգաթայ . }

5529
302

Օ բոլորն՝ ի միասին խառնեալ ծեծեալ ՚ի մէջ քարեայ
 սանդի, որ լինի փոշի. ապա բաժանեալ յերկու մասն հա-
 ճասար, և զմի մասն՝ յստակ մեղրով խառնեալ՝ տուր յս-
 աւճօտուն ուտել . և վերարմակել փոքր ինչ մեղրով
 խառնեալ տաք ջուր, որ եթէ զոյ ճճի ՚ի ներս՝ մեռու-
 ցանէ . և արտաքս տանելով ՚ի դուրս մղէ .

Ի սմանէ տհասիցն՝ մին քառորդ բաժինն տալ
 պարտի. իսկ մանկանցն՝ ութն բաժնի մինն .

Եւ այս վերողրեալ դեղս՝ քանի մի անգամ տալ պարտիս ճճի ունողացն, սակացն օրս մէջ. կամ երկու օր միջոց տալով. որ սակաւ առ սակաւ լուծելով՝ ՚ի դուրս մղեսցէ. և ՚ի միջօրեաց աւուրան՝ տալ կարես յամենայն տաւճօտու՝ մին զբոլոր՝ քէնախրի սերման իւղն. (որ լստինս քէն՝ օրէում սէմնիս քանս բի՝ աօր, և ոռ սերէն՝ կանսպլեաննրի մասլ՝ աօր.) որոյ գործ ամ մամբ՝ ճճիքն թուրանան, և մուսնն, և վերողրեալ դեղովն՝ լուծմամբ՝ ՚ի դուրս մղին. Բայց՝ սոյն դեղոյս՝ հարկաւորութի ունողն՝ ՚ի կաթնէ և ՚ի կաթնեղէն կերակրոց, ՚ի բաց լինել պարտի:

Եւր՝ զոցսոսկ՝ գքանի տեսակ լուծող դեղորայս գորս ՚ի մի շար գրեցար, կարէ ամ որ՝ թէ ՚ի յառողջութե և թէ ՚ի թեթե հիւանդութե ժամանակի. առ ՚ի ներս նային դերասն մարբելոյ ՚ի գործ ամել. և ս՝ եթէ ունիլ որ հասարակօրբար սովորութիւն՝ ՚ի տարուոջն մին կամ երկիցս՝ արիւն թողուլ, պարտի զինի արեանն՝ երկու կամ երեք օր անցման՝ զլուծող դեղս բմպել, ՚ի մարբութեմն ներսնային աւելորդ ժողովեալ մաղասին և մեղէին. որք բնականսրար՝ շարժին, ՚ի պակասին փոքր ինչ արեան մերոյ՝ ՚ի բաց թողմամբ ՚ի յերակաց. յորոց յառաջանալ կարէ տեստ. և ցաւ դեղնութե. վասն որոյ՝ հարկ է, յետ արեանն՝ տալ զլուծող դեղ, ՚ի մարբութեմն ներսնային մասանցն, և ՚ի նախապահպանութի՝ ՚ի պէս պէս հիւանդութեց, և ՚ի ցաւոց. Բանդի՝ ոմն ՚ի գիտնագոյն բժիշկ հեղինակաց զրէ, թէ՝ գերազանցազոյն է դեղն այն՝ որ պահպանէ զառողջութիւն. քան զայն՝ որ մարբէ և ՚ի բաց բառնաց զհիւանդութիւն. Օր միովն՝ յարատե է կեանք մեր առողջութե, և մի սովն՝ անզգալի և անխմանալի ՚ի մէնջ յաճախ ցաւակրութե՝ կարճին աւուրք կենաց մերոց. բաւ է:

Գարձցուք այժմ՝ գրել հասարակօրէն զցաւոց յատուկ անուանան և զնոցին օգտակարագոյն դեղորայս:

ՊՐԼԿ

Պ Բ Ը Ա Ե Բ Կ Բ Ո Ր Դ .

Յաղագս՝ նորածին երեւոյնց՝ և փոքրիկ Տանկանց՝ զանազան
տեսանալով լռածող և ներսնային զաղան Տաքող զերգրույս պատ-
րաստելու. Օր նորածին երեւոյնցն՝ յետ թնամեւոյն՝ պարտ է
տալ զրեղ Տաքող ներսնային թննորայան ազդեցն. և հաղորտը
փորոտեացն:

Արեւոյ շնեււոյ .

Նկատ. Օրեւու մ'ամիգտալարու մ'դուլքի ընէցէնս
էքտիքէսի. չորս մտխալ
սկրօփի ցիկս բէի քու մ'ընէօ. } Հաւնր ու թն
 } մտխալ
 } զէ մաննայ.

'Վ միասին խառնեալ՝ տաւր մին փոքրիկ զրգալով՝ նո-
րածին երախային բնակիչ, յաւուրն երկիցս կամ չորիցս,
'ի մտքբումն՝ ծննդական ներսնային զրափցն. Աւ զայս
մինչ ցերկու կմ՝ երեք օր տաւր, մինչև փոխեսցի գոյնն
արտաքս ելել աղբոյն՝ ի դեղին, որ և բնակն զայն աղբոյն

Արգ՝ բնականօրէն՝ թաղմիցս պատասի փոքրիկ երա-
խայից՝ (օրք ըստորու մ' միացն ստեամբ և կս թամբ կե-
րահրին.) թ թ ու թ ի ստամոքսի, և առնաւ յո. թ ի կո-
նաւու թ ե ի ներսն. յորոց յառաջանայ ցաւ՝ փոքրի և
փսխումն Որոց Հարկ է տալ թ թ ու թ ն և կ ճ ու թ ն
կարող և ջրող գեղս պս:

Արեւոյ շնեււոյ .

Նկատ. մազնեղից պլապ անգլիքան քայրինա թ պ. կէօ
մտխալ
օրու լի քանրրի ցի թ բա թ պ. մին չէ թ վէր մնլ

'Վ միասին խառնեալ՝ արափոնչի, և բաժանենա՝ ի չորս
մասն և զմին մին մասն՝ յամենայնու մ' յառաւօտու և
երեկոյնի՝ յատակ ջրով խառնեալ՝ տաւր փոքրիկ զրգա-
լով՝ սակաւ առ սակաւ բնակիչ, և ապա ծծել զըստին.

'Կաւ՝ պատասի փոքրիկ երախայից փորազնայութի.
'ի պատաճաւէ՝ նոր ատամն դուրս զալոյն, և երբևմն
բնու

բնու թե՛նական. և այն՝ մերթ ցա՛նօք փորի, որոց տալի
է զգեղս զսոս :

ԱԵՐՊ շԵՆԵՆՅՈՒ

Բնկալ. մագնէ զիսց նիթրի. կէս մսխալ
սափօնիս վէ՛նէթի ալբի. վեց դրանս,
սիրուփ ըռէի. երեք մսխալ
թի՛նքթուրայ ըռէի ազո՛օզայ. չորս մսխալ :

Օքոլորն՝ ՚ի միասին խառնեալ՝ ՚ի մէջ քարեայ սանդի, և
լցեալ՝ ՚ի մէջ շուշայի պահեալ. և յամ՝ առա՛նօտու և
յերեկայի՝ փոքրիկ դրդալով մի՝ տուր ըմպել. մինչև
կանգնեսցի փորագնացու թին :

Ըլեւս՝ եթէ հարկ լիցի, զսոս դեղս ևս շինեալ՝ ՚ի
յարաաքուստ դիր՝ ՚ի վերայ որովայնին :

ԱԵՐՊ շԵՆԵՆՅՈՒ

Բնկալ. Թրիաք Փառուխի (որ լատիներէնս ասի թէհ-
րիաք վէ՛նէթի.) երկու մսխալ :

Բնդ կարմիր գինւոյ յարել միացո՛ւ, և մին քաթան կտոր
շոր՝ ՚ի նմա տողորեալ դիր՝ ՚ի վի՛ որովայնին, և կապեալ :

Նորս՝ եթէ այսօրիք զհեղձիքս ևս՝ ոչ դադա-
րեսցի փորագնացու թին, յետոյ հօղնայ առնելի է, որ
նեւրսնային՝ թթու և կձո՛հալ, և աղի՝ ապականեալ մա
ղասն լո՛ւացեալ ՚ի դուրս բերցէ :

ԱԵՐՊ շԵՆԵՆՅՈՒ

Բնկալ. մին չայի թաս եփած կաթնս :

կէս չայի թաս գէյթու՛նի իւղ :

Վմիասին խառնեալ՝ անի ՚ի նա՛ զկէս մասն՝ մին թագի
ձո՛նոյ դեղնուցին, և յարեալ խառնեալ, և ապա փոքրիկ
հօղնայի՛ն՝ արտաքնոյ ճանապարհա՛նն՝ ան՝ ՚ի ներս յորո-
վայնն, յա՛նուրն մին, կամ՝ երկիցս, մինչև հանգարտես-
ցի

ցի ցաճն փորին . և փորագնացու թին , մանաճանդ՝ զի
երբեմն պատահի սոյն փորագնացու ես լինիլ և արեամբ
որոյ յոյժ օգտակար է սոյն հողնայս :

Վաւե՛ զայս քանի տեսակ դեղորայս՝ թէ ներսնայ
ին, և թէ արտաքսային, այսու չափով դարձ ածել կարես
'ի մի ամեայ երախոյցիցն սկսեալ՝ մինչ ցերեք ամեայսն,
բայց մեծացն՝ կրկնապատիկ :

Վրդ՝ դոյ և ս մին տեսակ՝ հեշտակերտելի դեղ՝ օդ
տակար փորագնացու թե :

Աբրո շե՛եւո :

Վնկա՛ւ . բաբաբառի վերի մին մսխար
սէմէն փլանթաղինիս . կէս մսխար

Վրդ՝ սոյն վերողրելոյ՝ մինն է բաւէ՛նա, և մի սն՝ սերմն
բարդանկի : Վախ բզ աւէ՛նան՝ մանօր կոտորեա, և
ապա՝ ընդ միւս սերմանն՝ բովեա՛ ող սուրճ, և 'ի միասին
ծեծեա, և հեղ 'ի վիրայ նոցին՝ մին չայի թաս վարդե-
ջուր, և դրերանն ծածկեալ՝ դիւր 'ի միում տաք անդուջ
մալ մինչ ցըտտան ժամ . յետոյ՝ յստակ շորով պարզել
արկ 'ի նս փոքր ինչ ծեծած նաբաթ, և մին դրգալ
յստակ զէթուէնի՝ կմ'նչի իւղ՝ 'ի միասին խառնել տուր
յամ՝ առաճօտու ըմպել . փորագնաց հիճանդին օգտէ :

Բայց՝ այսչափս՝ հասարակաց, ահասիցն՝ կէս մասն
և մանկանց՝ մին քառորդ մասն տալ կարես :

Իսկ՝ 'ի տեղի հասարակ ըմպելեաց՝ սեւէ չայի ջուր
և նշի կաթն : Բայց զմիս՝ չէ պարտ ուտել :

Վյլ և ս՝ հասարակաբար՝ մանուկ երախոյցից և
տղայոց՝ յորժամ պատահի ցաճ փորի, կամ պնդու թի
և կալուճածք ներսնային, և կամ տաքու թի, տալ հարկ
է զայս ինչ :

Աբրո շնեաց :

Ընկալ. դիագրիդիում սու լիքուրաթի. տասն գրան,
գումի գալբանի փուրի հինգ գրան.

Վ միասին խառնեալ սրա փոշի, և արկ 'ի նա'
սիրոփ ցիխորէի, քում ըսէ օ.

. . . ըսողարում սոլուժիլ, } հաճասար
քում սէննէ. } ու թն մնխալ
. . . դէ մաննայ.

ակուճայ ըսթիլաթ կցի, Ֆլորիս խամօմէլ
չորս մնխալ

Վ միասին ըստ կարգին խառնեալ՝ յամենայնում սոս.
ճօտու՝ մին հասարակ գրգալ տուր ըմպել

Իսկ 'ի յերեկոյն՝ վասն տարութեն տալ հարկ
է զպս ինչ :

Աբրո շնեաց :

Ընկալ. մագնէ գիւց ալցայ անդլիքան քալցինաթայ.
կէս մնխալ

քրէ մօրիս թարթարի. մին չէթմէր մնխալ
նիթրի դէ փուրաթի տասն գրան.

Վ միասին խառնեալ ձեծեա՝ ի մէջ քարեայ սանդի, որ
լինի փոշի. և բաժանեա՝ յերիս մասունս հաճասար, և
զմի մասն՝ ջրով խառնեալ՝ տուր ըմպել :

Վարձեալ՝ բարմիս պատահի մանուկ երախայից՝
ըստնօտի ցաւ, որոց հարկէ տալ զպս ինչ գեղ ներս
նային :

Աբրո շնեաց :

Ընկալ. գումի բէնզօէ դէ փուրաթ. տասն գրան.

. . . գալբանի դէ փուրաթ. հինգ գրան.
քասթօրէի փուրի. հինգ գրան.

Վ միասին խառնել ձեծեա՝ որ լինի փոշի, և արկ 'ի նմա՝

սիրօսի դէ ըռաթիցէ փէօնիէ. տամն և վեց մնխլ.
 . . . ցիխօրէի քուժ քոէօ. ուլծն մնխալ
 ահոճայ ըսթիլաթիցէ Ֆլօրիս խամօմէլէ.

չորս մնխալ

Օ ըորորն 'ի միասին խառնեալ՝ մին հասարակ դրգալ
 տուր ըմպել. յաճո՛րն երկիցս՝ առաճօան և յերկիցն,
 յիտ անցանելոյ լուսնոտուլծե՛ց ցաճոյն.

Մ. 11 ևս՝ այնպիսի լուսնոտուլծեան ցաճ ունողին՝
 օգտակար է առնել հօշնայ, սցսպէս:

ԱՆՐԴ շԵՆԵՆՅԱ՝

Բնկալ. Ֆլօրէս խամօմէլ չորս մնխալ

ըռագիքս փէօնիէ. մին մնխալ

Օ այստսիկ եփեա՛ն 'ի մէջ երեք թաս ջրոյ, կի՛մ կաթի
 սպա քամեա՛ն շորով, և 'ի մէջ պարզելոյն արկ՝

մին դրգալ յատակ դէյլծուանի իւզ.

և կէս դրգալ մեղր.

Կէ՛ խառնեալ 'ի միասին՝ փոքրիկ հօշնայիճ՝ արտաքս
 ելանելոյ ճանապարհաճն՝ 'ի ներս ան, և ձեռամբ՝ ար-
 տաքս ելանելոյ ճանապարհն պահեսա՛ն մինչ ցը քառորդ
 մի ժամու, որ 'ի ներսն մնասցէ. ապա լծող. երբ կա
 մի արտաքս ելանէ.

Վա՛ււս՝ գոյ մին դեղ՝ սիմփաթիական. սցսպիսեայ
 երախայիցն յոյժ օգտակար. զորոյ զփորձն՝ ոչ աակա՛ւ
 առեալ եփ եւս:

ԱՆՐԴ շԵՆԵՆՅԱ՝

Բնկալ. քաֆրի. մին մնխալ

գունտուզ զարայ (որ և օղանաչի տսի.) մին մնխլ

Օ երկուսն 'ի միասին խառնեալ՝ յերկուս բաժանեալ, և
 'ի մէջ փոքրիկ շորի ճրարմամբ կտրեալ՝ երախայի յեր-
 կուս յանուլծս կախեսա՛ւ. որ միշտ յիւր վերայն լինի. մե՛

ծապէս օգտէ լուսնոտի ցաճ ունող երախային.

Մ. 10 քան առ այս բաճականասցի.

Պ Բ Կ

Յաղաքս տենդ ցաւոյն, որ սրտաւհի կամ յամե նայնում աւուր, կամ երկօրեայ, և կամ եւօրեայ, որ նախ դողացնէ, և ապա տարուի ՚ի վերայ ամէ: Տանիր որ այս տեսակ տենդ ցաւոյն՝ սկզբնապատճառն՝ մարդոց ներքին անյօտակալն է, յառաջացելոյ ՚ի յաւաւեւութենէ խառնակ մաղձին և մաղասին, և ոչ թէ արեանն կամ յառանելութենէն, և կամ ընթացից օղբոյլմանն. վնջ՝ ոչ է հարկ ասնուլ արիւն ՚ի տենդ ունողացն, այլ զնեքն մարքոց դեղ տար Նէ այն՝ տեսանելի է, զի եթէ ստանդոն ըն սրտարուն և ծանրացեալ իցե դրօշք կերակրոց, նախ պարտիս տալ ըստ տանողութեան անձինն՝ փախողական դեղ, որպէս ՚ի յառաջին պրակաջն գրեալ կայ: Նէ յետ մնոց աւուր տալ պարտիս զթեթե լուծօց դեղս (ըստ առաջին պրակի գրեցելոյն.) որով ներնային ազան յարաաքս ձկամամբ մարբեացի:

Նէ ապա՝ յետ մարբելոց ներնոցին աւելորդ դրբ. տոյն՝ պարտիս տալ զտենդն կարօղ դեղս զայս:

Արու շնեւ:

Բնկալ. քօրթէքս փէրուլիանի օփթիմի . ու թն մնխալ
 . . . քասարիլէ օփթիմի. չորս մնխալ
 ըսաղիքս ըսէ ի էլէթի. և րկու մնխալ
 արքանի դուլիքթի. } հաւասար երկու
 սալիս արզինթհի. } մնխալ

Օքոլքն յատուկ յատուկ ձեծեա, որք լինին փոշի, և խառնեալ ՚ի միտին՝ արկ ՚ի մէջ նորա՝ սրօփ արզինթի:

Արջան որ բաւական լինի ՚ի մածել զըղոր փոշին և առնել կակղօղոյն մածուն, և անտի՝ յամ առաւօտ և յերեկոյ՝ յետ անցանելոց դողացմանն՝ մին հասարակ դրգալ

տուր ու տել, և վերարմայել չայանման ջուր, պատրաստ
եալ 'ի ծաղկանց և 'ի խոտոց:

ԱԵՐՊ շԻՆԵՆՅ

Նկալ. Ֆլորէս խամօնէլէ.	} Հաճասար չորս մնխալ:
. . . սամբուցի.	
. . . բոգարում.	
սուսիթաթէմ հէրբի արզինթի.	} Հաճասար չորս մնխալ:
. . . մէնթէ.	
. . . մէլիսէ.	

'Ի միասին խառնեալ զբոլորն՝ ապա եփեալ որպէս չայ, և
տուր բմայել 'ի տեղի չայի, և հասարակ բմայելեաց:

Վաւա՛ զնոյն վերողըեալ մաճունի նիւթսն՝ կա-
րես կէս բութնի ջրով եփել, և պարզեալ՝ բմայելից շի-
նել, և 'ի մէջ նորա լնուլ զնոյն արզինթի սերօփն, և
յամում առաջօտաւ և յերեկոյի՝ մին չայի թասով տալ
յբմայել, և վերարմայել զնոյն ծաղկանց և խոտոց ջուրն:

Վալի՛ զնոյն մաճունի նիւթսն՝ կարես՝ ընդ չորս
մնխալ արզինթի խոտոյ՝ ձգել 'ի մէջ կէս բութի՛ ա-
նապակ սպիտակ գիւնոյ, յորում մնացէ յաճուրս ե-
րիս՝ 'ի ջերմին տեղւոջ եղեալ, մինչ զի՛ զզօրութիւն
դեղորէիցն՝ արտաքարշեսցէ գինն, և ապա պարզեալ՝
տալ բմայումն յառա՛օտն և յերեկոյն՝ մին զինուոյ թա-
սով յարաւեւելով մինչ ց կարումն տենդին, և վերարմ-
պել զնոյն ծաղկանց և խոտոց ջուրն. նոյնպէս և 'ի տե-
ղի հասարակ բմայելեաց: Թէ և՛ լիմօնաթ և ս կարէ բմ-
պել՝ փոքր ինչ սպիտակ գինեաւ խառնեալ:

Իսկ՛ զսաստիկ տաքութիւն ունողաց՝ ընդ տենդա-
ցաւոյն՝ կարես տալ զփոշի դեղս զայս՝ սակս տաքութեն:

ԱԵՐՊ շԻՆԵՆՅ

Նկալ. նիթրում գէփուրաթի մին մնխալ:

մագ

մագնէզիայ ալբայ անդլիբան
 քալցինաթ .
 քրէմօրիս թարթարի .
 օքուլի քանքրի ցիթրաթ .
 սալիս արգինթի .

} Հաւասար կէս
 մխալ

Օրոյորն՝ ՚ի միասին խառնեալ ծեծեա՛ ՚ի մէջ քարեայ
 սանգի, որ լինի հաւասար փոշի, և բաժանեալ ՚ի վից մա
 սրն՝ յամու՛մ աւուր երկիցս՝ զմին մին մասն՝ ջրով և
 փոքր ինչ թաղէ լիմօնի՛ն խառնեալ՝ տաւր ըմպել, և
 վերաըմպել լիմօնաթ, կամ յստակ ջուր:

ՊՐԵՎ ՉԱՐՐԱՐԴ:

աղագս ջեռուցիչ ցաւոյն, որ է մշտակայ և ան
 միջիլի տաքութիւն՝ որ ՚ի գանաղան կերպ միսս
 ծուծենէ պատահի. արդ՝ առ ոյս նկատել է, որ թէ
 սաստիկ է մրսածութիւնն՝ մինչ զի շնչոյ առեարուեն.
 և կրծոցն ծանրութիւն երե ի, նախ՝ համոնդամայն յա
 ռաջին օրն, և կամ մինչ ցերրորդ օրն՝ ՚ի կանիչն առ
 նուլ արիւն՝ հարկէ, ըստ կարողութեան հիւանդին.
 երեք կամ չորս շալի թոս լի, և յետ արիւն տռնլոյն՝ ՚ի
 նոյն օրն՝ տալ հարկէ շթեթեազոյն հովացնող ըմպե
 լիք դեղս զայս:

ԱԵՐՊ շԵՆԵՆՅ:

Բնկալ փուլիլիս նիթրօզի ըշտալի. մին մխալ
 մագնէզիայ ալբայ անդլիբանայ
 քալցինաթ .
 օքուլի քանքրի փրէփարաթ .
 քրէմօրիս թարթարի .
 անթիմօնի դիաֆօրէթ իցի .

} Հաւասար կէս
 մխալ

՚ի միասին խառնեալ շինեա՛ փոշի . և բաժանեա՛ ՚ի վից
 մասն, և յամենայնու՛մ չորս ժամու՛ զմինն՝ յստակ ջրով
 խառն

խառնեալ տուր ըմպել . և վերաբնակել զներքայ գրեալ
ծաղկանց և խոտոց ջուրն .

Աբրոյ շինելոյ .

Ի նկալ . Ֆլօրէս ալթէի, թիլիէ,	}	Հաւասար երկու մտխալ .
. . սամբուցի .		
. . ըսօզարում փալի- թարում .		
. . թուսիլադինիս .		
. . փիօլարում .	}	Հաւասար չորս մտխալ .
Ֆօլիէ հէդրայ թէրբէսթրի .		
. . փուլմօնարիէ, բօրաքինիս . քում ֆլօրէ .		
. . սալփիէ . վէրօնիցէ .		
. . միլէֆօլի քում ֆլօրէ .	}	Հաւասար չորս մտխալ .
ըռադէքս լիկոնիբիցիէ .		
. . կիլինկուէ ալիէ ըիէնթի բուս մայիօրի .		
Հօրդէի մունդաթ .		

Օքոլորն մանրեալ խառնեալ ՚ի միասին, և ապա բա-
ժանեալ ՚ի չորս մասն . և զմի մասն՝ երկու բուլթել ջրով
եփեալ, և պարզեալ, և ՚ի մէջ պարզելոցն արկ փոքր ինչ
բալի կամ մօրենւոյ՝ շաքրով եփեալ սիրօլին, և տուր
ըմպել միշտ ՚ի տեղի ըմպելեաց .

Եւ յետ երկու աւուր անցմանն արիւն թողլոցն,
եթէ սնտուլթիւն ունիցի, հարկէ թեթև սպոյն լու-
ծօղ ըմպելիք տալ . ըստ խրատոյ ՚ի պրակն առաջին
գրեցելոցն .

Եւ յետ զլուծողական դեղն առնլոցն, եթէ ՚ի միւս
օրն ևս տաքուլթիւնն աւելցէ, հարկէ տալ զհոլացնօղ
ըմպելի դեղս զայս .

Աբրո շնեւոյ .

Բնկալ . սէմէն կոճաթ լու Փրկիթիթի }
 մայիօրի . } Հաճասար չորս
 . . . էթ մինօրի . } մխալ .
 . . . փափաւրի ալբի . մին մխալ .
 'Վ միասին ծծեւաւ , և 'ի մէջ նորին արկ'
 ահոճայ ըսթ իլաթ իցիկ Փլօրբիս }
 խանմէլէ . } Հաճասար
 . . . սամբուցի . } ութն
 . . . թիլիէ . ըսօզարում . } մխալ .
 . . . քարդուի բէնէ դիթի . }
 . . . ցէրագօրում նիգօրում }
 ահոճայ դէքօթի հօրդէի մունդաթ . իդ մնլ .
 'Վ միասին խառնեալ ձմիւս , և պարզեալ չորով զնիւթս
 վնրոզբիւրցն , և 'ի մէջ նորին արկ :
 նիթրում դէփուրաթում . }
 մողնէ դիայ ալբայ անգլիքան } Հաճասար մին
 քալցինաթայ . } մխալ .
 քօրնու ցէրիլի , սինէ իզնէ
 փրէփարաթ . }
 օքուլի քանրրի ցիթրաթ . }
 անթիմօնի դիափօրէթիցի . կէս մխալ .
 սիրօփ կո ինկոճէ ափէրիէնթիվուս . ը մխալ .
 'Վ միասին խառնեալ արկ 'ի մէջ շուշայի . և պահեալ 'ի
 սառն տեղոջ . և յամենայն երկու ժամու՝ երկու հա
 սարակ դրդալ տուր ըմպել : Իսկ 'ի տեղի հասարակ
 ըմպելեաց՝ տուր ըմպել զվերոգրեւ ճաղկանց և խոտոց
 ջուրն . Եւ կամ՝ յատակեալ զարւոյ ջուր , խառնելով
 'ի նա՝ մասն ինչ՝ օքսիմէլ սիսիլիէրս . նքէ , ըքքանջամին .

Աբրո՝ ըստանճաթն շնեւոյ .

Բնկալ . յատակ ջուր , մին չայի թաս .
 զինուոյ քացախ , երկու չայի թաս .
 յատակ մեղր , մին չայի թաս .

չոր անանուխ, չորս մխալ :

'Վ միասին խառնեալ՝ 'ի մէջ բղղոյ՝ 'ի վերայ հանդարտ կրակի եփեալ, յետոյ պարզեալ պահեալ՝ 'ի մէջ շուշայի, յորմէ փոքր ինչ լցեալ՝ 'ի մէջ յառակեալ դարւոյ ջրոյն՝ միշտ աուր, տաքութի ունող հիւանդին՝ 'ի յըմպումն :

'Վ, ա ես՝ եթէ տեւելով տաքութեն՝ ներանային կալուէս ծք պատահի, և սաստիկ գլխացաւութի գգայ, մինչ զի՝ ուշագնաց լինել, հարկէ յամենայն երեկոյի հօղնայ անել, և 'ի ներբանան կպուցանել՝ զսեաւ ալիւրն ընդ փոքր ինչ՝ ծեծած մանանխի՝ զինչոյ քացախով մածմամբ՝ պնդազոյն խմոր արարեալ : առ 'ի քարշեւ զվերնային տաքութին՝ 'ի վայր :

Սերոյ վերոգրեալ հօղնայն :

Ընկալ . Ֆլօրէս խամով, ու թն մխալ :

սէմէն լինի, (ծեծած.) չորս մխալ :

սափօ վէնէ թի . երկու մխալ :

'Վ միասին խառնեալ եփեալ՝ վեց շայի թաս ջրով, ապա պարզեալ և արկ 'ի մէջ նորա՝

գէյթ ունի իւղ . երեք դրգալ :

մեղր . երկու դրգալ :

աղ . փոքր ինչ :

'Վ միասին խառնել, 'ի սմանէ՝ ըն կարգին սրա զհօղնայ :

'Վ, ա ես՝ եթէ և սոյն սգնութիս՝ ոչ հանդարտեացի սաստկութի ջերմութեն և ուշագնաց լինելոյն . ապա հարկէ տալ սպեղանի՝ խառնեալ յըսպանիական ճան՝ ճից՝ պրօղ փոշուով, զոր մածեալ՝ 'ի վերայ բարակ կաշւոյ՝ կապել պարտէ 'ի վերայ մկանացն՝ երկուց սրունից, և թողուլ այնպէս՝ մինչ ց երկոտասան ժամ, և յետոյ 'ի բաց առնուլ, և գլխացեալ այրեալ մորթն 'ի բաց հատեալ դնել 'ի վերայ բացեալ վիրին ճրճօղ սպեղանի, ըստ վիրին մեծութեն, որոյ անունն կոչի՝

էմ

էմփրաստրում մելիթում սիմփիէքս.

Յորմէ մասն ինչ 'ի վերայ քաթան կտաւի առեալ կապել հարկ է՝ ըստ չափոյն, 'ի վերայ նոյն վերին. և յաւնուրն՝ մին, կամ երկիցս փոխել. ըստ արտաեղման շարունոյն, մինչ ցը մաքրումն վերին.

Աբրդ շինելոյ՝ պրօզ սպեղանադն.

Ընկալ. էմփրաստրում վէզիքաթօրի. տասն մսխալ փուլվիս քանթարիդիս. կէս մսխալ.

'Ի միասին խառնել մածեալ 'ի վերայ բարակ կաշուոյ՝ երկու կտորի ձուակերպի, և 'ի վր մածեալ սպեղանոյն ի րաքանչիւրոցն ցանեալ փոքր փոշի 'ի յայրօղ յըսպանիական ճանճիցն, որ կոչի փուլվիս քանթարիդիս, ապա հիւանդի երկուց սրունից միանան գերծեալ, եթէ ունիցի մաղ. և զտեղն քաղախով տրորեալ, և յետոյ սրբեալ՝ զիր զոցս սպեղանի՝ 'ի միջատեղին մկանացն, և քաթան կոպով՝ լաւ կապեալ թող մնալ ը վերողբել չափոյ ժամանակին.

Ըրդ՝ այս է վերջին օդ տախարադոյն դեղն՝ ունողոյ զջնուցիչ՝ մշտապէս և անմիջի տարութեան ցաւն ծանրադոյն. որ եթէ սովաւ ես՝ ոչ օդախցի, հարկի՞ կամ մահուամբ գնաց, և կամ՝ բնական բնութիւնն ինքն ըստ ինքեան՝ սլլիմնապէս իմն օգնէ.

'Ի այց՝ երևի երբևմն՝ յանձն՝ սյսպիսի տաքութիւն ունող հիւանդին ծաղկանման դուրս տուեալ՝ սպիտակ կարմիր և մերթ սեւէ, որ կոչի հասարայ. յայնժամ հարկ է տալ ներսնացին ինչ դեղ. որ առաւել 'ի դուրս վիշէ, զի մի՛ 'իներս մնալով պրեսցի հիւանդն.

Աբրո շնեւոյ տեղոյն .

Ընկալ .	ակոճայ ըսթիլաթիցի ֆլորիս սամրուցի .	} Տաճա սար ու թն մնխլ .
·	·	
·	·	
·	·	
·	·	

փուլ վիս նիթ բոգուս ըսթ ալի .	} Տաճասար մին մնխալ .
քորնուց ցեբվի սինէ իգնէ	
փրէ փարաթի .	
օքուլի քանքրի ցիթ բութի .	

անթիմոնի դիաֆորէթիցի .
 միրքսթուրայ սիմիլէքս . չորս մնխալ .
 սիրօփ ըսուրի իղէի . ու թն մնխալ .

Ի միասին խառնեալ տուր ըմպել . յամենայնու՛մ երկու
 ժամու՛ երկու հասարակ դրգալ . և վերաբնակել տար
 չայ , կամ եփեալ գար . ոյ ջուր՝ ընդ փոքր ինչ ըսքան
 ջամինի խառնեալ , և սոլասեալ քրանքի , որ ՚ի ձեռն քրր
 տընքոյն՝ ՚ի դուրս փշէ զներսնային հատայն . և նու
 վաճ օգտի .

Ի արձեալ՝ գոյ և ս մին զօրեղագոյն գեղ քրտնա
 բեր , և ներսնային պրօղ ջերմութեն հոլայնոյ և ՚ի
 դուրս վարօղ .

Աբրո շնեւոյ քրտնաբեր տեղոյն .

Ընկալ .	օքուլի քանքրի ցիթ բութի .	} Տաճասար կէս մնխալ .
·	·	
·	·	
·	·	

քորնուց ցեբվի սինէ իգնէ փրէ
 փարաթի .
 անթիմոնի դիաֆորէթիցի .
 ցինարերի անթիմոնի . մին չէթ վէր մնխալ .
 քամֆօր փուրիսիմի . տասն գրան .

Ի միասին խառնել արա՛ս փոշի , և բաժանեալ յերեք մասն
 յորոյ

յորոց զմին մին մասն՝ յամուսմ՝ աւուր, յերեկոցեան վեց ժամուսն ջրով խառնեալ տուր ըմպել. և վերաբամ պել տաք չայ, կամ վերողրեալ զարւոյ ջուրն: Եւ զայ սոսիկ՝ թէ՛ ՚ի վերանդր գրեալ զջրանման դեղն, և թէ՛ զայն փոշի դեղս՝ իւրաքանչիւրն իւրում ժամանակին ամ օրտալ հարկէ: մինչ ցաւարտումս ՚ի դուրս փրչմանն հասպային, և ցգերծումս՝ ուշադնաց լինելոյն:

Եւ յետ անցանելոյ ցաւոյն՝ մինչդեռ զթուլուին ունի հիւանդն, պարտի մեծ զգուշութիւն պահել զինքն ՚ի ծանր կերակրոց և յըմպելեաց, նոյնպէս ՚ի սառն և ՚ի խոնաւ յօդոյ, մինչև հաստատեսցի կարեօք:

Պ Բ Ե Կ Զ Ի Ն Գ Ե Բ Բ Ո Բ Դ:

Յ

աղաղս փորագնացութեան ցաւոյն, անարիւն և կամ՝ արեամբ, որ յառաջանայ ՚ի զանաւան պատճառէ, զորս ՚ի հիւանդէն հարչաքննեալ իմանալ պարտիս: Իսկ մեք զրեմք աստանօր՝ միայն զդեղորոցս նոյնոյ ցաւոյն:

Իրգ՝ անարիւն փորագնացութիւնն՝ և թէ՛ ՚ի բնական բնութենէն, կամ յայլ ինչ ՚ի նոր կերակրոց և յըմպելեաց պատճառէ յառաջացեալ իցէ, զայն՝ յաւուրս երկու թոյլ տալ պարտիս: որ և թէ՛ բնութիւնն ինքնին դներսն մաքրեալ կանգնեսցի, բարիէ: ապա թէ ոչ՝ հարկէ տալ նախ ընդ հանրական դեղս այս: Այս միտալ լաւ ռաւանդ ծեծած, սեւաւ չոյի տաք ջրովն խառնեալ յառաւօտն թող ըմպել: Արով՝ ներսնային կծուեալ սուր մաղձն և մաղասն արտաքսեալ մաքրիցի և բուժիցի փորագնացութիւնն:

Իպա և թէ՛ այնու՝ ոչ տպաբինեսցի, կարես տալ յետոյ պնդագոյն դեղս այս կապօղ:

ԱԵՐՊ շԻՆԵԼՈՅ՝

Ինկալ. անխմաց բռէի ակունօղաց .
 ակունաց մէնթէ . } հաւասար ութն
 Գինամօծնի օինէ վինօ . } մսխալ

Եւ ատրկ ՚ի նա՝
 փուլիս ըստղիցի թօքմէնթիլէ . } հաւասար
 փուլիս բօլի արմէնի . } մին
 քօրնու ցէրփի ուսթի փրէ փարաթի } մսխալ
 սիրօփի բէոր բէրօրում . ութն մսխալ

Ի միասին խաննեալ անէր յամենայնում մին Ժամու՝
 մին հասարակ դրպալ բմպել . և վերարմպել խորովեալ
 հացի ջուր՝ ընդ սեաւ չայի և անանուխի եփեալ ջրով
 շինած . նոյնն՝ և ՚ի տեղի հասարակ բմպելիաց . Արայն
 թէ՛ մսեղէն կերակուր՝ չէ պարտ ուտել . այլ՝ ձաւօր
 եաց, կամ՝ բրինձով թանձր չօրպայ՝ նշի կաթնով շինած
 Կա նս՝ և թէ փորագնաց հիւանդն՝ սաստիկ տա-
 քութի ոչ ունի, կարես տալ՝ վէնէնիկոյ թրիակ Փա-
 րուխ մին մսխալ . մին թաս կարմիր գինեաւ բմպել
 Իսկ՝ և թէ զմեծ ցաւ փոյի զգայ, պարտ է զայս ինչ
 շինեալ՝ յարտաքուտ դնել ՚ի վերայ որովայնին .

ԱԵՐՊ շԻՆԵԼՈՅ՝

Ինկալ. չոր անանուխ . մին բուռն .
 հնդկաց ճէվիգ՝ ծեծած . մին դանջոյ՝
 խորովեալ հաց . փոքր ինչ .

Ի միասին կարմիր գինեաւ եփեալ . որ լիցի ող թանձր
 խմոր, ապա ՚ի վերայ քաթան կտաւի տարածեալ դիր
 ՚ի վերայ որովայնին, և կապեալ .

Իսկ՝ արեամբ փորագնացութեն՝ են գեղորեաց քս
 այսորիկք .

Ինկալ. անխմայ ըռէի ահուճօզայ.	} Հաճանք ուլթն մնխալ.
ահուճայ փլանթ ազինիս ըսթ իլաթայ.	
. . . մէնթէ ըսթ իլաթայ.	
. . . Ֆլորիս հիփի բիքօնիս.	} Հաճանք կէս մնխալ.
փուլփիս ըռադիցի թօրմէնթ իլէ.	
. . . բիսթօրթէ.	
. . . սէփնի փլանթ ազինիս թօսթի.	} Հաճանք մին չէթ վէր մնխալ.
. . . բօլի արմէնի.	
քօրնուլ ցէրվի ուսթի փրէ փարաթի.	
քօրալի ըռու բրի փրէ փարաթի.	} Հաճանք մին չէթ վէր մնխալ.
սանկուճինիս դրախօնի փուլփիս.	
լափիս հէմաթի թիս փրէ փարաթի.	
թէրրայ խափօնթ իքայ.	} ուլթն մնխալ.
սիրօփի Ֆլորիս բալտու սցիօրում. կմ,	
բէրբուօրում, (որն և իցէ),	
թրիակ ֆարուլիս վէնէցիանցկի. մին մնխալ.	

Օրորն 'ի միասին խառնեալ տուր յամ' մին ժամու՝
մին հասարակ դրգալ ըմպել. և վերաբմպել նշի կաթն,
սեաւ չայի և անանուխի եփած ջրով շինած. նոյնն և
'ի տեղի՝ հասարակ ըմպելեաց, և մերթ՝ խորովեալ հացի
ջուր, ընդ որոյ փոքր ինչ՝ սիրօփ բէրբուօրում խառնել.
Իսկ կերակուրն՝ այնպէս լիցի, ոնք 'ի փորագնա,
ցութէ դեղորէից խրատոյ կարգին՝ դրեալ կայ.

Վա ևս՝ յամ՝ առաճօտու և յերկայի՝ մին դրգալ՝
նշի թագոյ հանած իւղ, և մին դրգալ խաշխաշի իւղ՝
'ի միասին խառնեալ՝ զկէսն տուր ըմպել. և վերաբմ-
պել նշի կաթն, առ 'ի կազդուրիլ զվերաճորեալ փո-
րտախն.

Ի այց՝ 'ի յարտաբուսա կարես դնել զնոյն կազ.
դուրօղ դեղն՝ 'ի վերայ որովայնին, ոնք 'ի կարգս խրա-
տու փորագնացութեն գրեալ կայ.

Եւ ևս՝ կարես հօղնայ անել այսպիւր նիւթովք.
ԱԵՐՊ

ԱԵՐՊ ՇԻՆԵՐՆԻ .

Բնկար չոր անանուխ . փորր ինչ .

չոր փորդ . նոյն քան .

փափակեաց շէշի . նոյն քան .

'Ի միասին՝ հինգ չայի թաս կաթնով եփեալ , և պար
զեռու և 'ի մէջ պարզելոյն արկ՝

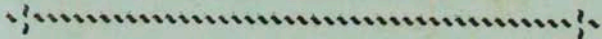
դէյթունի իւղ . մին չայի թաս .

թաղոց ձուռոց դեղնուց մին հատ .

թրխան ֆորուխ . երկու սխալ .

Օքոյորն 'ի միասին խառնեալ՝ հողնոց արա , մին կամ
երկէցս . որ յոյժ կազդուրէ պս՝ ըն փորին , և օգտէ .

Նոյնպէս և փորր երախայից՝ սոյն հողնայս՝ ըստ չա
փու նողին . մեծապէս օգտէ փորագնացու թին .

ՊՐԱԿ ԱԵՑԵՐՐՈՐԳ .

Յաղագս զանագան տեսակ ցաւոց ստամոքսի և
աղեսոյն , որ հասարակաբար սանձը աւի . Մրդ՝
ցաւն այս՝ 'ի բազու մ՝ պատձառէ յառաջանայ . նախ՝ 'ի
մի վայր ժողովմանէ՝ կձուռեալ և սուր մաղձին և մաղա
սին . Արկորդ՝ 'ի կերպ կերպ ներանային քամուց . Օս
րոց պատձառան՝ լուծապէս հարցմամբ , և ըստ բնութեան
բննամբ . 'ի հիւանդէն տեղեկանսն հարկէ .

Լուծեթէ՝ 'ի նախկին պատձառէն իցէ պատահեաց
յայնժամ թեթեասոցոյն՝ փոխողական և լուծողական
դեղորէիւք , և հողնայիւ մարբիլ հարկէ գնեքնային
աւերող դիրան , գորոց իւրաքանչիւրոցն՝ 'ի պրակն ա
ռաջին և երկրորդին՝ գրեալ կայ .

Լուծեթէ՝ 'ի յերկրորդ պատձառէն իցէ յառաջայ
եալ , պարտիս տալ զայս ինչ դեղ .

ԱԵՐՊ շԻՆԵՆՅ՝

Ընկել ակոճայ ըսթ իլաթ իցի, Ֆլորիս խամօմէլ. } Հաճար ը
 մէնթ է մէլիսսէ. } մսխալ
 Հոճնգարիէնսի. } Հաճար մին
 լիկոճօր անօթ ին մէնէրալի հօֆմանի } մսխալ
 'Ի միասին խառնեալ տուր յամ՝ մին ժամու՝ մին հասա
 բակ դրդալ ըմպել. և վերաբմպել 'ի ծաղկանց և 'ի խո
 տոց շինեալ զչայս զայս

ԱԵՐՊ շԻՆԵՆՅ՝

Ընկալ. Ֆլորէս խամօմէլ, սամբուցի. } Հաճասար երկու
 ըսողարու. } մսխալ
 Ֆօլիէ մէնթ է, սարլիէ, մէլիսսէ. } Հաճար երեք
 ըսօրիս մարինէ. } մսխալ
 սէմէն ֆէնիքուլի. } Հաճասար մին մսխալ
 անխի ըսթ էլաթի. }
 քրքրուս օրիէնթ ալիս. կէս մսխալ
 'Ի միասին կոտորեալ և ծեծեալ խառնեալ, և 'ի սմանէ
 փոքր ինչ արկ 'ի չայնիկն. և եփեալ եռացեալ ջրով. և
 տուր ըմպել տաք 'ի ակղի ըմպելեաց:

Ա՛ճ եթէ կալուճաք ունիցի՝ որ արտաքս չելանէ,
 պարտ է հօղնայ անել. ուղ 'ի տեղում իւրում՝ գրեալ
 կայ. հոօմանի ծաղկի եփեալ ջրովն, արկեալ 'ի նմա՝
 փոքր ինչ զէլթ ունի իւղ, և մ. դր յստակ:

Ա՛ճս՝ գիր 'ի վերայ որովայնին՝ տաքայուցեալ կո
 բէկ, կամ թեփ, կամ մոխիր, կապեալ 'ի մէջ քսակի
 և սրսկեալ 'ի վերայ նորա՝ փոքր ինչ գինւոյ քացալի:

Ա՛ս և ս՝ եթէ սաստիկ տաքութի՝ ոչ ունիցի հի
 ճանդն, փոքր ինչ թրիակ ֆարուլի կարես տալ գինե՛՛
 կամ հլի արաղով խառնեալ:

ՊՐԸԿ Ե ՕԹՆԵՐՐՈՐԴ՝

Յաղագս կալուճածոյ լեարդին , կամ՝ փոյծեղան.
 և նիւ թատու խիւրոյն ստամբոին , և աղեացն .
 Յորոց յառաջանայ ցաւն գեղնու թէ , գեղնոյ և սե ոյ .
 և սէ վայի :

Արդ՝ զցաւս զայսոսիկ՝ ՚ի պատահին , հարկ է փու
 թով հոգալ , զի մի հնասցին , զորս բժ շիւ լն է յոյժ
 դժբճարին , առանց հմուտ բժ շիւ լի . ՚ի սոց՝ մեք ստատնօր
 շրեացուք մասնաւոր՝ զօգտակար գեղարայս նոցին , առ
 ի կազդուրել զցաւոյն սաստկու թին , և արձակել զնեքս
 նային կալուճածան , որով մաքրեցի :

ԱԵՐՊ շԵՆԵՆԱ՝

՚Նկալ . փուլիս ըռադիցի . ըռէի է լեք թի .	} հաւասար՝ մին միսալ
ալիս միրաբիլէ գլաու բէ ըի .	
ամօնիացի .	
բրէ մօրիս թարթարի .	

Օբոլորն ճեծեալ և ՚ի միասին խառնեալ արա՛ փոշի . և
 բաժանեալ ՚ի շորս մասն . զիւրօքօնչիւր մասն՝ յամենայ
 նում առաւօտու՝ յստակ ջրով խառնեալ տուր բմպել
 և մէրարմպել զճաղկանց՝ զարմատոց , և զխաւոց եւ լե
 կալ ջուրն :

ԱԵՐՊ շԵՆԵՆԱ ջրոյն՝

՚Նկալ . Փլորէս խամօմէլէ , գէնիս թի .	} հաւանք երկու միսալ
բալէնդուլէ .	
հիփէրիքօնիս .	
սու մի թա թի մ՝ հէրրի , մարուքի ալբի .	} հաւանք կրկեր միսալ
ցէն թաուրի միւնօրի .	
թարարոսքցի .	
արդին թի .	

ըստդ իբր խելիդ ճի մայիօրի.

քու բքումէ կու ինկզէ ասի, բէ էն թի բուս մայիօրի.

ցիխօրէի.

վինցէ թօքսիցի.

} Հաճասար
երեք
մնխալ

Օ վերոգրեալ զարմատն, գիտաեղէնան, և զծագիւռնան մննար կոտորեալ՝ ՚ի միասին խառնեալ, և բաժանեալ ՚ի վեց մասն, և զիւրաքանչիւ բ մասն՝ մին բու թի էլ յատակ ջրով եփեալ, և պարզեալ և ՚ի մէջ պարզելոյն արկ՝ զաղապին, որ և զաղանդու ասի, ու թն մնխալ կամ մաննայ. նոյն չափովն:

և կամ անհալ յատակ մեղր. նոյն չափովն:

Ե՛ւ խառնեալ տուր նամ՝ օր՝ երեք կամ չորս չայի թաս ընկել. որ օգտէ:

Կա ևս՝ եթէ գտցիս մաքուր զաղապին, յաւու մ առ սեօտու՝ եքեք մնխալ տուր ՚ի յուտել Ե՛ւ կամ ընկալ՝

թէրէնիարին. չորս մնխալ:

որ է թէրէնջամին, խիժ կարմիր նման մաննային

Ե՛ւ արկ՝ ՚ի մէջ յատակ ջրոյ, որ հալվի. յամենայնում աճուր՝ այսու չափով՝ տուր ընկել ՚ի տեղի հասարակ ընկելեաց: Օ ՚ի այսօրիկք՝ յոյժ՝ օգտակարք են այն զաճոցս:

Ի՛այցև՝ երբեմնանգս հօշնայ առնել հարկ է սոյնպիսի յաճովք հիւանդացելոյն, այսպէս:

Աբու շե՛եալ:

Ընկալ. հոօմանի ծաղիկ. մին բուռն. արտի սապօնի փոքր մի:

Օ սոսա բաճականին կոխնով եփեալ. ապա պարզեալ, և ՚ի մէջ պարզելոյն լից՝ քէնտիր թօհումի իւղ. երկու դրգալ. մեղր. մին դրգալ:

Ա՛ճ խառնեալ արա՛ զհօղնայ՝ ըստ կարգին, օրամէջ՝

Ա՛յլէս՝ յարտաքուստ՝ հա՛րկ է առնել զայս ինչ դեղ՝

Աբբոյ շննուայ

Մնկալ. հռօմանի ծաղիկն. փոքր ինչ՝
զարտաչուի արմատն. նոյնպէս,
նըշատիր, փոքր մի
արախի սապօն, նոյնպէս:

Վ՛ միասին կաթնով եփեալ. ապա տոգորեա՛ ՚ի նմին
պկակուղ քաթան կտաւ, և դիւր՝ ՚ի վերայ որովայնին, և
կողքիցն. առ ՚ի կակղացուցանելով արձակել զներսնայ
ին կալուածան:

Վ՛ արձեալ՝ օգտէ դեղնութե՛ ցա՛ւ ունողին՝ յամառ
նային եղանակի՛ կտրեալ կաթի ջուրն, որ ասի զէրու՛մ
լաքթիս. զորս շննել պարտ է սցսնդս: Մնկալ մին բու
թեւ կաթն. լից՝ ՚ի մէջ բղղոյ, և դիւր՝ ՚ի վերայ կրակի որ
եփի, ապա արկ՝ ՚ի նա՛

քրէ մօրիս թարթարի, չորս մսխալ

Ա՛ճ խառնեալ՝ կրկին թող եփիլ մինչ ցկտրիլ կաթին,
ապա քամեա շորով, և զթանձրն՝ ՚ի բաց ձգեալ, զջուրն
կաթնին՝ յաճուրն երեք ըստաքան՝ տուր ՚ի յըմպել.
խտոն՝ ալ ՚ի նա փոքր ինչ ճեճած զարտաչու, որ սա ևս
յոյժ օգտակար է սոյն ցա՛ւոյս:

Վ՛ այց՝ հիւանդն՝ միշտ պահել պարտի զինքն ՚ի
յիւղաբի միասակար կերակրոց և յըմպելեաց: Ա՛ճ միշտ
՚ի շարժման լինիլն հարկ է: Ա՛ճ շուտ շուտ բաղանիս
գնալն՝ սոյն ցա՛ւօք հիւանդացելոյն օգուտ է:

աղագս ջրգողութեան ցանցն. որ յառաջանայ 'ի նունաց շնչագացութեան արեանն' 'ի յարիւնացին նրբագոյն երակունս փորտակացն. և 'ի յոյժ հոխանալոյ նորին' սկաննի սակա՛ւ առ սակա՛ւ ներսնացին խոնա՛ւութի՛ն բազմանալ և զփորտակաց ջրացին երակնն լնու՛ւուստի՛ 'ի ինանիսն նոյին' սկզանին պատուել և հեղանել յորովայնն՝ աղի՛ կծու և թթա՛հալ ջուրք, որով սկաննի պտու՛մն որովայնին, և ցամաքու՛մն ազդեքացն՝ մինչև ձեռացն և ստիցն ևս. և շնչոյ առ և արու՛թեանն, ծանրութի՛ւք քրտնքոյն՝ միզին, և արտաքս ելանելոյն՝ յոյժ պակասութի՛ւք:

Ըրդ՝ ցանս այս՝ կարի դժուարաբժշկելի է, վնջ զհամագոյն բժիշկս որոնել հարկ է:

Ըսցց՝ մեք աստանօր զմաննա՛ւօր կազդուրօզ դեղորայս նոյնոյ ցանցն գրեմք 'ի մաննա՛ւօր յողնութի՛ն հարկա՛ւոր ժամանակի:

Ըրդ՝ հասարակաբար՝ այսու ակտիք պիտացեալ ցանակրին՝ հարկ է տալ միշտ՝ լուծող՝ քրտնահեղ, և միզաբեր դեղորայս: Եւ՛ 'ի ջրոյ և 'ի ջրացին հով կեքակրոց հեռի պահել:

ԱՆԵՐՈՂ ՇՆՆԵՆՅ ՄԵՆՆԵՆ

Ընկալ. փուրջիս ըսողիցե իալափէ, }
 զինգիբրի, } հաճասար մին
 քրեմօրիս թարթարի. } մսխալ
 ըսէզին իալափէ, մին չէթվէր մսխալ
 նուքս մօսխաթի, տասն երկու գրան:

Օքոլորն՝ 'ի միասին ճեճեոս, որք խառնեալ լիցին փոշի, և բաժանեալ 'ի հաճասար վեց մասն, և գիւրաքանչիւր մասն՝ յամ՝ առա՛ւօտու վարդի ջրով խառնեալ տուր ընկել: և վիճարմնել զնեքոյ գրեալ արմատոյ՝ խոտոյ և ծաղկանց և փեալ ջուրն:

ԱՆԵՐՈՂ

ԱԵՐՊ շԵՆԵԱՅ՝

Ինկալ: ըռաղիքս հուինկոճէ, ափէրիէնժի }
 մայիօրի, } Հաւասար
 . . վինցէ թօքսիցի, } երեք
 . . գէնցիանայ ըռաբրայ, } մսխալ
 . . անգէլիքայ, }
 սումլժալժէ մ' հէրբէ աբղինժի, ու լծ'ն մսխալ,
 ցէնլժադ, րի մինօրի, } Հաւանք
 սալվիէ, ֆու մարիէ, } երեք
 Ֆլօրէս խամօմէլէ, սամբու ցի, } մսխալ
 բարբարու մ' իուենիփէրի, ու լծ'ն մսխալ

Օ բոլորն մանար հոտորեալ բաժանեալ 'ի վից մասն, և
 զիւրարանչիւր մասն՝ մին բու լծեւ ջր վ եփեալ պար-
 զեա, և 'ի մէջ պարզելոյն՝ արկ փոքր ինչ ըսկանջամին.
 (զորոյ գշինեղոյն կերպն՝ 'ի չոյրդ պրակոյն գրեալ կայ.)
 և խառնել աճւր ըմպել: Եղնայէս՝ և 'ի տեղի հասարակ
 ըմպելեաց: Ար միշտ լուծէ, և արտաղնայ մէջն՝ որով սա-
 կաճ առ սակաճ իջգէ ուսոյն որովոյնին. և պահաւեսցի
 ջուրն ներսնային:

Սակ՝ գոյ սլ իմն յատուկ դեղ միզաբեր, և օգտակար:

ԱԵՐՊ շԵՆԵԱՅ՝

Ինկալ: ըռաղիքս հուինկոճէ ափէրիէնժի }
 մայիօրի, } Հաւասար
 . . վինցէ թօքսիցի, } չորս մսխալ
 բարբարու մ' իուենիփէրի, }

Օ բոլորն հոտորել՝ ճիճեալ՝ և մին բու լծել յատակջրով
 եփեալ պարզեա, և 'ի մէջ պարզելոյն՝ արկ զսցսոսիկ՝
 սալխա արզինժի, } Հաւասար մին
 զբուլի բանբրի փրէփարա լի, } մսխալ
 վինու մ' ին ֆուսի միլէփիկա լծայ, Ժե մսխալ
 լիկոճօր լծէրբէ ֆոլիա լծէ լծար լծարի, և մսխալ
 օքսի

զբսիմէլ ըսկո՛ւիլիթ իբայ, ու թն մսխալ,
 սիրօփ կուինկիէ ըսաղիցի ափէլի նթի, ք մսխլ
 'ի միասին խառնեալ տուր յամ երեք ժամու՝ երկու
 գրգալ ըմպել. և վերաբմոյել զնոյն վերոգրեալ ծաղ
 կանց և խոտոց ջուրն:

'Ա և ս՝ գինի պակասելոյ ուռուցին, և ջրոյն ներս
 նայնոյ. հարկ է տալ գքրանարեք և զգորացուցիչ գեղս
 զայս:

Արտ շնեալ:

Ինկալ ըսաղիքս սարսափարիէ.	} հաճանք ու թն մսխալ
. . . խինէ ելէքլթի.	
լիզնի գունցիացի ըսասիաթի.	
. . սասափրասի քու՛մ քօրլթ իցէ.	
. . սանձալի ցի՛ծ րինի.	
բաքարու՛մ իու նիփրի. շորս մսխալ	
սէմնն ֆէնիքուրի գուլցի.	} հաճասար երկու մսխալ
. . անխսի ըսթէլաթի	

Օքուրն կոտորեալ ճեճեալ. և արկ 'ի մէջ բղղոյ միոյ,
 և հեղ 'ի վերայ նորա՝
 ապք ջուր. մին բու՛ծել,
 սպխասի գինի նոյնքան:

Ա՛ւ՛ գրեքանն խմորեալ զի՛ր 'ի վերայ հանդարտ կրակի,
 եփիլ մինչ ցքերեք ժամ. ապա առեալ պարզեալ շորով
 և 'ի մէջ պարզելոյն ալ՝
 ըսփրիթուս թէրիտքալիս սինէ քամփօրէ.
 ու թն մսխալ

'ի միասին խառնեալ տուր ըմպել յամ երեք ժամու՝ մին
 չայի թաս, և վերաբմոյել զնոյն վերոգրեալ արմատոց՝
 աղկանց, և խոտոց եփեալ ջուրն:

'Ա յէս՝ հարկ է զնել 'ի վերայ որովայնին և ու
 ուռցեալ ամորճեացն՝ զայս ինչ կազգուրօղ դեղ:

Աբրո շեհերայ

Նկալ. խոսն արդինժի, և անանու իի.

ճագիկն հըս օմանի և քանդալաշի.

սեբմն ժիրայի և սամեժի.

Ֆէլիիդանէ.

արմատն գարդուշուի. ուժն մնխալ.

ազր այծու. կէս ֆուսդ.

} հաւասար
տասն մնխլ.

Վ միասին խառնել՝ զինոց քացախով, և միգիւ, եփեա
որ լինի ուն թոնճը խմոր. ապա բացեալ՝ ի փերաց կտաւոց
զիւր՝ ի փերաց որովայնին, և ուսուցեալ ամորձեացն.

Վ, ա և ս՝ եժէ ի յոտից անդամոց բարձսն՝ ունիցի
մեծ ուսոց, կարելի է դէպ ի ներսին կողմն երկու ան
դամոցն՝ քանի մի տեղ՝ ածիլեաւ թրապել. յորմէ դե
զին ջուր հլանէ, և ի փերաց թլատածին գնել՝ բազկի
թաղաց տերևն, որ սակաւ առ սակաւ զխոնաւու թին,
և զգեղին ջուրն՝ ի վարք քարշելով, երբեմն ուսոցն
իջանէ, և օգտէ ցաւահրին, և երբեմն ոչ. գորես բազ
միցս արարեալ եմ, որ ամենեկն անջնասէ, և լը մեծի
մասին օգտակար.

Վ, ա և ս՝ գոց այլ իմն կերպ՝ ճէռահական գործիք,
որով զմե կողմն որովայնին խթմամբ ծակեալ՝ ի դուրս
քամեն զժաղովեալ ջուրն՝ յորովայնէն: Վայց՝ այն յոյժ
հմուտ բժշկաց է կիրուանի. գոր բազմիցս տեսեալ եմ
՝ ի կիրառութեան ժամանակին: Սակայն և այն՝ զանա
զան կերպիւ՝ ներսնային նուրբ մասանցն՝ առաւել
մնասէ, քան թէ օգտէ. յորմէ հեռանալն լաւ է, քան
զփորձաւնուլն.

ՊՐԱԿԻՆՆԵՐՐՈՐԴ.

Յ ազազս ցաւոյն միզարգելի, որ ումիօրէն՝ դողկապ առի ցաւնայս յիջանայ՝ ի պատճառէ կալուածոց երիկամանցն, (որ պլօճիկք ապին.) և ջրհոսիկ երակայն տաբուշան միզի, որ և երբեմն երանայ ցաւօք լինի. Ասե՛ կրբեմն գոյանայ ՚ի եր բշտոյն՝ դիբա թանձրուե. կամ աւազ. և կամ քար՝ մեծ և փոքր, որ արգելի բզ միջումն միզին, և զգոյ զսաստիկ ցաւ. Աս ցոս՝ յինչ պատճառէ և իցէ. Նոս փութով հեռեկելէ գեղորէ իւք տալ արձակումն միզին, և ասրա հեաաքքրիք լինել պատճառոյն. Աստի՛ գրեցուք մեք այժմ՝ զբեղարացս արձակման միզին.

ԱԵՐՊ ՇԵՆԷՆՈ՛

Ինկալ. սէ մէն կուաթոճօր ֆրիզիզի	}	Հաւասար չորս մնխալ.
մայիօրի.		
. . . էթ միւօրի.	}	Հաւանք եր կու մնխալ.
. . . վիօլարում.		
. . . փափալիի ալլի.		
. . . ահոճի լէգիում.	}	Հաւանք եր կու մնխալ.
ամիզդալ փէրսիքօրում. չորս մնխալ.		

Օ վերօգրիալ բոլոր սերմունսն և գնշանմունսն ծիծեա, և ՚ի վերայ նոցին հեղ զջուրս զայստակ,

ախոճայ բսթ իլաթ իցի ֆլօրիս խամօմէլէ.	}	Հաւանք տասն մնխալ.
. . . սամբուցի.		
. . . փէթ բօգէլին.		
. . . Ֆու մարիէ.		
. . . ցէրազօրում նիզօրում.		
. . . քարդուի բէնէ դիթթի.	}	Հաւասար մին մնխալ.

Ի միասին խառնեալ բաւականապէս զբոլորն, ապա քամ եա շարով, և ՚ի մէջ պարգելոյն արկ նիթրում դէ փութաթ.

օքուլի քանքրի ցէթ բաթ.	}	Հաւասար մին մնխալ.
սալիս միւրաբլէ գլաուբէլի.		

լափիս նէֆրիթիցի փրէփարաթ . կէս մնալ .
 լիկոճօր թէրէ ֆօլիաթէ թօրթարի . զ մնալ .
 սիրօփ կուինկոճէ ափէրիէնթիբուս . Ժ մնալ .
 Աճ խառնեալ՝ տուր յամ՝ երկու ժամու՝ երկու հառա
 լակ զրգալ բմպիւ . և վերաբմպել լիմնաթ , կամ՝ հօօ .
 մննի ծաղիկի (որ փափաթեայ չիէի սսի .) և պետրուշ .
 կիարմատիցն (որ մարտանոսի քեօք սսի .) եփեալ ջուր .
 Ասեա՝ հօօմննի ծաղիկն և պետրուշի արմատն .
 Ը ճաւարի եփելի կաթնով՝ թանձր . և փոքր ինչ կարազ
 խառնել , բացել ՚ի վերայ կտուաց . ջերմ՝ դիւր՝ ՚ի վերայ
 աղամբացն և երանացն .

Իսկ՝ եթէ պտու և սո՛չ արձակի մէջն , յայնժամ
 զհիւանդն՝ մինչ ցրկէս անձն՝ նստուցանել հարկէ , ՚ի
 մէջ տաք ջրոյ մինչև արձակեսցի մէջն .
 Իսպց՝ եթէ տաքութիւն և սաստիկ ցաճն՝ յոյժ նեղու
 թիւն տացէ անձինն , պարտէ կռնէն արիւն առնուլ զի
 մի սաստկասցի տաքութեամբ վառու՞մ արեան .

Աճ վն միշտ արձակ պահելոյ դնելոն , զի մի՛ կալ
 ո՛ւճք լիցի արտաքս ելանելոյն՝ հարկէ յամուճ աճուր
 կակղացնօղ հօղնայ դնել պարբիւք նիւթովք .

Աբրո շինելոյ

Ինկալ . ծաղիկ հօօմննի .	} հաւարար չորս
արմատ պետրուշի .	
սերմն կտաւատի .	} մնալ .
արաղ սապօնի .	
	} հաւասար երկու
	} մնալ .

Իտառնեալ ՚ի միասին՝ վեց չայի թաս կաթնով եփեալ ,
 ապա պարզեա՛ , և սրկ ՚ի նա երկու զրդալ մեղր , երկու
 զրգալ զեյթուէնի իւղ . և մին զրգալ՝ հեղուկն թէրէբէն
 թինի . և զըղորն խառնեալ հօղնայ արա՛ ըստ կարգին .

Ասեա՝ կարես տալ և ՚ի վերուստ զթեթեւ լու
 ծօղ դեղս պս .

ԱԵՐՊ շԻՆԵՆՅԻ

Ի նկատել ըստ ամենի փութի. եօթն գրան,
 Թարթարի մի թրի յաթ. քան գրան,
 սու գէնի թէ է. տասն գրան,
 մազնէ զից այբայ սնդ լիքան. Ժե գրան.

Ի միասին խառնել ալ արա՛ փոշի, և ջրով խառնեալ՝ յա
 աւճօտուն տուր ըմպել, և վերաբմպել հասունի ծաղ
 կէն շինեալ շայ, որ յուծէ. որով կուպեալ մէջն սրձա
 կէ, և փոքրիկ քար. կ՛մ աւճաղ, և թէ յիցի, ՚ի դուրս միկ
 Վրլա եթէ մի ծաղոյն քար լիցի, երկկամունան, և կամ
 ՚ի բուշան. այն յյժ դժուարին է, և հոգալի է հմուտ
 բժշկաց, և հմտագոյն քար հ. նից.

Մակայն՝ ունոյն քարի ՚ի յերկամունան, և կամ ՚ի
 բուշան միցին, որ մշտապէս նեղէ և արգիլէ զմոռմն մի
 գին. այնպիսին՝ կարէ զգեղ-պսս՝ պտտրատատական ունել
 և ՚ի գործածել. որով սակաւ տա սակաւ քարն մաշի, և
 արատքս ելանէ:

ԱԵՐՊ շԻՆԵՆՅԻ

Ի նկատել արմատն բողկի՝ իւր տերեւ մի.	} Հաւճոր } երկու } ֆունթ
արմատն բազկի՝ իւր տերեւ մի.	
արմատն մաղտանոսի՝ իւր տերեւ մի.	
զեղձի՝ ունն.	} մի } ֆունթ
պտուղն ֆիլիֆիլանի, (որ մ. ժէ	
վինի եակտ սախ. ուս. սերէն հայե	
բն պտուղ բե և կնոյ, և թուր- քէրէն. արարձ.	
յատակեայ խտոր. կէս ֆունթ.	}
հեղուկն թէրէրէն թինի. մի ֆունթ.	
յատակ մեղր. երեք ֆունթ.	

Օրորին ՚ի միասին մննար կոտորել և ծեծել խառնեալ
 և սրկել ՚ի մջ հ. գէ սնօթոյ՝ հեղ ՚ի մի նորին սպիտակ
 գլինի և ջուր հաւճոր կէս վէտրէ. (որ է չորս ըշտօֆ.) և
 Կրե

զըրեանն ճածկեալ զիր 'ի միտք տեղեղ մեջ միջ
յըտանն և երկու օր, և ամ օր խասնեա. և ապա զըորըն
լցեալ 'ի մէջ զազանի՝ քարչեա 'ի նմանէ արագ. և բեւ
ըշտօնք. յորմէ՝ քար ունոյ հիւանդին՝ սուր ամ օր յա
ռաւօտուն պահու՝ մին չայի թաս բուկել. և վերարմ
պիւ հոօմանի ծաղկոյ՝ չայ. փոքր ինչ լիւննի ջրով.

Արդ՝ զեզս այս՝ փորձ առեալ է բազմեցս. սր երկուր
ժամանակ գործածմամբ, սակաւ առ սակաւ զքարն 'ի
ներսն հալէ՝ փշրէ և բնդ միդին՝ արտաքս բերէ.

Այլ 'ի գործ ածելն զզեզս զայս՝ պարաին երբեմն
պէս նստուցանել զցաւակիւրն 'ի մէջ տաք ջրոյ, մինչ
յըրկէս անձն. Այլ երբեմն և սհօղնայ առնել, ըսա վերս
զըրեալ խրատոյն.

Իսկ՝ պահեցողութիւն հարկ է, յամ վնասակար կի
բակրոյ. և բուկիւրաց.

Պ Բ Կ Տ Ը Ս Ն Ե Բ Բ Բ Բ Կ

աղագս ցաւոյն սերմեակաթու թե. որ տի սու
զանակ 'ի րդ՝ ցաւս այս յառ աջանայ 'ի զանազան
պատճառէ. բայց՝ ըսա մի ծի մասին՝ 'ի յոնչումի, և 'ի
յանպատշաճ ժամանակին՝ մերձաւորութենէ. Այլ սկաս
նի մէջն՝ այրելով արտագնայ. և 'ի սերմանն ճանապար
հէն՝ ինքնին հանապազօրդ կաթէ և ծորէ սերմանման
չարաւ՝ թանձրացեալ. և մերթ ջրի. Այլ այս պատահի
երբեմն՝ ուռուցմամբ աղակքացն, և ցաւօք ամորձեացն.
Ա որ՝ առնի է զեզս այս.

Նկալ էքսթրաքթում փանիխիմաքօքի բրօյի մին միջ
ըսէ զին խալափէ. } հաւասար տան և
մերբուրի դուլի } հինգ զբան.
լափիդիս օքու լի քանքրի փրէ }
փարաթի. } հաւասար կէս
օսսէ սէ փիէ փրէ փարաթէ. } միխալ.
անթիմնի դիաֆօրէ թիցի. }
Օրո

Օ բոլորն 'ի միասին՝ հարմամբ՝ 'ի մէջ քարեայ սանձի՝
արսի փոշի, և սակաւ առ սակաւ՝ հեղմամբ՝ 'ի վերայ սո-
ցին՝ զհեղուկն թէրէրէն թինի՝ խառնեալ թանձրացո,
և արսի՝ 'ի նմանէ հապ՝ վաթսուն հատ, և ցանեալ 'ի վր
նոցն փոշի՝

լեքիկերկելում՝ ըռադէքս:

Օ 'ի մի կառուցին ընդ միմեանս, և եղեալ 'ի մէջ հողէ
անօթոյ՝ 'ի սառն անդուղ պահեալ, և մինչ քրհինգ օր՝
վեց հատ առաւօտն, և վեց հատ երեկոյն՝ տուր ցաւա-
կըրին՝ կլանել, և վերաբնոյել հասմանի ծաղկից շինած
չայ. որ նախապէս լուծմամբ՝ ներսն մաքրի:

Եւ ապա, տուր 'ի մաքրումն աղտին՝ ցաւագնել
մարմնոց մասին, զգեզս զպս:

Արդ շինելոյ:

Ընկալ. օլէուլ՝ ամիգալարում, դուլցի ըռէցնո
էքսպրէսի. տասն և վեց մսխալ:

բսլամոլ՝ քօփայիվէ. երկու մսխալ:

: : փերուլիանի ծփթիմի. }

: : սուլֆուրիս թէրէրէն թինասի. } հաւասար մին
մսխալ:

ինվիթէլի օլի սոլու թի. մին հատ:

ակունայ բսլամիքոյ. անձիդ ծնօրէամ՝

հօֆիլմանի. տասն և վեց մսխալ:

սիրուփ փափալի ալբի. տասն երկու մսխալ:

Օ բոլորն 'ի միասին՝ լաւապէս խառնեալ, որ լինի ուր
ջրանման մեղր՝ և ամ օր երեք անգամ. մին հասարակ
զբզալ տուր ըմպել՝ և վերաբնոյել՝ երեալ զգեքօքոս
զպս:

ԱԵՐԿ շԵՆԵՆԿ :

Ինչիմո՞ւ ընտղիքս	պառասնէ :	} Հաւասար ու թն
	խիւնէ .	
	սարսփարիլէ .	} մխիալ :
	լեքիլ ընդեւում .	
	սսփօնարիէ .	} Հաւասար չորս
Լիգնում	զու պիտայի .	} Հաւասար վեց
	սասփրաս .	
պարտում	իւնիպիլի .	} Հաւասար երեք
սու միդարէմ	փիլնի .	
Փօլիպ	սէննէ : ու թն մխիալ :	
խամօմէլ :	եօթն մխիալ :	
Ֆիւնիսուլի	սէմէն (ճեճած)	չորս մխիալ :

Օքոյորն 'ի միասին մանար կոտորեալ խաննեա, և բն ժանեա 'ի տանն մանն . և գիւրտքանչիւք մանն՝ մին բու թեւ յատակ ջրով՝ 'ի մէջ հողէ բզզոյ՝ գբելանն խմբեալ 'ի վերայ հանդարտ կրակի՝ երեք ժամ եփեա; ոյն բանն հանդարտութիւն ոք նիւթքն և փիլիլն; և ջուրն՝ մի պակասիցի : և ապա բացեալ քամեա չորով : և յայնմանէ աուր ըմպել յամ օր՝ երեք սնուրան, և պատ ու իրեա նպահել զինքն 'ի յաղի և 'ի թթու կերակրոց; և ըմպելեաց 'ի զինուոյ և 'ի ցքուոյ : Աւայնբան ժամանակ պարտի 'ի կիր առնուլ գգեղորոյս զայս՝ մինչ զե մարիցի աղոն մարմնոյն, և բժշկիցի կանտարի ընդն :

Աւեթէ լիցի ու յոյցք կամ վերք արտաքին . նպարտ է զնել 'ի վերայ վերին զայս :

ԱԵՐԿ շԵՆԵՆԿ :

Ինչիմո՞ւ ունդ վնթում	դիդէսթիլում .	} Հաւասար
	բազիլքօնիս .	
'ի միասին խաննեալ	քսեա 'ի վերայ	} չափով :
և գիր 'ի վերայ	ուռուցին :	

Նաև՝ ընկալ
է մնլլաստրում՝ մէլիլօթի սիմիլէքս
Եւ մածեալ 'ի վերայ քաթանի՝ դիւր 'ի վի՛ր ուռուցին.

Իսկ՝ եթէ ցաւակիրն այն՝ զախտս զայս երկար ժա.
մանակ ունելով՝ բոլոր արիւնն ապակոնեալ իցէ. (որ
ասի աթէշակ.) զայն 'ի ձեռն հմուտ բժշկաց՝ 'ի ձիգ ժա
մանակս՝ սպլիվացիօն առնելով՝ և զվերոգրեալ սարսա.
փարիլնի դէքօքտս ըմպելով. պարկեշտ կալով. և զինքն
պահելով 'ի վնասակար կերակրոց և ըմպելեաց, կարէ
բժշկել.

Եւ եթէ աղամբացն՝ մեծ ուռոյց լիցի, (որ ասի բա
բօն.) 'ի վերայ նորա՝ հարկէ դնել սեպանի կակղացնօր.

Վերո շնեւոյն

Ինկալ. հացի կակուղ մասն. փոքր ինչ.
մեղր, նոյնպէս.
զափրան. նոյնպէս.
կտաւատ ծեծած. նոյնպէս.

'Ի միասին կաթնով եփեալ, որ լինի թանձր սպեղանի.
և սպաքացեալ 'ի վերայ՝ կտաւոյ՝ դիւր 'ի վերայ ուռու
ցին, որ հասանի և ծակի, և յետոյ՝ սկիզբն արա՛ լաւա.
ցուցանելոյ, և մարբելոյ, զազան՝ այսոքիւք սպեղանեօք.
որք կոչին, ունգվէնթում նէափօլիթանում, և ունգվէն
թում՝ բազիլիքօնիս. մինչ ցըմաքրել կատարելապէս, և
փակել վիւրին. բաւ է.

ՊՐԱԿՄԵՏԸ ՍԸՍԸՆԵՐՐՈՐԻՒ

աղագոս կանանց տեառտեսութե արեանն կապ
 գողոյն: Արդ՝ ցաւս այս յառաջանայ 'ի պատ-
 ճառէ կաբուածոյ զաւճարատանն, և կարէ յայտմանէ յա-
 ռաջանալ զանագան տեսակ կանացի ցաւ. որունսղ
 կինն՝ այսմիկ ցաւոյ, ոչ կարէ յըղանալ և ոչ ծնանիլ.
 Այն՝ փութով հետեւելի է գեղորէից: Այսն՝ եթէ կինն
 է բնութեամբ լի արիւնային, և ոչ գիջարնութ, պարտ
 է յսկզբանն՝ ստիյն արիւն առնուլ, և սոպա տալ զլու-
 ծող հասա՞ առ խմսքրել զնեքմնային զաղտն և զապակա-
 նեալ գիրան:

Աբրոյ շինելոյ

- Ինկուզ. մասայ փիլոսոփոս ըռուֆի. քսան գրան.
- գուռն ամենիացի.
- գալբանի.
- սագափէնի.
- ասայֆէթիթայ.

} հաւասար վեց
 գրան:

Քսրամոնի փութի.) հաւասար տանն
 ըռէզին իալափէ.) գրան
 անթիւմոնի թիաթորէթիցի, և զմն գրան.
 Էլիքսիր փրօփրիէթաթի կուանթի սուրիցիթ.
 Ի միտանն իտանեալ շինեալ քսան և չորս հատ հապ. և
 ի մէջ երկուց աւուրց յառաւօտն և յերեկոյն՝ վեց վեց
 հատ սո՛ւր կլանել, և վերաբուել հաօմանի ծաղկիցն
 շինեալ չայ. որ բաւականին լուծէ:

Ի՛նչ յետ լուծողական գեղոյս՝ հարկ է տալ՝ զարիւն
 արձակող զգեզո գոյս:

- ԲՆԿԿԱԼ ՖԻՂՐԷՍ ԽԱՄԸՄԵԼԷ . ՄԷԼԻԼՈԹԻ . }
 - . . մաթրիքարիէ . } Հաւատար ու թն
 - . . թիլիէ . } մնխալ :
- ՓՈՂԻԷ արթէ միգլի . } Հաւատար տասն
 - . . մէլիսսէ . } մնխալ :
 - . . ըռու թէ . }
 - . . ըռօգ մարինէ . } Հաւատար Հինգ մնխալ :
 - . . սարինէ . }
- ԸՌԱՂԷՔԱ անգէլիցէ , ու թն մնխալ :
 - . . ըռու բի մարինէ . } Հաւատար չորս
 - . . լէ վիսթիցի . } մնխալ :
- սէ մէն անիգլի . } Հաւատար երկու
 - . . ֆէնիքուլի . } մնխալ :
- քրօքուս օրիէն թալի . մն մնխալ :

Օրոյրն կոտորեալ և մանրեալ խառնեալ 'ի միասին . և բաժանեալ վեց մասն . և զիւրօք քան շէր մասն՝ մին և կէս բու թիւ յստակ ջրով եփեալ , և շորով քամեալ , և յայնմանէ տուր ամենայն օր՝ գոլ ընկել վեց ըստաքան կամ եօթն . Ա՛ճ օրամէջ՝ յերեկոյին գնել սաներն 'ի տաք ջուրն : որ իցէ եփեալ՝ սպիտակ ալիւրի թեփով . և աղիւ . Ա՛ճ 'ի շաբաթօրն մին անգամ՝ զվերոգրեալ լուծող հասն՝ տալ պարտէ . և 'ի տղի հասարակ ըմպելեաց՝ զհաճմանի ծաղկից եփեալ ջուրն . Ա՛ճ զինքն տաք պահել , և 'ի վիասակար կերակրոց և յըմպելեաց հեռանալով յարատեւել , մին և բացցի արիւնն 'ի ժամանակի իւրում :

Վահեա՝ եթէ ունիցի կինն այն՝ սպիտակ հեղուկ (զոր այն ևս ցաւ համարելի է , և անգաւակութեան պատճառ .) զայն և սպասու գեղօրէի . քս կարեալ բժշկել :

Ի՛նչո՞ք երբեմն ևս պատահի սաստիկ հեղումն արեան տեղատետութեանն , որոյ վասն՝ առնելի է զկապող զեղս զյա :

ԱԵՐՊ շԻՆԵՆՅ՝

Ընկալլ ահոճայ փլանթադինիս, } հաճասար ութն
 , , փութութուլացի, } մնխալ
 , , մէնթէ. }

նիթրում թէփութաթ. } հաճասար
 քորալի բաութութի փրէփարթի. } կէս մնխալ
 թէրքէսի դիլաթէ պքէ. }

բօլի ալմէնի, քօրնուլքիլի ուսթի, } հաճասար
 սանկուհինիս դրախոնիս. } կէս
 լափիս հէմաթիլիս փրէփարաթէ. } մնխալ
 թրօխիսցի դէ քարաթէ. }

բապիլիթուս վիթրիօլի դուլցի. մին մնխալ,
 սիրու փ միրթիլօրում, տասն և երկու մնխալ,
 Օ բոլորն 'ի միասին խառնեալ տուր յամ երկու ժա,
 մու՝ մին հասարակ զրգալ ըմպել, և վերաբուցել
 սուքուս բէրբորում. (որ է ժրիչկի ջուքն.) յստակ
 ջրով խառնել սառն,
 'Կակս՝ յարասրուսա ձգեա՝ 'ի վերայ միջայն եա,
 խու, 'ի յայս նիւթոցս:

ԱԵՐՊ շԻՆԵՆՅ ԵՄԻՆՆԻՆ՝

Ընկալլ գումի թարամահաբայ էլթթա, } հաճասար
 , , մասթիխէ. } չորս մնխալ
 , , օլիւանի. }
 , , միրուէ. }

նուքս մմնխաթ. } հաճասար երեք մնխալ,
 քարիօֆիլօրում. }
 ըասպիքս բիսթօրթի. }

Օ բոլորն ձեճեալ արա փոշի, և չափաւորաբար դինւոյ
 սրազով՝ 'ի վերայ հանգարտ կրակի եփեա՝, մինչև թանձ
 ըսացի ոն պլասար. կամ՝ եախու, և ապա արկ 'ի նա՝

օլէու մէնթէ.

՝ հաւասար մին

բայսամու փերուփանի. } մնխալ

Եւ խառնեալ մածեա՛ ՚ի փերայ բարակ կաշուոյ, և կպո՛
՚ի փերայ միջաց նեքքին կողմանն. և կապեալ կտաւօր
թոզ մալ մին քանի օր, և զփերուզեալ դեղորայսն՝
գործ ածել տուր, մինչև կանգնեացի սասարիկ հեղու մն
արեանն.

Իսկ՝ ցաւակիրն՝ հանդարտ ընկողմանիցի ՚ի յան
կողմոջ, և զինքն հոյ պահեսցէ, և ոչ տաք. և հեռի
կացցէ ՚ի վնասակար կերլեաց, և ըմպելեաց: Արոյ կերա
կուքն պարտ է լինիլ կաթն և հաց, և ոչ այլ ինչ. ըմ
պելքն՝ նշոյ կաթն ջրով շինած. բաւ է:

Նա ևս՝ կանանց՝ սպիտակ տեղատեսութեն՝ (որ
փոխանակ տեղատեսական արեանն՝ մշտակց սպիտակ
հեղուի գնաց, որ է մնշողական կանացի ցաւ, և առիթ
անդաւակուէ.) գոյ յատկանց դեղա այս՝ օգտակարագոյն:

Կերո շինելոյ:

Նկալ. մէլիսի՝ ցիթրաթայ. (որ ըստ մեզ սսի
պատրինձ) ջուր. որ է վարդէջրոյ նման քաշած
՚ի նմանէ. մին ֆունթ:

ըռօզմարինի՝ (որ ըստ լատինացեոց՝ ռօսիս մու
րին սսի.) ջուր, որ է նոյնպս ՚ի նմանէ քաշած.
մին ֆունթ:

յստակ ջուր, հաստրակ. երկու ֆունթ:

՚ի միասին խառնեալ և այնպս թող մնալ:

Եւ յետ այնորիկ՝ դարձեալ

Նկալ. պոօստի արախ. երկու ֆունթ:

ըռաղիքս անդէլիքոյ. կէս ֆունթ:

Օսա ծեծեալ արկ ՚ի մէջ պոօստի արախին. և թող
մնալ տասն օր ՚ի մի տաք տեղեոջ, որոյ զօրութիւն լաւա

Յ աղագս ցաւոյն՝ թժախաու թէ, որ ըստ լատի նացւոց՝ հէժօրօիդէս ասի, և ըստ այլազգեցն բարասիլ, կամ մայասիլ ասի: Արդ՝ ցաւս այս լինի երկանասի, մինն բաց արեամբ, որ արևնային ասի, և միւսն կայեալ՝ անարիւն. որ չոր բարասիլ ասի, Արդ՝ ունողին՝ ժանանակաւոր և ըստ շափոյն՝ արեամբ բա. բասիլն, յոժ օգտակար է միայն պարտ է որ այնպիսին՝ զսաս իւր միշտ տաք պահէ. և ՚ի խոնաւութենէ հեռի, և երբէք ՚ի կընթիցն արիւն չտանուլ, և եթէ հարկաւ ըստ թիւն պատահիցի արեան, յոտիցն առնելի է:

Իսպց՝ եթէ անշափ հեղումն արեան ունիցի, որ նուազութի և թուլութի ա: ձինն զգաց. յայնժամ կապելի է զըրեանն՝ նախ բնութեցական ճանապարհաւ, այս լինքն, ոչ ուտելով զմիս, և ոչ բնկելով զպինի և օղի, և ոչ զբլլ ջնուցիչ բնկելիս, այլ ուտելով զկտթն և զհաց, և բնկելով զցորս յստակ ջուր: Ար եթէ պատկերպիւ՝ ևս՝ ոչ կանգնեսցի հեղումն արեան բարասիլին յայնժամ՝ ապա պարտ է կապել պատու դեղորէխքս:

ԱԵՐՊ շԻՆԵՐԿ:

Ինկալ բաւանդ.

սեաւ հայիլէ: } հաւասար մին մտխալ ճեծած
լաւ գրխաոջ: }

տէ միւր հինդի. չորս մտխալ

վարդ կարմիր՝ չորացուցեալ. երեք մտխալ:

Ի միտին խոտնեա, և արկ ՚ի մջ բարկոյ սանդի: և հեղ ՚ի մերայ նորա փոքր ինչ քարանձամին. (զորոյ շինելոյն զկերպն՝ ՚ի չորբորդ սրակոջն գրեալ եմ.) և խոտնեա որ լինի թանձր մաճուն. յորմէ՝ յամ տաւճօտու և յերնկցի, մին փորրիկ զբզալով տուր ուտել, և վերս

'Ի միասին 'ի մէջ սանդի հարմամբ խառնեալ, և ապա առեալ փոքր ինչ՝ 'ի վերայ բամբակի կամ կտանոց՝ դէր 'ի վերայ ցաւած ուռուցին:

Եւ եթէ ունիցի կալուածք որովայնի՝ (որ խապրդ սսի.) և յայնմանէ յառաջացեալ ներսնային ցաւ և կժտարութի. յայնժամ հարկ է արձակող և զջաւն հանդարտեցուցանող զգեղա զոցս տալ:

Կերո շէնչոյ:

Ինկալ. Փօլիէ քում Փլօրիս միլէ Փօլի. }
 վերքասցի. } հաւասար հինդ
 Փլօրէս խամօնէլէ. } մսխալ
 Ըսաղիքս բարօփուլարիէ. }
 խելիդոնի միւօրի. } հաւասար չօջս
 քուէի էրէքթի. } մսխալ
 Փօլիէ սէննէ էլէքթի, ութն մսխալ
 սէմէն անխի, երկու մսխալ

Օքոլորն՝ մանար կոտորեալ՝ 'ի միասին խառնեալ և բաժանեալ 'ի չորս մասն. և ամենայն օր՝ զմի մասն՝ կէս բութեւ ջրով եփեալ, և ապա քամեալ տուր օջն երեք անգամ՝ մին մին փոքրիկ բտարքանով բմակել, և վերաբմակել՝ փոքր ինչ զափրանով հոօմանի ծաղկից՝ շինած չայ: Եւ պարտ է զինքն պահել 'ի մսեղէն կեքակրոց և 'ի ջեռացուցիչ բմակելաց: Սիոյն սոխն՝ կամ խօրոյն, և կամ ջրով եփեալ՝ ուտելն յոյժ օգուտ է բարասիլ ցաւոյն, և ուռուցի նորին:

Խոյց սակայն՝ պատուիրեմ, ոչ երբէք տղրուի կպուցանել երակացն բարասիլին. զի թէ յէտ առ փամանակ մի թեթեացուցանէ զջաւն, և իջուցանէ զուռոյցն, սակայն՝ արիւնն 'ի վայր ընթացս առնելով՝ չնու միշտ արիւնային երական բարասիլին՝ և մշտնջենաւոր ցաւ դառնայ: Այ՛ թէ և երբեմնայնս արիւնն բարասիլին՝ ընթացս իւր ինքնին 'ի վայր առնելով լցոյէ զերական և

և ուռուցեալ նեղիցէ ցաւօք, ոչ կարելով ինքնին սա-
տառեալ ելանել, յայնժամ՝ 'ի կրօնիցն՝ արիւն առ-
նելի է, զի այնու՝ բնականօրէն՝ զէս 'ի վայր ընթացքն
պահասեսցի, և սակաւ առ սակաւ՝ ուռոյցքն իջցի, և
ցաւն վերջասցի, և առ յապոյն՝ ոչ կարասցէ յաւելա-
նալ: Արդ՝ բնական է գատողութիւն այս, և ես ինքնս
բաղմիցս՝ զհորձն առեալ եմ. բաւ է:

ՊՐԸԿ ԵՐԵՒՅՏԸՍԸՆ ԵՐՐՈՐԴ:

աղագս պօղազրայ ցաւոյն, որ լինի յօղոճածս
ոտիցն, և 'ի մասունս խաղալեացն: Ար ունի
յաւ սաստիկ 'ի ներքուստ, և ուռոյց՝ ընդ կարմրութե
յարտաքուստ: Արդ՝ ցաւն այս յառաջանաց 'ի հեղին
նէ կճոճեալ և թանձրամած արեանն՝ խառն չ խոնաւ-
ութեն, 'ի խաղալիքս յօղոճածոց ոտիցն, որ կոչի պօ-
ղազրայ, և 'ի յօղոճածս ձեռայն՝ որ կոչի խիրազրայ:
Ար երկոցունցն ևս՝ յառաջացման պատճառն մի է:
Արդ՝ սայն ցաւոյս՝ 'ի ներքուստ զգեց յարմարական՝ ոչ
ինչ է, եթէ ոչ՝ նախապէս թեթեակի լուծող դեղ, և
ապա քրտնաբեր: Քանզի՝ ցաւն այս նախ ուռուցեալ,
և ապա քրտամբ ելանէ: Արոյ լուծող դեղ՝ եղիցի այս:

Արոյ շնորհ:

Ինկաբ. փուլիս ըռաղիցի ըռէի. }
սպիս փօլիխրէսդի. } հաւասար մին չէթ,
քրէ մօրիս թարթարի. } վէր մեխալ
դիազրիզիում՝ սուրբուրաթ. } հաւասար վեց
ըռէզին իալափէ. } զբան,
օրէ ում՝ մացիա, մին կաթիլ:

'ի միասին խառնեալ արսի փօշի, և յստակ ջրով խառ-
նեալ աուր առաւօտն ըմպել, և վերաբմպել՝ մին կամ
եր

երկու թաս՝ կանոչ չայ, Ա՛՛՛՛՛ կամ՝ զխոտս և զծաղկունս
զայսոսիկ՝ ՚ի տեղի չայի՝

Աբբո շինեալ

Ինկալ. ճաղիկն հռօմանի, որ ասի վա }
 փաթեաց չիչէի, }
 ճաղիկն քանդալաշի, որ ասի } հաճասար չորս
 մերփէր չիչէի, } մնալ:
 փարդ վայրի.
 խոտն շալիչէի, որ ասի տիշ
 օթու.

ընտիր տերկն սինամէքիի. երկու մնալ
 սերմն ըռէզէնէի. մին մնալ:

Օքորըն ՚ի միասին՝ կառորեալ՝ ճ. ճեալ խառնեալ. և
 ՚ի սմանէ օրն և րի՛՛կոս՝ չայանման և վեալ՝ երեքանկ թաս
 շաքարով՝ ՚ի տեղի չայի՝ տուր ըմպել:

Ա՛՛՛՛՛ յետ լուծող գեղցս այսմիկ՝ տուր զքրտնաբեր
 և հովացուցանող գեղս զայս:

Աբբո շինեալ

Ինկալ. նիթրում գէ փուրաթ, }
 մագնէ զիոց այլաց անդիքան } հաճասար
 քալցինաթ. } մին մնալ:
 լափիս օքուլի քանքրի ցիթրաթ.
 անթիմնիւում գիափօրէթիցի. կէո մնալ:

Ի միասին խառնեալ արա փոշի. և բաժանեալ ՚ի վեց
 մասն, և առնացն օր զմին մին մասն յատակ ջրով տուր
 ըմպել, և վերարմպել զնոյն վերոգրեալ ճաղկանց ջուրն՝
 չայանման:

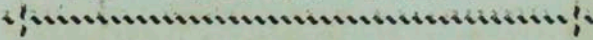
Աա ևս՝ մասն թեթեացուցանելոյ զսաստիկ ցա՛՛ն
 պօղպղոցին, և խիրպղային. արտաքս քարշիւով բղ
 ուսոցն, արա զփոշի գ. դս զայս:

Աբբո

ԱԵՐՊ շԷՆԵՐՅՈՒ

Բնկալ խոշոր ալիւրն բակլայի.
 ծաղիկն քանդալաշի, որ ասի } հաւասար
 միւրովէր շիշէի. } ութն մսխալ
 դէպէշիւր, և կմ'իւտաի պէճ.
 զիլարմէնի կարմիր, շորս մսխալ
 քեաֆիրի սպիտակ, երկու մսխալ

'Ի միասին խառնեալ շենեա խոշոր վոշի, և ցանեա 'ի
 նմանէ մանն ինչ 'ի վերայ կարմիր պայքայի. և կամ ջու
 խայի. և փաթու թեա 'ի վերայ ցաւաղնեալ տեղւոյն. և
 'ի վերայ նորին՝ դիր ջեռուցեալ կորեկ տալրակով. և
 ծածկեա, որ միշտ ամբ մնայ. Բակ՝ ցաւակիրն պահեսցե
 զինքն՝ 'ի միասակար կերակրոյ, և ըմպելեաց:

ՊՐԱԿ ՉՈՐԵՔՏԱՍԸՆ ԵՐՐՈՐԳ՝

Բարագա՝ մշտաե սաստիկ դիտացաւութե, որ
 յառաջանայ 'ի զանազան պատճառէ. Սակացն
 զլիւաւոր պատճառքն են՝ լիութիւն և թանձրութիւնն
 արեան, և կծուութիւնն և թթուութիւն, և աղիութիւն
 մաղձին և մաղաւսին. Արդ՝ այսու ցաւօք ցաւակիրն՝ եթէ
 իցէ բնականաբար լի արեամբ՝ արագ արագ՝ յտանէն և
 կամ՝ կոնէն՝ արիւն առնուլ պարտի. և երբեմնապէս՝
 զտաներն 'ի տաք ջուրն դնել, որով 'ի վայր մղիկի արնն
 լիութիւն. Բակ՝ եթէ մաղձոտ և մաղաստ իցէ բնականա
 բար, պարտի միշտ լուծող դեղս առնուլ, զիներնն մըք
 բելով պակասեցցի՝ կծու և թթու վերացական զօրութիւն
 մաղձին և մաղաւսին. Աւել պահել պարտի զինքն 'ի ջեռու
 ցուցիչ կերպեաց, և ըմպելեաց, և մանա՛ւանդ՝ 'ի սաստիկ
 բարկութե, որով երբեմն յանկարծակի մահ, և կամ
 անդամալուծութի վերաբերի:

Վրդ՝

Արդ՝ ի պատահին և սցաւոյն անդամալուծութե. փութով արիւն առնելի է, և յետ երկուց անուրջ՝ 40. ընդագոյն լուծող դեղ տալ հարկէ, (ոնը՝ ի պրակն անջին դրեալ կայ.) և ՚ի վերայ թուլացեալ անդամոցն քսել ըսպիւրթս զոյս:

Արդ շնեւոյ

Ընկալ սփերթնու լալէնդուլէ .

. . . ըռօնիս մարինէ .

. . . լիլիորում՝ քոնվալի .

. . . լուսթրիթորում՝

թէրքէսթրի .

. . . Ֆորմիքարում՝

. . . իռնիփէրի .

. . . սպիս ամոնիացի

վլաթիլ .

Հաւատար
տոսն
մնխալ

ժէում սուքլինփ .

Հաւատար երկու

. . . փէթրէ ալբի .

մնխալ

Օքոլորն ՚ի միասին խառնեալ, և առեալ զմի կտոր քայ կայ կամ հին ջուխայ, թրմեալ ՚ի նմա, և սպա՝ քսեալ ՚ի վերայ թուլացեալ անդամոցն. Այս ան՝ զմիջման բունն գտեալ՝ հաւաքեալ զոքոլորն ՚ի միասին ՚ի միջ տօսրակի, և բաւականին ջրով եփեալ, և ՚ի միջ նորին արկ փորր ինչ ձեծած մանանեխ. և տալ ՚ի միջ նոյն ջրոյն՝ նըստեցո զանդամալոյժ խօթոցելն, մինչ ցրհովանալ ջրոյն. և յետ ելանելոյ ՚ի ջրոյն՝ զնոյն ըսփիւրթն քսեալ վերըստին՝ ՚ի վերայ թուլացեալ անդամոցն. բաւ է :

Ըսցց՝ և երբեմն ՚ի նոյն պատճառէ կարէ պատահել ՚ի շափ հասեալ մարդկանց՝ ցաւն լուսնոտութե.

Սրոյ պատճառն՝ եթէ ՚ի դիւտոյն զգայական երակացն լիցի, որք մասեալ էցեն ՚ի լիութէն արեան. և ՚ի սրընթաց ընթացից նորին՝ ՚ի գլուխն. յայնպիսեացն՝ յետ անցանելոյ լուսնացաւոյն՝ արիւն առնելի է փորր ինչ, և սպա թեթեալոյն լուծող դեղս տալ. (ոնը՝ ի պրակն

առաջին գրեալ կայ.) որով նախանց մաքրիցի ներսն, և
ապա՝ կարողս նայցես տալ զգեղն լուսնացաւոյն. զոր 'ի
ստորե գրելոց եմ՝.

Իսկ՝ եթէ պատճառն լիցի ներսնային թամաքացել
աղի մաղասն, և կամ՝ ջերմ՝ և չոր մաղան, յայնպիսուոյն՝
արևն ոչ է առնելի, այլ՝ միայն լուծողական գեղօք բղ
ներսն մաքրել հարկէ, և ապա տալ զյատուկ գեղն՝
լուսնոտութեան ցաւոյն.

Եւ զայն 'ի կիր առնուլ հարկէ երկար ժամա
նակ. քանիցս և պատահեոցի ցաւն այն, մինչ ցրկատա
րելանցս ազատիլն յայնմանէ.

Եւ 'ի ժամանակս կիրառութեան գերոյն. պարտի
ցաւակիրն՝ պահպանել զինքն՝ 'ի ջեռացուցիչ ըմպելից,
և 'ի մլասակար կերակրոց.

Արդ շինելոյ Կեղծի՝ Ընսնոսութեան ցաւոյն .

Ինկալ. փեօնիէ ըռադիքս.	} հաւասար
իրէօս Ֆլօրէնթինէ ըռադիքս .	
Վալէրիանայ սիլվիի ըռադիքս .	} մսխալ
սէմն ըռափառում .	
(որ է սերմն շողգամի.)	} հաւանք չորս
քսթիլաք .	
բէնզօն . (որ է կնդրուկն .)	} մսխալ
քսթօրէում . երկու մսխալ .	

Օքորոն մանտր կոտորել, և 'ի միասին խառնեալ. լից
'ի մէջ՝ մին լայնաբերան շուշէի, և հեղ 'ի վերայ նորա՝
լաւ բարկ զինւոյ սրաղ՝ մին բութելք. և զբերանն կա
պեալ գիւր տաք փռան վերայ, մնալ մինչ ցրքսան օր,
միայն՝ ամ օր՝ մին անգամ շարժեալ զշուշէն՝ խառնել
հարկէ. և յետ կատարման աւուրցն՝ յըստակ շորով
քամեալ լից 'ի մէջ շուշային, և հեղ 'ի վերայ նորա
զգեղորայս զայստսիկ.

Ինկալ

Արդ՝ ի պատահին և սցաւոյն անդամալուծութե. փութով արիւն առնելի է, և յետ երկուց անուրջ՝ զօրեղագոյն լուծող դեղ տալ հարկէ, (ոնլ՝ ի պրակն անջին դրեալ կայ.) և ի վերայ թուլացեալ անդամոցն քսել ըսպիլթն զոյս:

Սերո շնեւոյ

Ընկալ սփիլթնուս լալէնդուլէ .

. . . ըռօռիս մարինէ .

. . . լիլիօրոլմ՝ քենվաղի .

. . . լումբրիքօրոլմ՝

թէրբէսթրի .

. . . Ֆօրմիքարոլմ՝

. . . իուծիփէրի .

. . . սպիս ամօնիացի

վօլաթիլ .

Հաւատար
տօսն
մնխալ

թէլուլ սուքլինփ .

Հաւատար երկու

փէթրէ ալբի .

մնխալ

Օքոլորն՝ ի միասին խառնեալ, և առեալ զմի կտոր բայ կայ կամ հին ջուխայ, թրմեալ ի նմա, և նպալ քսեալ ի վերայ թուլացեալ անդամոցն. Այս և՛ զմիջման բունն գտեալ՝ հաւաքեալ զքոլորն ի միասին ի մէջ տօսրակի, և բաւականին ջրով եփեալ, և ի մէջ նորին արկ փոքր ինչ ձեւած մանանեխ. և ապա ի մէջ նոյն ջրոյն՝ նրստեցն զանդամալոյժ խօթոցելն, մինչ ցրհովանայ ջրոյն, և յետ երանեղայ ի ջրոյն՝ զնոյն ըսփիլթն քսեալ վերըստին՝ ի վերայ թուլացեալ անդամոցն. բաւ է :

Իսպց՝ և երբեմն ի նոյն պատճառէ կարէ պատահել ի չափ հասեալ մարդկանց՝ ցաւն լուսնոտութե. Սրոյ պատճառն՝ եթէ ի դիւտոյն զգայական երակացն լիցի, որք մասեալ էցեն ի լիութէն արեան և ի սրնն թաց ընթացից նորին՝ ի գլուխն. յայնպիսեացն՝ յետ անցանելոյ լուսնացաւոյն՝ արիւն առնելի է փոքր ինչ, և ապա թէթեաղոյն լուծող դեղս տալ. (ոնլ՝ ի պրակն

առաջին գրեալ կայ.) որով նախանց մաքրիցի ներսն, և
ապա՝ կարողանայցես տալ զգեղն լուսնացաւոյն. զոր 'ի
ստորե գրելոց եմ՝

Իսկ՝ եթէ պատճառն լիցի ներսնային թանձրացել
աղի մաղասն, և կամ՝ ջերմ՝ և չոր մաղձն, յայնպիսուոյն՝
արևն ոչ է առնելի, այլ՝ միայն լուծողական գեղօք բոլ
ներսն մաքրել հարկէ, և ապա տալ զյատուկ գեղն՝
լուսնոտութեան ցաւոյն.

Եւ զայն 'ի կիր առնուլ հարկէ երկար ժամա
նակ. քանիցս և պատահեցի ցաւն այն, մինչ ցրկատա
րելանց ազատիլն յայնմանէ.

Եւ 'ի ժամանակս կիրառութեան գերոյն. պարտի
ցաւակիրն՝ պահպանել զինքն՝ 'ի ջեռացուցիչ ըմպելից,
և 'ի մլասակար կերակրոց.

Արդ շինելոյ Կեղոյն՝ Ընսնորութեան ցաւոյն .

Ինկալ. փեօնիէ ըռադիքս.	} հաւասար
իրէօս Ֆլօրէնթինէ ըռադիքս .	
Վալէրիանայ սիլվիի ըռադիքս .	} մխալ
սէմն ըռափառում .	
(որ է սերմն շողգամի.)	} հաւանք չորս
քսթիլաք .	
բէնզօն. (որ է կնդրուկն .)	} մխալ
քսթօրէում . երկու մխալ .	

Օքորրն մանտր կոտորել, և 'ի միասին խառնեալ. լից
'ի մէջ՝ մին շայնաբերան շուշէի, և հեղ 'ի վերայ նորա՝
լաւ բարկ զինուոց սրազ՝ մին բութելք. և զբերանն կա
պեալ գիւր տաք փռան վերայ, մնալ մինչ ցրքսան օր,
միայն՝ ամ օր՝ մին անգամ շարժեալ զշուշէն՝ խառնել
հարկէ. և յետ կատարման աւուրցն՝ յըստակ շորով
քամեալ լից՝ 'ի մէջ շուշային, և հեղ 'ի վերայ նորա
զգեղորայս զայստսիկ.

Րնկալ լիկոճօր քօրնուցե լվի սուք շինաթի }
 այբի : } Հաճասար
 բարի լիթ ուս սարխ ամենիացի վինօզ : } վեց մահլ
 հասնցիայ թ ծնեքայ նե լվինայ :

Վ միասին խառնեալ գրոյրն, և սպս նամենայն օր՝ առս
 լօան և երեկոյն՝ երկու փոքրիկ գրկնլ կէս չայի թաս
 յստակ ջրով խառնեալ սուր ըմպել և վերաբնակել
 զխառոց և զծաղկանց եփեալ ջնըն :

Սերոյ շեւեւայ ջրոյն :

Րնկալ. Ֆլորէս խամօմէլ : }
 . . վիօլարու մ : }
 . . թիլիէ . փեճի : }
 . . սամբուլի : } Հաճասար ու թն
 Ֆօլիէ մէլիսէ ջրթրաթ : } մահալ :
 . . արբօթանի :
 . . արթի միսի :
 . . սալփիէ :

Օքոյրն՝ ի միասին խառնեալ, ապա մասն ինչ՝ եփեա
 նոյ չայ. և սուր ըմպել ՚ի վերայ վերոգրեալ զեղոյն, և
 երբեմնեայն ՚ի սեղի հասարակ ըմպելեաց :

Վ՛ յայնպս մշտակի կիրսումամբ զգեղորայս ուսյս
 սիկ՝ սակաւ առ սակաւ սյս կմսի ըմբոնու մն լուսնոտու
 թեան յաւոյն՝ և կատարելապս առողջանայ ցնճակիրն :

Վաւս՝ երբեմն չափահաս և կատարել մարդկանց
 պատճառաւ՝ կամ լիութեան և թանձրութե արեանն,
 (յորմէ յանաջանայ ունայն խօր խեղճունք.) և կամ
 առաւելութեան ջերմ և չոր մազճի. (յորմէ յառսջա
 նայ սաստիկ բարկացողութիւն.) կարէ պատահիլ խե
 լագարսութիւն. Արոց պիսեանցն՝ ոչ սյոյով ի՛րէք կա
 բեմք օգնել. բոցթ թէ՛ վոյթ ի՛ վոյթ արիւն անելով
 զգորեղագոյն՝ լուծող զեզս տալով և սակաւ կերակրե
 լով. զի նոճագեցի բնութիւնն, և դադարթին՝ յամ

քան Քօր փուրի:

վիթրիօլի ալբի փուրի.

սախարի սալթուրնի փուրի:

} ՀՀՆՐ երեք գրան.

'Ի միասին խառնեալ լից 'ի մէջ շոշայի, և 'ի ժամանակի գործ անձան՝ շարժեալ գշուշայն: զի խառնեացի, և սպա թրմեալ 'ի նմանէ զփոքրիկ կտոր յստակ հին քաթան: և դիր 'ի վերայ ցաւագնեալ աչացն, և թող այն պէս բնկողմանել: Եւ տուր մշտնապէս զաչան՝ ստան ջրով լուանալ: և զի եզս զայս յարատեւ արար կիրառնուլ, մինչև կանտրիշտպս կազմուրեացի ցաւն:

'Անկ՝ զոյ այլ ինն դեղ աչաց յոյժ ծգտակար: Սինէն գտեալ. և բազմաց զփորձն առեալ:

Արոյ շինեաց:

Ինկալ. բէրօղ ծառի՝ նոր բաղեալ տերեւն՝ իօր կանձալ պրաղորով՝ բաւականին, 'ի մացիս ամոցն, և արկ 'ի մէջ՝ արաղ քարչիկոյ զազանին, և հեղ 'ի վերայ նորարուռատի սաղ լաւ փիփայ, այնքան՝ որ մինչև ծածկիցի, և ծածկել զբերանն՝ թող մալ մինչ ցրտանս և հինգ օր: և սպա իսորեալ քարչեալ 'ի նմանէ ըստ կարգի՝ վարդի ջրոյ նման, անեալ փիփայիդ՝ երեք մասին՝ մին մասն. սպա լցեալ 'ի մէջ շոշայի պահեալ, և յորժամ հարկանորի աչաց ցաւոցն, բնկալ յոյսմ ջրոյ՝ մին շայի թաս, հեղ 'ի մէջ նորա՝ մին հասարակ դրգալ լաւ վարդի ջուր, և մին դրգալ բրինձի արաղ. և մին չէթվեր մսխլ՝ յստակ նշադիր, 'ի միասին խառնեալ լից 'ի մէջ փոքրիկ շուշի. յորմէ թրմեալ՝ փոքրիկ կտոր հին յստակ քաթան՝ զի 'ի վերայ աչացն, որ զօրութիւն տայ նուազութեանն, և մարքէ բոլորովին: զորոյ զփորձն բազմիցս առեալ եմ ինքնս:

Միայն թէ՛ աչաց ցաւակիրն՝ պարտի զինքն պահել 'ի մեղինաց, և սլլ վստասկար կերակրոց, և ջեռուցիչ ըմպելեաց: և բնաւին տաք ջրով մի լուացի:

զգլու թն, և մի դերեան. այլ միշտ սառն ջրով. և երբեմ
նապա միայն զոտան ՚ի նաք ջուրն դիցէ.

Յառնիս ակնշոյ ցաւոյն:

Սախանգն արիւն առնելի է, և շուծող դեղ ըմպելի.
ոն ՚ի վեր անդր գրեցաք. և ապա ցաւոյն կազդու
րող դեղս զայս տալ հարկէ:

Աերդ շինելոյ:

Նկալ. օղնում ամաքաց ամիգտաբարում. երեք մսխալ
դուսի դալթանի.
քէրնէ զլամէ. } Հաւանք մին մսխալ
քամֆորէ.

՚ի միասին խառնելալ, մին կամ երկու կաթիլ կաթեցո
՚ի մէջ ցաւած ախանջին: և նոյաւ խմուս ալ փոքր ինչ
բանայն յստակ դիր և ծակն ախանջին, և տաք շոր մի
եղեալ ՚ի վերայ կապեալ. և ինքն երբեմնայն զոտն ՚ի
նաք ջուրն դիցէ. օգտի:

Աս և ս հեշտահոյն և ս կոթելի է զդեղ մի ախան
ջաց ցաւոյն շինել. որ ունիցի զզօրութի վերոգրել դեղոյն.

Աերդ շինելոյ:

Նկալ. իւղն դառն նշոյ. շորս մսխալ. (որ անի ամբ
պատէմ եաղը.
դեղին պալումի. } Հաւանար մին
դասնի. } մսխալ.
քաֆրի ծեծած. կէս մսխալ.

՚ի միասին խեցեղէն բոզով դիր ՚ի վերայ հանդարտ
կրակի, որ հալեալ խառնեցին. յետոյ առեալ ՚ի նմա
նէ մասն ինչ արա ող պատրոցի, և խից ՚ի մէջ ցաւած
ախանջոյն: և տաք շոր մի եղեալ ՚ի վերայ կապեալ ող
՚ի վեր անդր գրեցաք:

Եւ՛ն՝ երբեմնապէս՝ միմիայն դառն նշոյ իւզն կա-
թեցուցանելով՝ ՚ի ցաւած ահանջն, կազդուրէ զցաւն,
և հանել ՚ին երբուստ զգիրան, յորմէ՛ ըստ մեծի մասին
յառաջանայ՝ ահանջաց ցաւն:

Յողագոս արամանց ցաւոն:

Եւ յամ՝ կազդուրող դեղորայք՝ են բազում, որք ըստ
մեծի մասին՝ ծանօթք են բազմաց. բայց՝ մեք աս-
տանօր գրեւցուք զայս դեղորայցս, զորս գործ անելք միշտ:

Աբրո շե՛նէւոյ:

Ընկալ իւզն՝ դեղձի նշոյ. երկու մսխալ,
իւզն մսխակի. } հաւասար կէտ
իւզն քեաֆիրի. } մսխալ:

Վ միտսին խառնեա, և արկ ՚ի մէջ նորա՝ ափիւն, երեք
դրան. և այնքան արորեա, մինչև միասցի չի իւզոյն. և յե-
տոյ փոքրիկ բամբակով առեալ զիւր ՚ի վիջ ցաւած ասա-
մանն. բայց՝ զթուքն մի կլանիցէ. Օ այս քանիցս ան-
գամ՝ արարեալ՝ կազդուրի ցաւն:

Իսկ՝ ՚ի յարօտբուստ՝ զթրիսք ֆարուխն՝ փոքր ինչ
գինոյ արաղով խառնեալ՝ ցաւած կողման այտին՝ քսելն
օգտէ. և զցաւն՝ ՚ի դուրս քարչէ:

Ըպա եթէ մշտապէս ցաւիցի, և արմտան խախտել
և փտեալ իցէ. ՚ի բաց խլելն՝ առաւել օղտէ. յետ որոյ
զխտան շալֆէ (որ է տիշ օղու, և լատինացւոց բառ իւ՛-
սալֆիէ հերբայ.) եփեալ ջրով, և հաւասար խառնեալ
ընդ կարմիր գինոյ, նոյաւ զբերանն ողողել:

Եւ եթէ ՚ի ցաւոյն՝ լնտերն այտուցեալ և կամ
արորեալ իցէ, մին չոր թուզ՝ ՚ի մէջ կաթնի եփեալ, և
թոյն մէջն բացեալ՝ առ: ր դնել ՚ի վերայ ուռուցեալ
լնտերացն՝ մինչև բացի ուռոյցն, և ելցէ թարախն. յետ
որոյ՝ հոօմանի ծաղիկն՝ կաթնով եփեալ՝ առ: ր ողողել
զբերանն և զլնտերն:

Յարգութիւն Ուրան ցաւոյն, որ պողապատի :

Ըրդ՝ ցաւս այս երկու տեսակ լինի, մինն՝ թիւթեալ
 զայն որ ՚ի նազուլէից, և ՚ի փոքր մըսածութիւն յա-
 ռաջանայ զայն՝ զինքն տար պահելով, թիւթեալսն լու-
 ծող դեղը ըմպելով, և դոլ կաթամբ զուլն ողորկելով,
 կարէ անցուցանել :

Իսկ միւսն սաստկագոյն է, որ հիւնսք կոչի, յայտու
 ցաւօք խօթացելոյն՝ հարկէ փութով կըսնիցն արիւն
 առնուլ և հիւթ դեղ կլանելոյ հետ լիցի, զինի արեանն
 լուծող դեղ և ստալ և թիւնը՝ նամ որ հօգնայ առնել
 որ լուծմամբ ՚ի վայր քարշեայէ զսաստիկ ջերմութիւնն
 և ուռոցն ուրանն :

Եւ յարասքուստ՝ ՚ի վերայ պատեցեալ ուրանն՝
 պիտոյ է դնել զպլաստր կանաչ, որ լատիններէն կոչի
 էմպլաստրում մէլիթում միւնիլէքս :

Եւ կամ քարեղ ալիւն՝ կաթնով եփեալ թանձր, և
 մածեալ ՚ի վիճ կտաւոյ՝ դնել ՚ի վերայ ուրանն և կապել
 կակ՝ զոտան՝ նամ որ ՚ի տարջ ջուրն դնելն և զուլն
 ողորկին միշտ կաթամբ, ոչ սակաւ օգնէ :

Եւ եթէ այտու և սաստկուի նիւրաճն՝ ոչ անցա-
 նիցէ, յայնժամ պարտ է յարասքուստ ՚ի վիճ ուրանն
 դնել զըշտացուցանող պլաստրն, զք կոչի լատիններէն,
 էմպլաստրում վիզիքաթօրի :

Եւ կապել թողուլ այնպս՝ մինչ ջրտանն և երկու ժամ
 յետորոյ բացել զըշտացեալ մօրթան՝ ՚ի բաց խիւլ յոր
 մէ ելանէ դեղին ջուր, և ապա դնել ՚ի վիճ վերին վեջր
 յիշեալ կանաչ պլաստրն՝ որ նամ որ զաղան ՚ի դուրս քար-
 շելով՝ անցցէ ներսնային ուռոցն, և տարուլ ի սաս-
 կուին, զի մի շնչակաուր և շնչաստար լիցի խօթացեալն :

Եւ կերակուր նորին՝ ոչ պլինչ պարտի լինել,
 բայց թէ՛ յստակեալ մաքուր դարի ջրով եփեալ և
 կամ կաթն՝ յստակ դարեալ եփեալ յորմէ ըմպելիցէ
 սակաւ առ սակաւ՝ մինչ ջրկազդուրիլ ցաւոյն, բաւ է :

ՊԵՐԱ ՍԵՇՏԱՐԻՆ ԵՐԲՈՐԴ:

Պարտաւարականացնէ որ վերջի մասի որի
 յաւանքի յայտարարեալս յարմարեալ յաստիճանս
 Վրդ՝ ցաւն այս պատճառի ի գանձագան պատահանցից, և
 այն առաւել յայտարարեալս ի պատանեկութեան ի յերկրասար-
 դական հասակի մարդոց, քան թէ՛ ի ծնբութեան, Քան
 զի՛ ի սաստիկ ջերմութեան և ի թանձրութեան արեանն
 սկսանի ի թորն կալուածք վնելի, և ի կալուածոցն՝ գոյս
 նալ թարախանման թանձրացեալ մտղաս. (որ առի պալ
 դամ) որ հազարով ելանի, և մաշէ գմարդն: Աւստի
 ունոզն ցաւոյս պարտիկ՝ պարտի միշտ հեռի կալ ի յամ
 աղի՛ թթու, և կծու կերակրոց, և ի ջեռացուցիչ ըմ
 պելեաց. և երբեմնանս ըմպել՝ հովացուցիչ արեանն և
 կակղացուցիչ մտղասին դեղորայս:

Արու շինելոյ հոլացուցիչ շէշմ:

<p> Նկատ սեմն կուածութեան ֆրեզիցի մայիօրի. և թ միսօրի. սեմն փամպուկի արի. մին մնխալ. Վ միսին ծեծեալ լից ի վերոյ նորա տկուայ ըսթ ելաթիցիկ Փլորիս բօր. հազինի. ֆարֆարի. ըս օղորում. քարդուի բէնէ դեթի. ըսքարիօգէ. Ֆու մարիէ. </p>	<p> } հաւեր ղ } մնխալ. } } հաւապը } քան } մնխալ </p>
---	---

Ի՛շ հարեա ի միսին, և քամեա, զկածն բուրեցն, և
 յետոյ՝ ի մէջ պարզեացն արկ:

նիթրում դէ փուրաթում,
 մագնէզիայ այբայ անգլիքան
 քալցիկաթ,
 լափիս օքուլի քանքրի ցիթրաթ,
 ալթիմոնի դիաֆօրէ թիցի,
 բսիդիում այբում փրէփարաթ, երկու մնլը
 սիրուփի դէալթէ ֆէրնէլի. տասն մնխար.

Հաւասար մն
 մնխար

Օգոյորն 'ի միասին խառնեալ տուր ըմպել ամենայն
 երեք ժամու մին անգամ երկու դրոպալ. ամենայն օր. և
 վերաբնակել 'ի տեղի ըմպելեաց յարակեալ մաքուր գար
 եաւ հփեալ ջուրն.

Վա ևս՝ սակս կակղացուցանելոյ զթանճրացեալ
 մաղասն, ամենայն օր՝ երկու կամ երեք անգամ՝ 'ի տեղի
 էպի տուր զնեքոգրեպս.

Սերտ շնէլոյ

Ընկալ. Ֆլօրէս ալթէ. թիլիէ. *պ. ևս Վ. Զարթի*
 փափապրի ըէաղօս.

Հաւասար
 չորս մնխար

Զարթի միօրացում, բո.օգարում.
 բօրապինիս.

Փօլիէ. հէ դէրէ թէրէսթրի.
 թու սիւղինիս. բում Ֆլօրէ.

Հաւասար
 չորս
 մնխար

Զարթի միլէֆօլի. բում Ֆլօրէ.
 փուլմոնարիէ.

սալփիէ. } Հաւասար
 վէրօնիցէ. } չորս մնխար

բուաղիքս լիկօ՛ւրիցիէ. վեց մնխար
 իռէօս ֆլօրէնթին, երկու մնխար

սէմէն ֆօնիբուլի. } Հաւասար
 անխի. } մին մնխար

Օգոյորն մանրեալ և ձեծեալ 'ի միասին խառնեալ, և
 ան օր՝ 'ի օդն խառնեցելոյս. ընկալ չորս մնխար. և եր
 կու մնխար՝ գարւոյ մաղղ. և տասն հաս յաւնայ. (որ
 լատիներէն՝ իուրուրէ ափ.) 'ի միասին արկ 'ի մէջ հողէ
 բղղոյ, և լից 'ի վերայ նորա՝ մին բուլթէկէ յարակ ջուր,
 և

և եփեալ 'ի վերայ հանդարտ կրակի. ապա քամեալ յատակ շարով. և արկ 'ի նա' ծեծած փոքր ինչ նարաթ. կամ անհայ մեղք, և տուր բնակել ամենայն օր՝ երեք անգամ մին կամ երկու շալի թաս՝ տաք 'ի տեղի շալի:

Վա ևս՝ ամ առաջօտու՝ մին հոտ թագոյ ձառոյ գեղնուցն՝ արկ 'ի մէջ շալի թասին, և արկ 'ի վերայ նր՝ մին մնալ ծեծած դեղին նարաթ շաքար. և երկու դրս գալ՝ անիւղ մտի խաշու, 'ի միասին խառնեալ տուր բնակել, առ 'ի կարողութի և կակողութի կրծոցն, 'ի քան դու մն մաղասին, և 'ի հանդարտութի հազին:

Վա ևս՝ զայս ցաւն՝ երկար ժամանակ ունողացն՝ օգտակար է բնակել զկաթն իշոյ, և կամ այծի:

Մերոյ բժշկելու խելին:

Ի նկալ թագոյ կթեալ կաթն իշոյ, կամ այծին. (որն և իցէ.) մին ստաքան և արկ 'ի մէջ նորա՝ մին մնալ ծեծած գեղին նաքաթ շաքար, և խառնեալ տուր բնակել ամ օր՝ առաջօտն և երեկոցն: Ա՛ւ հարկէ պատրաստ պահել զինքն 'ի միասակար կերակրոյ, բնակեալ. հեռի 'ի մերձաճորութի. (եթէ արու իցէ ցաւակիրն, և եթէ էգ.) և ըստ ամի հեռի 'ի բարկութի, որ սոքա յոյժ վր նասնն՝ սովաւ խօթացելոյն. Ա՛յլ միայն՝ բնակեցն իւր իցի եփած գաբոյ մաղղի ջուրն. արկեալ 'ի նմա փոքր ինչ թագաշիր. (որ լատիններէն ասի՝ բսփօթիում ալ բում.) և զայն՝ գոյ բնակել և ոչ առան:

Ա՛ւ եթէ արիւնալի իցէ բնութի. տարին մին կամ երկու անգամ՝ կանէն փոքր ինչ արիւն աւնուլն հարկ և օգուտ է:

Իսկ եթէ երկար ժամանակ՝ կալուած որովայնի ունիցի, երբեմնապա թեթեւ լուծող գեղս աալ պիտայ է, որ մին կամ երկու անգամ լուծէ. և ոչ աւելի: Վասն զի՝ փորագնացութիւն՝ այն ցաւոյս՝ յոյժ միաս է, և մա հարեր առ իթ. վայ՝ պարտի միշտ զգոյշ լինիլ:

Աբու լեւելո՛ւ եկե՛կ լուծող տեղոյն ։

Բնիալ բռաբառքառի վէրի. կէս մսխալ ծեծած. } *Բնիալ*
 քրէմօր թարթարի. կէս մսխալ }
 սալ փօլիտիսթի. կէս մսխալ }
 փուլփայ թամարինդօրում. } Հաւասար երկու
 . . . քասիէ. } մսխալ *Բնիալ*
 անհալ մի դր փոքր ինչ ։

Ի միասին խառնեալ շինեալ թանձր մածունն . և յառա
 շատուն՝ մին փոքրիկ դրգալ տուրուտել և վերարմ .
 պիւ կանաչ շայ , փարդով . և սպասեալ մինչ ցրերեք
 ժամ . որ եթէ մին անգամ լուծեց՝ բաճական է . ապա
 թէ ոչ՝ մին փոքր դրգալ և ստուր ուտել , որ լուծէ .
 ի յսքան առ սյս բաճէ . Ընկի հեաղօտութիւնքն՝
 հմուտ բժշկաց են . որ ՚ի ձեռս նորա՝ կամ առողջութի
 դարանէ . և կամ բնական վճառն վճախ .

ՅԱՆՈՒՄԱՆ ԳՐԵՎ ԵՕԹՆ ԵՒ ՏԵՍՆ ԵՐՐՈՐԴ .

Յաղագս ոսկրաբեկութիւնք . կամ՝ խաղախաց յօդ
 ուճածոց ոսկերացն՝ ՚ի տեղոյն դուրս անկման .
 և կամ ջլաց ոլորման .

Ըրդ՝ նախ հարկէ փութանակի ձեռամբ հմուտ
 ոսկրամեկնչի՝ զբեկեալն պատճառատել . զ՚ի դուրս ան
 կեալն՝ ՚ի տեղի իւր ձգել զոլորեալն՝ մեկնել . յետօրոյ
 քաթրի արաղով . կամ սպիտակ գինեաւ , կտաւ կամ
 քաթան շոր մի թրմեալ , և ՚ի վերայ եղեալ՝ կտաւ կայ
 կամ քաթանի հաղտնօք՝ լուսնիս ուղիղ կապել . և ան
 շարժ պահել մինչ ցրերեք օր , և միշտ տաք գինեաւ . և
 կամ քաթրով շինած արաղով թրմել . Ը՛հ յետ ութ
 տուր՝ զգուշութիւն զհաղտնսն բանալ , տեսանել ըզ
 կերպն՝ պաթոճաստեալ կամ ուղղեալ ոսկերն , և ապա
 օծանել պրկացուցիչ իւրովս :

Աբու

Արդ շնորհ տրուի :

Ի նկատ . ունդ փնջում դէ պիտէ : } Հէնք ասան մտալ
 նե ցիկնի . }
 օգնում յառքինի .
 օտորում . Հինգ մտալ .
 բալսամում սափննադէի . Տինգ մտալ .

Ի միասին խառնեալ օճիս դակդին , և ձեռամբդ փափկապա շիեալ , և վերառին՝ սառմին կապանքն կուպեալ , և ՚ի վերայ կապանագն՝ բունահանին սրակն առք գինի կի՝ քաթրով շնած զինչ պրադ , մինչև թրմոյի , և թող անշարժ պահել մինչ քրհաստառին :

Իսկ եթէ ունիցի սաստիկ ցաւ , և կամ ուռոց , ՚ի բորբոքման արեանն . յայնժամ փութով արին առնուլ հարկէ , ՚ի կրանիցն , և զՏոպանոզ դեղուալ ՚ի ներքուստ :

Արդ շնորհ տրուի :

Ի նկատ . սէմէն կուլաթուօր ֆրեկիդի մայիօրի . } Հէնք դ
 և թ . միօրի } մտալ
 Ի միասին ծեծեալ , և ՚ի վրնջն ծեծեալ սերմանցն հեղ
 ահաւայ ըսթիլաթիցի ֆլօրիս սալ . }
 բուցի : }
 . բորագինիս . }
 . քարդուի բէնէ դիթի . }
 . լաթթուցի . }
 } Հաւատք
 } ասան
 } մտալ

Ի միասին խառն՝ հարեալ և յուգիայ , ապա զկաթն նոցին պարզեալ , և ՚ի մէջ դարգելոյն արկնի՝
 նիթում . դէ փութաթ . }
 մաղնեղիայ ալրայ անդրբան }
 քաղցինաթ . }
 լափիս քրուի քանցի զիթաթ . }
 թարթարի վիթբուսթ . }
 } Հաւասար
 } մի
 } մտալ

անթիմօնի դիաֆորէթիցի . } Հաճասար կէս
սալես ա՛ծնիացի փուրի . } մնիալ .

սիրօփ կուինկուէ արեքիէնթի մայրօրի . Ժ մնիլ .
Ի՛նչ կրկին խառնեալ զբոլորն՝ տուր ամ՝ երկու ժամու՝
երկու հասարակ զբզալ ըմպել , և վերաբնակել՝ զարույ
մնողիցն եփած ջուրն . Ի՛նչ հարկէ պահել զինքն՝ ի վր
նասակար կերակրոց և՛ ի ջեռացօցիչ ըփեկեաց .

Կանս՝ առ ի սնդիկ զբեկեալ և կամ՝ զխախտել
ոսկրն , սոբորութիւնէ յազաս մեր կեկտել զթանձրա
գոյն սպեղանի իմն . որ կոչի եախու , արա՛ պսպէս .

Կերո շինելոյ եփոնն .

Բնկալ . յատակ խունկ . } Հաճասար չափով՝ որքան և
դանէ մազտակի . } կամիս .

շօրիկ . (որ է չեքիչն .) փոքր էնչ .

՚Ի միասին խառնեալ արա փոշի . և գինւոյ արաղով եփ
եալ ՚ի վերայ հանդարտ կրակի՝ մինչ պինդին թանձրա
գոյն սպեղանի , ապա մածեա՛ ՚ի վերայ կառնոյ , և հա
ճասար կպուցեալ ՚ի վերայ ցաճաղնեալ տեղոյն՝ կա
պեա կապանօք , և թող մնալ սցնդս՝ քանի մի օր . Ի՛նչ
յորժամ՝ կամիցիս բանալ , տաք զինեաճ կամ՝ արաղով
թրմեալ , և ապա ՚ի բաց առ հանդարտութիւն . Ար է յոյժ
սնդացուցիչ տեղեացն՝ բեկեղ կամ՝ խախտել ոսկերաց .

Կա ևս՝ գոյ պատրաստահան ըսպեղանի իմն՝ որ
լատիներէն կոչի .

էմպլաստարում՝ դէ գալբանօ բրօքաթօ .

Ար սա ևս՝ յոյժ սնդացուցիչ է և կաղդուրիչ , բեկեալ
և կամ՝ խախտեալ ոսկերաց . Երգ՝ առեալ ՚ի սմանէ՛ որ
քան որ հարկ լիցի , և ըստ չափոյ տեղոյն՝ հաճասար
քսեալ ՚ի վերայ բարակ կաշոյ , և կամ՝ հաստ կտանոյ ,
սխտոյ է կպուցանել ՚ի վերայ ցաճաղնեալ տեղոյն , և
կապել , որ ՚ի վեր անդր զբեցաճ .

ԳՐԱԿ ՈՒԹ ԵՒ ՏԵՍՆ ԵՐՐՈՐԴ.

աղագս զանազան տեսակ վերաց, յարասքուստ յանձն ու մեք եղելոց.

Երևի ՚ի վերոյ սրով բացեալ վերացն՝ փութանա կի զնելիէ աղ ե գինւոյ քացախ խտանեալ ՚ի միասնն, ՚ի յար՝ քաթան կտոր թրմեալ՝ կապել. և յեա միոյ ա շուր՝ բացեալ տեսանել եթէ երէի ՚ի վերս ցում՝ թա րախ, և գեղնագոյն խոնաւնութի, հարկէ գնել սպիղանի առ ՚ի մարբել. իսկ եթէ ոչ՝ կրկին նոյնպիս՝ աղ ե քա ցախ, կամ գինւոյ արաղ, ընդ քափրոց խտանեալ՝ և գքաթանն ՚ի նմա թրմեալ՝ ՚ի վերոյ կապել. մինչև մարթն պատեալ հաւասարացի վերն Վանդն՝ ոչ խո րագոյն սրով բացեալ վերն, միշտ ՚ի մարուք խոնաւնութի արեան մերոյ՝ (որ զօրսւօրացոյն է քան զամենայն բալասամ.) փութով բժշկի. Սակոյն՝ դոն խորացոյն վերք սրոց, յսրոց արագ արտանքնէ նի թանոք խոնաւնութին և արիւնն, և ներմտեալ սարականիչ օդն՝ ապա կանէ և հոտեցուցանէ յսրոց սկաւի ի կշանել ցում. և ուտիչ խոնաւնութի. յայնժամ զայսպիսի վերան՝ սպի զանեօք է բժշկելի.

Երկրորդ՝ դոն և ս վերք, որ ՚ի յողտի դու թէ ներս նոյին խոնաւնութեան և արեան մերոյ, մասն ինչ սկսա նի ժողովիլ ՚ի տեղի ուրեք, և հոտիլ. և պատճառաւ ար տաքս վարելոյ զայն՝ ինքնին բնութիւնն բանաց զվերս զորս զանազան տեսակ սպիղանեօք է բժշկելի.

Յայց՝ մեք ստապիւօր գրեմք ընդ հանրաին սպիղանի իմն օգտակար. որ զամ՝ վերս՝ մարբել և բժշկել կարէ է՝ սր փութով. և է՝ որ երկար ժամանակ դործածմամբ:

Արոյ շինելոյ սպիղանոցն:

Ինկալ ունդ վէն թում գիգե օթի ի յում. } հաւասար
բաղիլիքօնիս. } տասն միսալ
բալ

բայնամի արցելի. հենդ մնալը

'Վ միասին խառնեալ մածեալ 'ի վերայ քրքրած քաթանի
և եղեալ 'ի վերայ վերին՝ քաթանեայ կապանօք կտուհաւ
և յաւուրն մին կամ երկիցս՝ փոխես. և 'ի ժամ փոխ
մանն՝ 'ի վերին գուրս մղեալ զցումն սրբեալ, և նոր 'ի
նորոյ՝ 'ի նոյն սպեղանւոյն ըստ առաջին կերպին՝ սպեղա
նի եղեալ 'ի վերայ՝ կապեալ. և յարասեալար՝ յնայամ
'ի գործած. մինչև հաւասարեացի վերն և տղջայելի

Սակայն՝ գոն ևս վերք հնայեալք. շուրջ զորովք
պատին միսք և մորթք, որոց պիտեացն՝ հարկ է պատ
րաստել սպեղանի թնտաղոյն՝ և կերօղ կոշտացել մնոցն.

Արդ շինելոյ՝ Խնորագոյն՝ սպեղանոցն.

Բնկալ. ալու մէն ուսթում. (որ է պրած զաղ.) }
մէքբուրիում՝ փրէցիփիթաթում } հաւնր
ըսուրբում. (որ է մեռուցեալ կար. } մին
մերագոյն ժիպակ.) } մնալ.

'Վ միասին խառնեալ՝ 'ի մջ քարեայ սանդի արա փոշի,
սպա՝ ընդ վերոգրեալ սպեղանւոյն խառնեալ՝ մածեալ
'ի վր քրքրած քաթանի և դիր 'ի վր կոշտացեալ վերին.
որ փութով մաքրէ, և հաւասարէ զհնազոյն վերն.

Կա ևս՝ գոն երկու տեսակ՝ օգտակար սպեղանիք.
որոց մինն՝ որ է դեղնադոյն. կոչի է մալաստրում՝ դիախի
լում՝ քում՝ դումի. որ ամից փոքրիկ վերայ՝ մաքրօղ և
լաւացուցանօզ է. Իսկ միւսն՝ որ է կանաչադոյն. կոչի
է մալաստրում՝ մշիթում՝ սիմփիէքս. որ ամ ուսուցից
կոշտացելոց, և խլոց, յոյժ կակղնոցնօզ և ցրոճօղ է. յոր
ժամ 'ի վերայ քաթանի մածեալ՝ գիցես 'ի վերայ.

Կոց ևս մին տեսակ՝ սպիտակ սպեղանի. որ կոչի
է մալաստրում՝ ալքում՝ քօքթում. որ է յոյժ հովացու
ցիչ և ցամաքեցուցիչ վերօց. ոյր վասն մանաւանդապս
'ի գործածի սա՝ 'ի հրով և կամ եռացեալ ջրով յոյ.

րեցեալ վերնս. Օ որ մածեայ 'ի վերայ քաթանի' պիտոյ
 է դնել 'ի վերայ վերին. որ կաղաւրէ և ողջացուցանէ
 Եւ թէպէտ' են և այլ բազմազան անասի սպեղա-
 նիք, պատկանելիք 'ի զանազան տեսակ վերս, բայց' դայնս
 'ի կիր առնուլն' հմուտ բժշկոց, և ճարտար ճէոասհից է
 անկ' միայն մէք դայս քանս' 'ի յօգուտ հասարակ գործ
 անողաց մերացնէրցն համառօտաւորս գրեցար:

Բայց' գոն ևս հնագոյն' վէնէրիցկական և ըւթօր-
 բուլթիցկական խոսպացեալ վերք, որք ոչ կարեն միայն
 արտաբուստ րսպեղանեօք բժշկիլ, վն' հ' րի է կիրա-
 ութի ներսնային դեղոց' զադտեղեալ սրիւնն և զաւե
 յորդ խոնաւուին մուրիլ. զի ողջանայի մարմնոյն խոսպաց
 եայ վերն. որոց պիտեացն պարտ է տալ բմպել երկար
 ժամանակ' զարմանն սարսափարիլոյ և չօվիչիւնոյ այսպս

Արտ շինելի

- Բնկալ: Ըռադիքս սարսափարիլէ. չորս մսխար
- . պատճանէ. } հաւանաթ երկու
- . խինէ. } մսխար
- Ըռադիքս լիքվիցիոււմ. մին մսխար
- լիզնոււմ գուպիացի. երկու մսխար
- Ֆէնիքուլի սէմէն. մին մսխար
- Փօլիայ սէննէ: մին մսխար

Օքլորն 'ի միասին մանր կտորեալ խառնեան; և արկ 'ի
 մէջ հողէ րիզայ, և անեալ 'ի վերայ նորս երկու բու-
 թելք եռացեալ ջուր' փակեալ գրեբան բզիցոյն' խմորով
 ծեփեալ. և 'ի վերայ հանդարտ կրակի' եւրք ժամ թող
 եփիլ. այնպս հանդարտութիլ զի մ' սպակասեցի հեղ-
 եալ ջուրոյ: յիտ որոյ' բացեալ գրեբանն' յըստակ շո-
 բով քամեալ, և 'ի սարգելոյն յայնմանէ' տուր ամ օր
 երեք ստաբան գոյ բմպել; երկու անաւճօտն' մինչ ցրճա
 չըն; և մին յերեկոյն, և պատուէրիտի զինքն տաք պահել
 և 'ի քնասակար կերակրոց և բմպելեաց հեռի և 'ի բաց
 կալ

կայ. և ամ անուր՝ ՚ի վերայ վերին գնել զվերագրեալ
այեղանին, ըստ վերին հարկաւորութեն. ՚ի սպաս յա
րատե մամբ՝ կարէ առողջանալ կատարելապէս:

Պ Բ Ե Կ Ի Ն Ն Ե Ի Տ Ե Ս Ն Ե Բ Բ Ո Բ Դ .

Յաղագս բորոմութեան՝ կամ քնտաութիւն
անուանեալ յաւելն.

Վարդ՝ սա յանձնանայ ՚ի սերնային բարկ՝ աղի, և
կծու խոնաւութի, որ մտանելով ՚ի յարիւնն, և արձակ
շջագացութի արեսնն, ՚ի բնական բնութի անձինն
բնդ ծակափէնն մարթոյն՝ ՚ի դուրս միջ քոր զայով .
Եւ են երկատեսակ. խոնաւ, և շոր քորք: Արք իւրա
քանչիւրքն պատահին մանաւանդայէս՝ պից անձանց
որք յաճութեն յաղի կերակուրն, ՚ի չորայուցեալ ձկուսն
՚ի կարմիր ձուկն, ՚ի միս խողի, ՚ի կծուեալ և յաղի պա
նիրս, ՚ի ռիս և ՚ի խտոր, ՚ի քրնտուխ և ՚ի քնտուխ .
Օ որ բժշկելի է՝ նախ պահեցողութի ՚ի վերագրեալ
կիրկեացն. և ՚ի ջեռացուցիչ բժշկելեաց. ՚ի գինւոյ և ՚ի
ցբւոյ: Եւ չապա՝ անեղի է գեղ. նախ տալով զլուծող
դեղս. առ ՚ի մաքրել զսերնային կծու և աղի խոնաւու
թիւն. Անտ որոյ՝ հարկ է առնել ՚ի կրանէն սրիւն .
եթէ արիւնայի իցէ բնութի բորոմեան. Եզա տալ
դեղս զայն՝ առ ՚ի դուրս մղել յարեսնէն՝ զքորի զազանն:

Արեւ շնեւոյ փելոյն:

Ընկալ: քրէ մորիս թարթարի փուրթ. եթէն մսխալ .
զքու ի քանքրի փրէ փարթի. երեք մսխալ
Փլորէս սուլ թուրի փուրի երկու մսխալ:

Օ բողորն ՚ի միասին՝ ՚ի մեջ քարեաց սանթի արա փոշի,
և ըստ անեալ յերկոնասան մանն, ամ անաւժոն և յերե
կոյ զմին մասն՝ յըստակ ջրով խառնեալ ամուր բնակէ .
Եւ վերաբնակէ զոյն խոնոց՝ ծաղկանց. և արմատոց ջուրն:

Արեւ

Աբրոյ շնորհայ

Ընկալ. Ֆլորէս խամօմէլէ.	} Հաւասար հիւզ մնխալ.
. . . սամբուցի.	
. . . թիլիէ.	
. . . հիփէրիքօնիս.	} Հաւասար ու թն մնխալ.
սու մի թ ա թ է մ' հէրբի.	
. . . միլէ ֆօլի.	
. . . հիսսօվի.	
. . . հէ դրա թ երբէ ս թ բի.	
. . . թրի ֆօլի.	} Հաւասար վեց մնխալ.
. . . վէրօնիցէ.	
ըսաղիքս բառ դանէ մայիօր.	
. . . սարսափ սրիլէ.	}
. . . դրամինիս.	
. . . իկուիբրեցիէ.	

'Ի սոսա' որք արմատքն են' կոտորեալ. և ընդ ծաղկանյ
և խոտոցն խառնեալ՝ բաժանեալ 'ի վեց մասն. և զիւրա
քանչիւր մասն՝ երկու բու թիլ յըստակ ջրով և փեալ
պարզեօ. և տուր անտի օրն երեք ստաքան ըմպել սաք.
Եւ զինքն պարտի տաք պահել. որն եր քանի մի աւուրց'
բոլոր քոր աղան՝ 'ի ներքուստ՝ յարտաքս վաճարիցի.
Յետ որոյ՝ պարտի գնալ՝ բաղանիս. օճառաւ լոճանիլ
նախ. և ապա՝ 'ի բոլոր յանձն՝ քսել զըսպեղանիս զոյն.

Աբրոյ շնորհայ ըսպեղանացի :

Ընկալ. յըստակ սրնդիկ. ու թն մնխալ.
թիրհէբէն թին. ու թն մնխալ.
կարաք իւղ. քսան մնխալ.
ձոճոյ գեղնուց. մին հաս.
կապուտ կեօզ թաշի. չորս մնխալ.
ծծու մք յըստակ. չորս մնխալ.
միւրտեօէնկ. ու թն մնխալ.

բէլի ճէրմակի, (որ լատիններէն՝ ցէրուսայ վէնէ
թիւասի.) ու թիւ մնխալ:

Կտխ զօրնդ իկն արկ ՚ի մէջ քարեայ սանդի, և զթիւր
հէրէնթ ինն ՚ի վերայ ՚ի ՚հէրեալ յարեալ և յուզեալ, մին
չև մննեալ միասցին ՚ի մի. Ապա՛ արկ ՚ի նս և զհարադն
և զձո՛ւց զեղնուցն, և վերասին յուզմամբ միացո՛ ՚ի մի.
Յետ որոյ՝ զկեօզ թաշին, զծծու մրն, զմիւրաէ սէնկն, և
զբէլին փոշի արարեալ մին շայի թասաշափ քացսխով
խառնեալ, և սոցա՛ շնդ վերողրեալ սպեղանւոյն միացո՛,
և և թէ՛ յոյժ կարծրանչի, յա՛ւել զհարադն. մինչև զարձ
ցի կակուղ օձանելի. Արսլ օձ զանձն բորոտին ՚ի ջերմ
տեղուց, կամ՝ ՚ի մէջ բաղանեաց, օրն մին սնգամ, մին
չև սպաքինեացի բորոտու թին:

Ասկայն՝ ըսպեղանիս այս՝ է յոյժ թնդաղոյն; ուս
տի՛ զոյ այլևս ըսպեղանի մեղմ՝:

Արեդ շինելոյ թիւ՛ ըսպեղանւոյն:

Իջկալ:	ուճգ վէնթ ում ալբուլմ՝	քամ փորտթ ում:	} հէնր } ու թ } մնիլ
:	:	ի թ հարդ ի բի ում:	
:	:	նի հիլի սլբի.	

Օքողորն ՚ի միասին խառնեալ, քսեալ յանձն բորոտին
ըստ վերողրեալ խրատուն. Ա՛ւ զայս՝ մանաւանդ կիր
առնելի է տըհասից, երախայից, և նուճազ անձանց, որք
տկարք են:

Կաւե՛ զայս զխեալ, որ բորոտ անձն՝ պարտի զհան
դերձան իւր՝ արագ արագ փոխել, և զմահիճս իւր՝ միշտ
յըստակ պահել. զի մի փոփոխական ցա՛ւն այն ՚ի յաղ
տայ և ՚ի հոտոյ՝ դարձեալ կրկնեացի:

ՊՐԱԿ ԲՆԱՆ ԵՐՐՈՐԴ.

ազազս նորնագիւտ՝ կաթիլ դեղոյ միոյ՝ պահպա
նադի առողջութեան անձին (որ բանին երէն կոչի,
էլ լըսիւր անթիփէ սթիլէ նցիալէ.) այս նքն՝ կաթիլ, պահ
պանող առողջութեան և կենի, և գեղ ընդդէմ՝ մահտա
րածամ՝ ցանցն:

Արդ՝ գոյով սա բնականաբար մարբող ներսնային
կծու մաղասին, և փութաբազ՝ հոտածողութի տուօղ՝ ներս
նային գրախց, արդարեւ պահպանէ՝ ի կարգի զբնական
ներդործութիւն բնութեան, որով լինի առողջ մարդն, և
մնայ սպահով՝ ի պատահական՝ ի միմեանս անցանող
փոփոխական ցանց թիւնաճողանցաւ: Այլ ժանտախտն է,
որ բաւ թութքաց իւրմուրձախ աի. և այլ պատիսիք
ցանք բաղումք:

Արդ շինեալ իսկէ շինեալ:

- Նկալ. ^{ապրիլ} արծիս սուքութիւն ու թն մսխալ
- ^{հունիս} գու մի միրուէ էլէքթի. } հաճասար չորս
- ^{հունիս} մասթիխէ էլէքթի. } մսխալ
- բութաբառաի վէրի. տանն մսխալ
- ^{հունիս} բաղիքս զէնցինիանայ բոուրրի. } հաճար հինգ
- ^{հունիս} . զէգօարիէ. } մսխալ
- ^{հունիս} ազարիքուս արբուս. երեք մսխալ
- ^{հունիս} ամօնիքում սալ. } հաճասար երեք
- ^{հունիս} քասթօրէում էլէքթի. } մսխալ
- ^{հունիս} քրքրուս. չորս մսխալ
- թիւրիակ վէնէթի՝ ու թն մսխալ:

Արդ՝ զվերողրէլ բոլոր նիւթան, արմատն, և զսիժան
ծեծեալ արա փոշի, և արկ ՚ի մէջ մին ամուր շուշայի.
և հեղ ՚ի վերայ նոցա, մին բշտօփաչափ. և կամ՝ երկու
բութիւլ լաճ դինւոյ արախ. և արկ ՚ի մէջ նոցա զգափ
բանն և զթիւրիակն, և զբերանն շուշային լաճանդա խցեալ

զեր

զիբ մին ապահով և ջերմ տեղի, մնալ մինչև տան և
 հինգ, կամ քսան օր. և յամենայնում աճուր՝ մին ան
 դամ՝ զնուշայն շարժմամբ՝ յուզեալ զ'ինմա եղեալ
 բովանդակ նիւթան. և յետ կատարման աճուրցն՝ ա-
 սեայ զնա պարզեալ յստակ շարով. և լից 'ի մէջ շու-
 շայի և պահեալ: Արդ զորձ աճու թին, կամ՝ յամենայն
 աճուր, և կամ երբ հարկն պահանջէ, արա սյսպէս.
 Բնիալ 'ի ամանէ երեսուն կաթիլ. կամ մին փոքրիկ
 շայի դրգալ. և խառնեալ ընդ մին փոքր թաս յստակ
 ջրոյ, կամ ընդ սպիտակ գինւոյ. արբ կամ յառաճօտն,
 և կակ յերեկոյն 'ի յանկողին մտաներդ:

Եսկ' այն շուշային ներքոյ մնացեալ դրախցն վերայ
 և ս' կարելի է կրկին մին բուժել զինւոյ արախ լցեալ
 թողուլ սննդս՝ ըստ վերոգրեալ ժամանակին, և ապա
 պարզել, որպէս գրեցաւ. և սա լինի նոճաղ և պակաս
 զորու թք:

Եւրքան առ սյստիկ բաճ է:

Եւրքան զնոյ քանս՝ 'ի կիրանութիւն զորձոյ բժշկա-
 կանայ՝ ը զանազան տեսակց ցաճոց՝ համառօտս. Ես
 զեզորէից զբուժի՝ յարմարօրէն զորձածութեան կեր
 պիւն՝ յքսիցրէն մինչ զբովանդան աշխատութեանս՝ բա-
 ճական համարիմ՝ ընդ հանուր արժանապատիւ աղբիս
 մերոյ հայկազնոյ. զոր առանց հմուտ բժշկի 'ի կիր առ-
 նուլ կարեն յամ ուրեք, բայ 'ի ծայրագոյն աստիճանի
 եղեալ ոմանց ցաճոյ յարատելոյ, և կամ փոխօրակա-
 նաց, զորձ հմուտ և ճարտար բժշկաց է ցուցան լի. 'ի
 ձեռս որոյ՝ մանբսքննին հետազօտութիւն՝ ըստ պարա.
 զայլցն ցաճոց՝ զանազան զեզորացս յարմարեալ՝ զայն
 առողջութի՝ բժշկելին, և բնական անասահման վճռաւն
 վճռիցի անբժշկելին. Եւրքանս՝ որպէս պատճառս տա-
 լով մակացու իմաստնոց՝ ընթերցողաց, և զորձածողաց
 բանիս, զի առաճել և ս իմաստնագոյն լիցին ըստ իմաստ-
 նոյն

նոյն, ամիրոսիեալ զգրչիս ընթաց՝ ՚ի վարչամակ խոնար-
 հու թեան՝ ժտեմ՝ ՚ի բնաւիցդ թախանձանօք . զի եթէ
 վրիպակ ինչ գրեալ իցեմ՝ գոլով մարդ սխալական՝ և
 պատաղեալ ՚ի հոգս աշխարհիս, երկայնմտութեամբ և
 բնական կարեկցութիւնս իցեմք, զի չէ եթէ կամանք եմ
 գործեալ, այլ յանդէսս: Աստի՛ ապաւինելով ՚ի բարե-
 մտութի արժանապատուութեան ձերոյ՝ համարձակիմ
 խոնարհամիտ սրտիւն ընծայել՝ ՚ի գործ բժշկականութե՛
 զբազմամեայ աշխատութեանս իմոյ զպտուղ, ՚ի փառս
 և ՚ի պատիւ հաստչին բնութեանց՝ ամենարարի բա-
 ղերարին աստուծոյ, որ է օրհնեալ յաւիտեանս ամէն

Վ.Ե.Բ. Բ.Ժ.Շ.ԿԸ.Բ.Ը.Ն.Ի.Ս:

Բ Ե Ռ Ե Ր Ե Ն

Հ Ե Մ Լ Ո Ւ Օ Տ Ս Ո Յ Ն Ո Յ

Բ Ժ Շ Կ Ե Ր Ե Ն Ի Ս

Շարադրեալ 'ի Աերհոռն Բժիշկ Ջուղայեցի Յօհան,
նէս Քայանթարեան Պարոն Պետրոսէ :
Յամի Տեառն 1789 ին :

Տպագրեալ 'ի Հայրապետութի՛ն Լուսանկար Մօրն Մերոյ՛ Աքս Գահոյն
Էջմիածնի՛ Տն ԼՈՒԿԱՍՈՒՄ Սրբազնաբա Կթղիսի Աժ Հայոց :

Հրամանաւ Աքս Աթոռոյն Էջմիածնի Ծայրադոյն Առնիրակի
և Հիւսիսային կողմանս եղեալ ազգիս Հայոց՝ Առաքելաշահիչ
Առաջնորդի Սանահնեցոյ Երկայնաբազուկ Արղութեանց՝
Խիսանաղետայ Տն Յոխէփայ Սրբազան Աբր Եպիսի, և Հիւ՛
նադրի նոր Ատիծեանաւ և Գրիգորուպօլու Քաղաքայն Հայոց :

Արդեամբք և ծախիւք՝ 'ի Հնդիկս 'ի Սուրաթ բնակեալ
Ջուղայեցի Պայծառ Իշխան Եղայ Յօհաննանին
Գէրաքեան :

Յամի Տեառն 1793 Երեւել 6 ին :

Ի տպարանի Աորին Բարձր Սրբազնուէնն :

Ընդ հովանեաւ Արկիահասնդէտ Աքս Խաչ
Աննիցն, որ 'ի Աորն

Ն Ե Խ Ի Զ Ե Ի Ե Ն

ամառապ ըստարանս՝ անտճանց դեղրբէից, որ 'ի լա
տին բարբառ, և 'ի հայ գիր, 'ի յառաջին մասին
գրեցեալ: զնոյն և սաքանօր՝ սքաբէնական կարգի շարս
դասութիւն՝ ըստ իմն անգոր կարեաց, զամանց զհոյհական
հասարակ և ամկական անտճանեակոչութիւն, զոմանց՝ սյլ
ազգական, և զամանց՝ ռուսաց լեղզւան, որքան կարողա
ցոյ՝ 'ի լցս ածի 'ի գիր արձանացուցմամբ:

Եւ յի սարանօր ըստ ամի տկարացած ծանն իս՝ 'ի
գտանել զիսկականն անտճն՝ նոյնոյ լատինական բառին՝ 'ի
մեր՝ կամ յսյլ լեզու, հարկիւ՛ բռնադատեցեալ 'ի յան
գորութ, ձեռնարկի 'ի մեկնել և 'ի պարզապէս բացօթայտել
զքնոյ նոյնով անտճամբ եղեալ զիրին՝ զքնութն, զգորութն,
և զօգտակարութն. զի գոնէ այնու ծանուցեալ զինչութի
լրին՝ բանասէր ընթերցողացն, և ըստ կարգի կիրաւորացն
'ի ծանօթութի յառաջանայցեն, և կամ քանակնին օգտիցին:

Քանզի՛ իմն ծան էր ըն ամի՛ կարողանալ կերպիւ՛ ինչը
ծառայել առ օգուտն՝ հոյհատեա և համասերունդ՝ իմն ազ
դակցաց արժանապատուից, և գտանիլ նոյնոյ հասարակուե
մարմնոցն՝ քի զլսոյ՝ ոչ բորբոսիլն անօգուտ, սյլ թերեւ
մինն 'ի կարեորաց՝ անգամ. աշխատող 'ի սէր՝ համահետ
համըռահ ընթացողաց առ յոյսն բնաւից՝ և 'ի նպատակն
կենաց և փրկուե՛ք քն, 'ի փառս՝ օրհնելոյ հօր նորին իս
կակցի, և սք հոգւոյն՝ էակցի. որոյ միտքուն էունն և ան
բաժանելի անուէն՝ չէ ձեզ արժաննորիւ՛ հոյհատերնդոյդ՝
գոհու չէ հանդերձ՝ երկրպագելով փառս մատուցեալ՝ մնամ
գերապատուեցուե՛ք ձերոյ՝

Եւ յի սարանօր ըստ ամի՛ զոմանց
Ինչի՛ զիսկականն անտճն՝ նոյնոյ
Քանզի՛ իմն ծան էր ըն ամի՛ կարողանալ կերպիւ՛ ինչը

Արսինթիուս, է խառ իմն, որ լը հոյոց՝ օշինդր ասի
և ըստ յունաց՝ ախսինթ, է դառն, բաց օգտա
կար ստամոքսի թնու լուծեն. և տենդի. Վորձ ամի՛ի
դեղորայս զանազան կերպիւ. և ըզւսանի՛ի յամենայն
ուրիք:

Արթթանուս: է խոտ, նման փոքր անշանի. յոյժ հոտա
ւէա. և կանաչի ցաւոց օգտակար, որ ՚ի բազում՝ դե
ղորայս գործ ամի, և յամ՝ ուրիք ըուսանի:

Ագարիբուս սլաուս. է սունկն ծառոյ միոյ, որ ուստիկ
և թնտազոյն լուծող դեղ է. և ՚ի լուծող դեղորայս՝
յոյժ սակաւ գործ ամի. և այն՝ վասն ջրգողեալ ցաւա
զարաց, ըստ թուրքաց խորիխոն կոչի:

Ազնիքասթի սէմէն. է սերմն՝ փոքրիկ ծառոյ միոյ, որ
ըստ մեզ՝ կոչի որջախոհ գառն ծառիկ, որոյ սերմանն
ասեմք գոշի. Վակ՝ սերմն և տեքնն նորին՝ է դեղ ընդ
դէմ՝ ցաւոյն վախշատութե:

Ազրիմոնիէ. որ ըստ հոյոց՝ ազարակի խոտ ասի, է նման
գարուոյ խոտոյ. և է ինքն յոյժ օգտակար դեղ՝ կրծոց
ցաւոյ. և հազի:

Ագիանթի նիգրի. է խոտ իմն, դեղ՝ կրծոց ցաւոյն և
հազի. յորմէ շինեն օշարակ. որ ըստ լատինացւոց կոչի
սիրուի քաթիլըբուս՝ վէնըրիս:

Աթրամէնթուս. է շինեալ թանաք:

Ալբուս. որ է ասել սպիտակ դոյն:

Ալբուսն օլի. է սպիտակուցն ձաւոց, որոյ դեղնուցն
կոչի՝ վիթէլ օլի. որ երկոքինն ևս ՚ի գործ ամին՝ ՚ի
դեղորայս:

Աթէ

ԼԹԷ. Է խոտ, որ ըն մեզ՝ ճնճղկարլիթ ստի, և ըն պար սից՝ խաթմի, որոյ խոտն՝ ծաղիկն, և արմատն, յոյժ կակղացնող և հովացուցիչ է, որ բուսանի յամ ուրեք և է երկատեսակ՝ մեծագոյն, և փոքրագոյն:

Լիում. որ ըստ հայոց՝ կոչի խատոյ:

Լլեխիկէ. Է փոքրագոյն ճնճղկարլիթն, փոքրատերև և մանրածաղիկ:

Լլուռն քրուծում. Է աղ հողոյն, որ ըստ հայոց կոչի պաղիղ, և ըստ թուրքաց՝ շապ. յաճախ գործածի՝ ի դեղորոցս, որ վստն արտաքին վերաց: Արոյ սրեցեալն կոչի արուռն ուսլում, որ ի վերս կոշտացեալս կիր առնի:

Լբալ է կարաքալն, յորմէ և յորոյ նլւթոյն՝ կերտն սապոն:

Լբանէ բուրեռէ ըսաղիքս. Է հաւաժիկայն, արմատ կարմիր, որ գործածի՝ ի սպեղանիս կակղացուցանողս:

Լոէս սուքթըրին. որ ըստ հայոց՝ հալուէ կամ սապոն և ըստ պարսից ազունայ. Է սաստիկ դառն խիժ ինչ, որ հեղանի՝ ի ծառոյն հալուէի. և հեղուկն այն կոչի աղ նիւ խիժն հալուէ. որ ըստ լատինացւոց ստի գումի ալոէս. որոյ պաղոյն և տերևոյն հիւթն է ազունէն կմ սապոն, դեղ լուծող և արեան արձակող: Ար սա ըստ լատինացւոց կոչի ալոէս սուքթըրին:

Լլրուի լէզիայ. Է ծաղիկ գանապան գունով, և տախ, զոր երեալ ջրով՝ ողորեն զվերս բերանոյ, և արտաքուստ հոտեալ մարմնոյ:

Լկունայ. որ ըստ հայոց՝ կոչի ջուր:

Լկունայ ըսթիլաթիցի. այսինքն, ի յոր և իցէ նլւթոց. թէ ի խոտոց, թէ ի ծաղիկանց, թէ ի պաղոց, թէ յարմատոց, թէ ի կճեպաց, և թէ ի սերմանց, ջրով քաշած՝ կի յապոնման, վերացական նիւթն:

Լկունայ ֆոթիլս. ըստ պլազզեաց՝ քեզապ. որ է քիմիական արհեստիւ հանեալ բարկ թնտապոյն, և պրիչ ջուր:

Վ՛կողտալ դու լցիս . է նուշ քաղցր, զորոյ զդառն՝ կոչեն
ամիգտալ ամարայ :

Վ՛կլլու մ՛ . է նշաստայ , որ է կակղացու ցանօղ դեղ՝ ու
ո պցի :

Վ՛կլբայ դրիդէ այ . է ամպէրն , անուշահոտ և կարողութի
տունօղ դեղ :

Վ՛կօնխարում՝ գումի . է խիժն՝ օշաղիշայ կոչեցեալ , որ
է կրծոց և հազի՝ կակղացու ցանօղ և լուծօղ դեղ , որ
ի գանազան հապս . և ՚ի սպեղսնխս գործ ամի :

Վ՛կօնխարում՝ սալ . որ ըստ այլազգեաց նըշատրը ասի , որ
կիր արկանի ՚ի բագում՝ դեղորայս :

Վ՛նաքարթիում : է պտուղ իմն՝ կարծր և փոքր , սրտաձև
(որոյ ծատն լուսանի ՚ի չին և ՚ի յերկիրն հնդկաց .)
յորմէ փոքր ինչ քերեալ՝ և յաշակ ջրով խառնեալ
տաշն՝ երկարատե տենդ ունօղ հիւանդին՝ ըմպել յա
ռաւօսն , փութօղ՝ տենդն կարի : Ա՛ւ ինքն յոյժ՝ զկա
րողութի տունօղ՝ գորութի ունի . ըստամնքսի և բոլոր
անէճին : Յորմէ եփեն մութարբայ ՚ի հնդստան և ՚ի
չին . որ լատիներէն կոչի՝ քօնֆէքցիօ անաքարդինայ :

Վ՛նդէլիցէ ըսագիրս . է արմատն բոխնի . որ է կանացի
տրեան՝ բարասիլի , և քամոյ արձակօղ դեղ :

Վ՛նէթում . է սամիժն , բնութի ջերմ և չոր . յորմէ չա
փաւոր ուտելն՝ դադարեցուցանէ զթանչս . և արդե
լու զհեծկտաշն :

Վ՛նթիմօնիում՝ քրութում . որ ըստ հոյոց՝ ծարիր ասի
և ըստ այլազգաց՝ սիւրմէ . է կապար անկատար . որ ՚ի
գանազան դեղորայս գործ ամի : Յորմէ շինեն զդեղ
իմն՝ յոյժ՝ օգտակար տաքուէ , քրանաբեր . և արեան
կալուածոց արձակօղ . որ ըստ լատինացւոց կոչի անթի
մօնիում՝ գիաֆօրէթիում :

Վ՛նիգում՝ բսթիլթում . է բագիան անխս . որ է ծառոյ
անխս , հոտաւէտ :

Վ՛նիլում՝ սէմն . է անխօն կոչեցեալ սերմն :

Վ՛նիմայ բռէի . է ջրով եփեալ և պարզեալ նիւթն և
կամ

կամ շիրին բաւէնդի . որ յոյժ օգտէ ըմպին, փո-
րագնացուածէր ցաւոյն .

Մուռանցիում . է նարինձն . որոյ կեղևն և ծաղիկն,
գործ ածի 'ի զանաղան դեղորոցս .

Մուռում ֆօլիաթում . է սակի վարաղն , որ 'ի հապս
կիր արկանի .

Մուրիփիլիզմէնթում . է զըռնելին . յորմէ մասն ինչ՝ ընդ
կրոյ շագախեալ ջրով՝ մածնն զանդամն հեքոտս , զոր
'ի բաց կորղէ . և քամւոյ ցաւոյն՝ յոյժ օգտէ .

Մուզէնթում՝ վիվում . է սընդիկն , արծաթապոյն , լոզը
ծուն , և շարժուն . որ ըստ լատինացւոյ՝ մէքքուրի-
ում՝ վիվում ևս ասի . զոր պըրեալ՝ զանաղան դեղ-
ոցս շինեն .

Մուզէնթում՝ ֆօլիաթում . է արծաթի վարաղն , որ 'ի
հապս գործ ածի .

Մութէմփղիում . է խոտ իմն , կանանց անուտեսուածն
արեանն արձակող՝ յոյժ օգտակար , և բուսանի յում
ուրեր .

Մայիֆէթիոյ . է խիժ իմն , օգտակար դեղ՝ կանացի ցա-
ւոց . քամւոյ ցաւոյն ներնայնոյ , և զգացուէ երակոյն .

Մախարաբում . է ճնեքեկն .

Մցէթում՝ վիւնի . է գինւոյ քացախ .

Մցէթօզէ . է թրթնջուկ կոչեցեալ խոտն թթոճաշ . որ
ըստ սուսաց ասի շաճէլ . դեղ՝ ընդդէմ՝ մաղձի .

Միիում . է քարաճղ կամ՝ քերէ վիղ կոչեցեալն , շահա-
ճէտ հոփութեան .

Մքացիէ ֆիօրէս . է ծաղիկ՝ չեշմակի ծառոյն , որոյ՝ դու-
լապանման ջուրն՝ գործ ածի 'ի լուծօզ դեղորոցս , և
ինքն է լուծօզ .

Բ

Բազիլիքայ. որ ըստ հայոց՝ սեհան ասի. և ըստ տամ
կաց՝ ֆէպիէն, և բոյս ինչ անուշահոտ և ախորժեղի.
Բալաուսցիորում՝ Ֆլորիս. և ծաղիկն նաան, զոր և փել
չէ բրէթ՝ տաւք փորալնացու թե ցաւոյն.

Բալլամինայ. և բոյս ինչ զանազան գունով ծաղիաւէտ.
որ ըստ սցլաղեաց՝ կոչի խոնայ, որով ներկին զձեռս
զօսս, և զմարուս. և ՚ի դեղորայս՝ սչ գործ ածի, և թէ
ոչ՝ ՚ի ներկել յարտաքուստ կարմիր:

Բալսամում. և բնգհանրական անունն ամ բալսամի.
որք ՚ի զանազան ծաղիանց՝ անկոց, և ծառոց հեղանին
հոսն և կաթին, հիւթ անուշահոտ. և զանազանին
՚ի միմեանց անուամբ՝ գունով. հատով և զօրութիւն.
զորոց գմինն՝ մեք ծայրագոյն համարեալ կոչեմք իւղ
բալսամի, որոց ասեն լատինացիք՝ օփօ բալլամում.
կամ բալսամում գէ մէքայ. որ և բարեգունեղն ՚ի
՚ի մէջ ամենից բալսամայ. որ ՚ի մէքքէ և ՚ի յեզիպ-
տոս լինի:

Բալսամում արցիլի. և ՚ի զանազան տեսակ խժոց և իւ-
ղոց շինեալ և պաւրաստեալ՝ զօրեղագոյն սպեղանի
վերայ:

Բալսամում փէրու միանի. և սեաղոյն հեղուկ՝ ծառոց
միոց բալսամատուի, որ ՚ի յերկիրն հնդկաց՝ փէզու
լինի, և է յոյժ զօրաւոր բալսամ. որ ունի զօրութիւն
պարսկաց զօրեղ մամիայի, յորմէ գործ ածեմք ՚ի հալս
՚ի մաճուէս. և ՚ի զօրատու սպեղանիս. Աճ է ինքն
բնուի՞ յոյժ տաք, և չոր:

Բալսամում քօփայիվէ. և դեղնագոյն հեղուկ՝ ծառոց
միոց բալսամատուի. օգտակար դեղ սուղանակ ցաւոյն
և ուժգին միզաբեր:

Բարդանայ մոցիօր. և լայնատերև խոտ իմն, որ յամենայն
ուրեր բուսանի. որոց արմատն՝ է հաստ և սպիտակ.
ունի զօրութիւն՝ սարսափարիլի արմատոյն. քրանաբեր.

և

և արիւն յատակօղ. որոյ ասին ուուսերէն՝ լապու շնիկ.
 Բաբարում իունիփրի. է պաուղ՝ նոճանման փորքիկ ծա
 ոոյ միոյ. օր ըստ ուուսաց՝ ասի մէժէ վէ լնի եակա, և
 ըստ պարսից՝ Փրլփիլդանէ. որոյ թէ փայան, և թէ
 պաուղն է դեղ շկարեբ, և արիւն յատակօղ.

Բաբարում լաուրի. է դարնւոյ ծառայն պաուղն. որոյ՝
 թէ անրեւն՝ թէ ծաղիկն, և թէ պաուղն է անուշա
 հոտ և օգտակար դեղ. կարողուի տո՛ւօլ զգացու թն
 երակացն. որ ՚ի զանազան դեղորոցս՝ և սպիղանիս
 գործ ամբ:

Բէզօար. է անդեղաց, որ է դեղ թափն. որ ըստ տամկաց
 ասի փանգէ հր. որ դոյանաց ՚ի զնադան կենդանեաց
 ստամորսն. և ոմանց ՚ի լեղւոյ բուշան, որք զանազա
 նին բնութիւն և զօրութիւն ՚ի միմեանց. որոց առաջինն
 է զօրեղադղինն է կապիկինն. երկրորդն՝ վայրի նոխա
 զաց և այծիցն. և երրորդն՝ վայրի եզանց և ճէյրանաց
 որք հասարակօրէն՝ են դեղ, սրտի մարգայ՝ զօրութի
 տո՛ւօղ. և քրանարեբ:

Բէթայ. է բաղուկն. որոյ արմատոյն ասի բազիկ տակ.
 զոր ՚ի կերակուրս գործ ամեմք. և ոչ ՚ի դեղորոցս:

Բէլլեղիս մինօր. է խոտ իմն՝ յոյժ օգտակար վիրաց. և
 բուսանի յամ ուրեջ ՚ի գաշտս. որ անուեն՝ ըստ ըս
 տինացւոց լիզա՛նն՝ Թարգմայնի պատեբազմանն խոտ.
 Վանդի՝ յոյսմ՝ խոտոյ չորացուցեալ և փոշի շինել
 հնոց ժամանակի զինո՛ւօրքն՝ բնդ իւրեանս պահէին.
 որ ՚ի վիրա՛ւորիլն՝ սրով՝ փութանակի ցանեալ ՚ի վի
 վիրացն՝ ողջացուցանելն այնու՝ զվէրս զինո՛ւօրացն ՚ի
 բանակին. Ար և մինչև յոյժ մ՝ մնացեալ է այն սովո
 բութի ՚ի մէջ լեռնաբնակ լէկոց. չէբքէզաց. դաշ
 տաբնակ թուրքմանաց. և թաթարաց:

Բէնգօե. է խիժ պատո՛ւական. որ ասի կնդրուկ. բնութի
 յոյժ ջերմ. և հոան սաստիկ, զոր ՚ի զանազան դեղո
 րոցս և սպեղանիս գործ ամեմք. և է յոյժ օգտակար
 դեղ լուսնոտուե ցաւոյն:

Ինչբերում. է կարմրագոյն պատու ծառայ միոյ. որ ըստ
մեզ ասի ժրբիշկ. և ըստ պարսկոյ՝ զէրիշկ. որ զմկեալ
չուրն նորին՝ շաքարով եփեալ՝ զորձ ածեմք՝ ի դե-
ղորայս, սակս բարեհամելոյ. և նոյն՝ եփեալ պատրաս
տահանին՝ ասի լատինէրէն՝ սիրուփ բէնքրոուում :

Ի թու մէն. է կպրածիւ թն. որ ի սպեղանին գործ ա-
ծեմք. վն եղելոց վերաց թէ ի գլուխն և թէ յանձն.
Բոց՝ հասարակաբար՝ բոլորէն թէ ի յերկրէ՝ թէ
ի ծովէ՝ և թէ ի քարանց ելեալ մածուցանող և
ծծմբային նիւթոյն՝ ըստ լատինացոյ՝ բիթումն
ասի. ող է մօմեայն, կուպրն, ձիւթն, և այլն. Եւրբ գու-
նով՝ հօտով՝ զօրու թք և յամուկ անուամբ զանազա-
նին ի միմանց :

Ի իլիս. է մաղձն, թէ մարդոյ, և թէ նո՛ կենդանեաց.
Ի սկ՝ ի լեարդն գոյացելոյն՝ որ է դեղին մաղձն : ասի
ըստ լատինացոյ՝ բիլիս Ֆլավոյ. Ա՛ւ ի փայծաղն՝ կմ՝
ի փորոտեաց ճարպան գոյացելոյն. որ քայ ժողովի ի
լեղոյ պարկն. որ է սեաւ մաղձն. ասի աթրայ բիլիս
կամ բիլիս նիգրէ :

Ի սթօրթէ ըսողիքս. է արմատ ինչ կարմիր. որ ըստ
ռուսաց՝ կարգան ասի. է դեղ թուլուե զաւակատան
կանանց, և առաւել հեղման արեան տեռատեսութն
և վիժման երախոյի. յորմէ՝ փոշի արարեալ ջրով կմ՝
արախով և կամ կարմիր գինեաւ՝ յրմուկն. զաւակա-
տունն և մէջին սնդէ. և արիւնն կանգնէ : Ա՛ւ ի նքն
բունանի յոմ ուրեք :

Ի սամալիէ. է մեծագոյն ճնճղկարլիթ տունկն : որ ըստ
պարսկոյ՝ խաթմի բօզօրգ ասի. որոյ խտան՝ ծաղիկն և
արմատն՝ առաւել զօրեղագոյն կակղացուցիչ և հովա-
ցուցանող է. քան զփոքրիկ ճնճղկարլիթն. որոյ՝ ալ.
խիմիէ ասի :

Բուբօ. է անուէն՝ բու թու չնոյն. որ սամկ՝ պայղուշ ասի
որոյ ձուոյ դեղնուցն՝ դեղ գոլ ասեն. յոյժ օգտակար
կակղացուցանող խլոց անդամոց : և քարացեալ ու-
ռուցից :

Բուգ

Բուզլութի Ֆլորէս. է ծաղիկ՝ խոտոյ միոյ. որոյ խոտն՝ նմա
նի կախու լեզուէի. գոր պարսիկ.ք կեան զբւան կոչեն
որոյ ծաղիկն՝ և ՚ի ծաղիկն քաշած՝ կիւլապանձան
ջուրն՝ է յոյժ օգտակար դեղ կրճոց, և հոգացուցմամբ
զօրութի տուօղ սրախ:

Բուլթիրուձ. է կողի իւղն կաթին, որ ասի կարագ. կակ
ղացուցանող դեղ:

Բուլթիրուձ անթիւ Ֆի. է շինած իւղ՝ Թնտադոյն, ՚ի
տուրմա դաշէ և ՚ի ժխտակէ. գոր յարտաբու տ՝ ՚ի վի
վերաց՝ խոպացեալ մտոյն՝ փեար վ քսեն. որ այր
մամբ ուսէ զնոպացեալ միտս վերացն. և լաւացու
ցանէ:

Բուքսի լիոնուձ. է շնչատ ծառոյ վայան. աբիւն յստ
կող դեղ:

Բուլթոնիս. է գորանու կ երկրացին. կամ հոգագորտ. որ
է յոյժ թիւնաւոր, և թեպէտ զատամուէնս ոչ ունի.
բոց շթամբք խածանէ, և միգերով ամէ զթիւնն.
Օտա բոբնանեալ չորացուցանեն, և բովնն, ապա շի
նեն փոշի. յորմէ մասն ինչ ջրով խառնեալ՝ տան ըմ
պիւր գոդկապի, զի յոյժ շրկաբեր է:

Բաանգաուր սինայ. է խոտ իմն կակղացուցանող. որպէս
զձնձկնաբլիթ խոտն. գոր կաթնով կամ ջրով եփել
դնեն ՚ի վերաց ուսուցի, կակղացուցեալ ցրուէ. կամ
հասուցանէ. Արոյ անուէնն՝ ՚ի լափնաղւոց առ մեզ
արջոյ թաթի նման խոտ՝ թարգմանի. վիյ՝ և ՚ի մերս
լեզու ասի արջնդեղի խոտ:

Բոասիքայ. է կաղամբ, և քայամ կոչեցեալ բոյսն. որ
բոտ ուսուաց՝ կապուստայ ասի. հոգացուցանող կերա
կուր:

Բօլուս արմէնի. է կարմիր հող նիւթաւոր. որ բոտ այլ
ազգեաց՝ քիլարմէնի ասի. հոգացուցանող. և փորա
գնացութե օգտակար դեղ:

Բօրագինիս Ֆլորէս. է ծաղիկ՝ խոտոյ միոյ. որ ունի զհոտ
վարունգի. որոյ ծաղիկն և խոտն, և ՚ի նոցանէ քաշած

դու լապտանման ջուրն՝ է յոյժ օգտակար կրծսց, և հո-
վապուցմամբ՝ սրտի զօրութիւն տա՛ւօյ. Օր Ֆրանկ
ազգքն՝ բնազմիցս՝ սոյ զսալաթսց շինեն և ուտեն. և
բուսանի յամ՝ ուրեք ոն թաւայ:

Քօրսքս ըստ թուրքաց՝ պօռայ ասի. զոր ոսկերիչքն
զորժ անեն. բայց՝ վէնէտիկի շինած պօռան. ՚ի դեղս,
բայս կէր արկանեմք. որ է արձակօղ՝ կանանց տեւատե
սութե արեանն. և բարասլի:

Վ

Քալանդէ ըռադիրս. է արմատ ինչ՝ փոքրիկ ծառոյ
միոյ. դեղ տաքացեօղ, դեղն զօրութիւն ունի և
պտուղն սորին, զոր մութսպայ կփեալ ուտեն. տա-
քացւցանէ և զօրացուցանէ:

Վալբանուս գումի. է խիթ ինչ անուշահոտ. որ ըս մեղ՝
դալբանուս, կամ քաղբան ասի. զոր դորժածեմք՝ ՚ի
զանազան հասս և ՚ի սպեղանիս. որ է յոյժ օգտակար
դեղ՝ թէ ներանային և թէ արտաքսային կալւածոց՝
անձին մտրոյ:

Վալբայ թուրքիբայ. է գրխտորն, որ սեւա՛ գոյն ներկէ.
յորմէ և թանաք շինին. Օր ձեծեալ և փոշի արար
եալ ցանեն ՚ի վերայ խարշեալ ձուոյ, և տան ուտել՝
փորագնացութեան ցա՛ւ ունօղ խթացելոյն:

Վէլաթիւում. է թանձրամած շինեալ նիւթ փմն՝ ՚ի
յեղջերէ ճէյրանի. և կամ՝ յայլ զօրատու սերմանց
նիւթեղինաց. շաքարով լիմնով: վարդեջրով. և գին-
եաւ. Ար կարօղութիւն տա՛ւօղ դեղ և կերակուր է,
որոյ՝ պարսկէք Ֆրանի, և փեղիւտէ ասեն. և ռուք՝
ժէլէ, և կիսէլ ասեն. զոր ՚ի զանազան նիւթոց՝ կերպ
կերպ, և տեսակ տեսակ՝ շինեն, և ուտեն:

Վէնցիանայ ըռու բքայ ըռադիրս. է կարմրագոյն արմատ
իմն. որոյ համն է յոյժ դառն, բայց՝ ինքն օգտակար
դեղ ջերման. և կարողութի տա՛ւօղ ստամոքսի:

Վութայ դամանդրայ, կամ գումի գութայ. է խիթ ծա-
ռոյ

ույ միոյ՝ դեղնագոյն, յոյժ դասն, և թնտագոյն լուծող. զոր արարացուց և պարսկոց՝ բժիշկքն բազմիցս գործ անեն. իսկ եւրոպացիք՝ յոյժ փոքր, սակս թնտուեն. որոյ՝ կարծեմ՝ արարացիք՝ գամանդրոյ կամ մահճմուտի ասեն. Օ՛ւա՛ նաշխարարք և ս՛ ՚ի դեղին գոյնս գործ անեն :

Վու մի. է հասարակ անուն՝ Կամ խժից. սակայն՝ և իւրաքանչիւ ը խիժք ունին զանազան յատուկ անունս. զոր օրինակ՝ գումի արաբիքայ, է զամիս արապի. գումի ամենիաբում. է օշաղվիշայ. և այլն ըստ կարգի :

Վու ամինիս ըստ դիրս. է արմատ՝ սէզ խոտոյն. որ է հոփայնօղ և միգարեր դեղ :

Վու անսթում է նունն, մերայնոյ՝ յոյժ ծանօթ պտուղ. նոյնիցս և զօրու թիւն. որոյ ծողիին ասեն լատինացիք՝ Ֆլօրէն բալտո սցիօրում և կեղեղոյն՝ քօրթէքս դրոս նաթօրում. որք են փորագնացուե՛ զօրագոյն դեղ. և կարողուի տուօղք :

Վու անոց քէսմէզ : է պտուղ ծառոյ միոյ՝ կարմրագոյն. և կոյուղակ. համով տախլ. զոր մեկեայ՝ գժուրն եփեն ոնց ըսօփնար, կամ ըսօրի թու թ. և երբեմն՝ շաքարով եփեալ շինեն շէրպէ՛թ. և տան՝ երկարատե տենտացաւ ունօղի. և փորագնացուե՛. Նորմէ՛ ներկա. բարք և ս գործ անեն ՚ի ներկս :

Վու անում ունում. է մին ցորենարաշ կըռոյ քանակն. որ վաթսուն դրանն՝ եւրոպացեցի դեղ օծախքն՝ համա ըին մին մնխայ, որ է դրախմայ. և ութն դրախմայն՝ է մին ունցոյ. և երկուտասան ունցայն՝ մին լիբբայ. որ է ֆունթ :

Գ

Լաուցի նէմէն. է սերմն բուսոյ միոյ : որ նման է բազունայի, ըստ չամն է դառն. յոյժ միզաբեր դեղ և արբեցուցանող :

Գուբլիլուս. է արմաւն : որ ըստ սլազգեաց՝ խուրմոյ ասի. ունի զօրուի կակղացուցանող կրծոց. և կարողնէ սուճող :

Գխազրիդիում սուլֆուրաթում. է քիմիական արհեստիւ շինեալ լուծող դեղ փոշի. զոր 'ի սախմոնիոյ և 'ի ծծմբոյ շինեն :

Գխաթորէթիքում. է հասարակ անուն՝ ամ քրտնաբեր դեղոց. որ 'ի զանազան նիւթոց՝ կերանլ պատրաստեն :

Գիուրէթիքայ. է հասարակ անուն՝ ամ միզաբեր դեղորէից :

Գիսքուցիէնցիայ. է հասարակ անուն՝ ամ ներսնային և արտաքնային կալուածոց արձակող և ջրոճող դեղորէիցն :

Գիլթամինի քրէթիցի վէրի ֆոլիայ. է տերեզ զօրեղադոյն բուսոյ միոյ : որ դրէթէ՝ յայտ տերեզոյ փոշաւարարեալ՝ տասն կամ տասն և հինգ գրան՝ ջրով խառնեալ տան ծննդտկան կնոջ (որ մեծու գծուն բուլթի ծնցի երախայն. կամ եթէ մեռեալ լիցի 'ի յարդան դումն.) փութով վիթէ. և է տեսատեսուե արեանն բայցոյ : Եւ եթէ 'ի սմանէ փոքր ճնջ 'ի տեղի չայի՝ մին քանի առաճօս՝ երկարատե տեղ ունեցող հիւանդն ըմպէ, տենտն կտրի. և ինքն է արբեցուցանող :

Օ

Օէդօարիում ըազիքս. է արմատ իմն՝ սև սոյն և կոյոր, ունի հոտ քաֆրոյ. և է դեղ տաքացնող. արեան շարժող, և ներսնային ճճեաց կորզող :

Օիլթում. է մուշկ կենդանւոյն անունն. որոյ՝ ապորտոնն դոյացեալ լի արեամբ բուշան 'ի բաց հատմամբ

մամբ՝ մուշկաւն հանդերձ չորացուցանեն, որ լինի
 հիւթ ինչ սաստիկ անուշահոտ և մեծագին. զոր լա-
 տինադիք՝ մօսխուս կը չեն. է դեղ՝ կարողութեամբ
 Օ ինզիրէր բուսողիքս. է արմատ ինչ սպիտակաշորթ դե-
 դին. բառ հայցոյ՝ կոծապղպեղ անսւանեալ. և բառ
 սղլազգեաց՝ գէնձէ իկլ. է բնո. չի ջերմ՝ և չար. մեք.
 բող գիճուէն փողին. և մարտեցուցանող դիւբաւ ըզ
 կերակուրն.

Ե

Ս լէթի. է ասել ընտիր, պատուական, և լաւ.
 մուլս. է հովացուցիչ՝ սպիտակադոյն դեղ իմն. որ ՚ի
 բազմատեսակ սերմանց և նշոց՝ շինեն ջրով. և կամ
 ՚ի զանազան խոտոց և ծաղկանց քաշած դուլապնման
 ջրով. որոց պարտիկք ասեն խօնօքի.

Ս մկլաստրում. է հասարակ անուէն, ամ ՚ի զանազան
 նիւթոց շիւեալ՝ թանձրագոյն սպեղանեաց. որք սլլաս
 տըր ասին. Ա՛ւ են բազմատեսակք, որք յատուկ յա-
 տուկ անուէնս ունին. բայց մեք ՚ի բժշկարանօջ մե-
 բում՝ զչորս տեսական եմք գործ անեալ. որոց նախ
 կինն է՝ է մկլաստրում գէ զալբանօ քրօքաթօ. Ա՛րկ
 բորդն՝ է մկլաստրում դիախիլում քում գումի.
 Ա՛րրորդն՝ է մկլաստրում մի լիթթի սիմիլիցի. Ա՛ւ չոր
 բորդն՝ է մկլաստրում սլլում քանփօրաթի. Ա՛ւ զի
 բատրում՝ կ՛րտին սոցին է դժուարին, և հմուտ
 դեղածախից յատուկ, փանն որոց՝ միբատմիօջ զկերպ
 սրն՝ ո՛չ գրեցաք, սլլ լծողք հարկաւոր եղելոցն
 դնել զպարասան ՚ի զեգափաճառից.

Ս նդիլիէ. է խաւարտ իմն՝ բառ մեզ՝ հազար անուններ,
 և բառ թուրքաց՝ մառօլ. ինքն և սերմն իւր՝ յոյժ հո-
 վացուցանող դեղ.

Ս ոխնացեուս. է ողնի կենդանին քառոտանի. զոր բող-
 բովին սյրեալ կամ խորովեալ չորացուցանեն. և շի-
 նեն

նեն փոշի . յորմէ կէս մտալ ջրով խառնել տան՝
 ջրդուլելալ և դեղնուի ունող հիւանդին՝ ամ առաւօտ
 որ մէզն արագ արագ ելանելով ջրդուլելոյն ջուրն . և
 դեղնուին՝ ի դուրս մղէ . զի է յոյժ միզարեւր դեղ .
 սահնդից . է ընդ հանրական անուն՝ յամ՝ իրաց՝ քիմիա
 կան արհեստիւ հանել նիւթոց . որք զանազան տե-
 ւակ դեղորայք են . հեղուկ , թանձր , և չոր . որք իւրա-
 քանչիւրքն ունին յատուկ անունս՝ ոմանք բնիկ նիւ-
 թոցն . և ոմանք՝ ի քանի նիւթոց՝ ի մի հաւնքեալ
 նիւթոցն . և զյատուկ գործածուիս , ըստ յարմարուե-
 տեղոցն . Վասն՝ զոյ ալ տեսակ հեղուկ հիւթ լինի .
 հանել ի դանազան նիւթոց . որ ասի էլիքսիւր . այն
 և ս կիրառանի ի տեղիս տեղիս . ըստ պահանջման
 ցանոցն .

Ի ջրթրաթում . է հասարակ անուն՝ ամ թանձրագոյն
 նիւթոցն . որք ի խոտոց՝ ի ծաղկանց՝ յարմատոց . և
 ի կեղևանց հանելոցն . որք իւրաքանչիւրն՝ յիւրնոց
 յատուկ անուն կոչին . զնորոշեալի , է յսթրաթում
 սփսինթիսի , որ է հանել նիւթն՝ ամի ֆնդի . Ի ջրթ-
 րաթում ըսէի . որ է հանել նիւթն սաւէնտի կէ .

Թ .

Թարարում . է ամ տեսակ պնշնդեղոյ (որ է թամ-
 բազի . կամ տուռուն օթու .) անունն . ծանօթ ա-
 մենից . ինքն և զօրուն իւր .

Թամարինդուս . ըստ այլազգեաց՝ թէ միջհինաի . նիւթ
 թթու , և լուծող դեղ պատուական .

Թանայէթում . է խոտ ինչ հատուկա , որ ունի դեղին
 ծաղիկ . որ ըստ սլարսի . և թուրալի՝ բուժուողքն ստի-
 խոտն՝ ծաղիկն և արմատն սորին՝ սխտանի դեղորայք
 են քամոց ցանոցն . Ճճեաց կորիչ . և կանայի զաւ-
 կատան ցանոցն՝ յոյժ օգտակար դեղ Վուսանի յամ
 ուրեք . Ի՛ն՝ ի ծաղկանց սորին՝ զգուրտպանման ջուրն
 քարշեալ՝ տան ըմպել վասն քամոց ցանոցն .

Թ . ա

Ճարարարուս. է խոտ ինչ՝ որ բուսանի յամ՝ ուրեք. և ունի դեղին ծաղիկ. որոյ զխոտն՝ ՚ի բեկանե լն՝ ելա. նէ սպիտակ կաթն: որ է յոյժ օգտակար դեղ՝ դեղնու թե ցաւոյն. և ներսնային կալուածոցն արձակող: յոր մէ զՏի. թ ինչ հանեալ՝ ՚ի հասպս գործ ածեն՝ նոյնպս և գուրպանման քարշեալ ջուրն:

Ճարթարում. է բնդհանրական անուն՝ ամ թթու ա. դեղ որք՝ ՚ի բուսոց՝ ՚ի տնկոց. ՚ի պաղոց և յայլ իրաց հանին. զորօրինակ. քրէմբ թարթարի: որ է գինւոյ սոյն: Աճ այնսասարաս աղիցն՝ որք են թթու, և ոչ աղի, կամ դառն, և կամ կծու, ստին ըստ լատինաց. ւոց՝ սոյ աղացիւում՝ վէզէթարիլիս. և կամ՝ սալ թար թարի այլիւում:

Ճէէ. որ ըստ այլագեաց՝ չայ ստի. ծանօթ ամենեցուն ինքն և զօրութի իւր. որ է քրանատու և միզաբեր Սեաւ չայն՝ կապող. և կանաչն լուծող:

Ճէսթուգո. է յա իրաշարժ կենդանին՝ կրիայ. որ աւակ թօսպաղբ ստի. որոյ ձուն դեղ է քամոյ ուռուցի. զոր մածեալ՝ ՚ի վերայ կտաւոյ՝ դնեն՝ ՚ի վերայ ուռուցեալ ամնրձեացն տղայոց ուռոյցն իջանէ:

Ճէրէնիարին. է թարանջամին, որ ՚ի բուխարոյ լինի. փորրիկ ծառոյ պտուղ. կամ իրիժ կարմրադոյն. նման մաննայի. վասն որոյ՝ եւրոպացեացոյն անծանօթ լեալ՝ ոչ գործ ածեն զսա, համարելով գոյ մի և նոյն ման. Գայն. բայց՝ ոչ է այնպս, այլ է սա յատուկ ինչ: յոյժ զօրանոր և ախորժածաշակ դեղ. հոգեցուցիչ ներսնային սարուէն, մեղմ լուծող ներսնային կալուածոց արձակող. և դեղնուէ ցաւոյն՝ յոյժ օգտակար. յորմէ մին բուռն ձգեալ՝ մին աման յստակ ջրոյ մէջ. ինքնին հալի ոմ շաքար, ապա սուր ըմպել որքան և կամի. ունի ախորժ ձաշակ. քաղցր և թթուաշ ոմ լիմոնաթ:

Ճէրիաք վէնէթի. է թրիաք ֆարուխն. ծանօթ բազմաց. դեղ փորացաւոյ, փորագնացուէ, և քրանաբեր:

Ճէրհէրէնթինայ. է հեղուկ խիժն՝ մախր, և թեղոշ

ճառոյն . որ ըստ թուրքաց՝ թիրեմէնդի ասի . յոյժ պիտանի դեղ , զոր 'ի հապս և 'ի սպեղանիս գործ ածեմք . ունի զօրութիս բախամի , և մաքրէջ՝ ներքին և արտաքին շարանոց . և ախաից վերաց :

(Թ) Էրրայ . է ընդ հանրական անուն՝ ամ հողոց . որք զանազանին 'ի միմեանց՝ յատուկ սնունամք . սրգոն . թէրբայ քաթէխոյ , է կոչեցեալն՝ քաթ հնդի : (Թ) Էրրայ սի գիլաթայ ալբոյ թուրքերայ , որ է զելի մախթում . (Թ) Էրրայ լէ միայ . որ է զելի շիրազ , Աճայլք բազումք օգտակար հողք . որք 'ի դեղորայս գործածին :

(Թ) Էլիէ ֆլորէս . է ծաղիկ՝ ճառոյ միոյ . որոյ ճառոյն՝ ուստի են՝ լոյ ասի : Ծաղիկն՝ սպիտակ մանր և փունջ փունջ , նման ծաղիկին միւրիկրի : Ա յոյժ հովացուցաւ . հող և կակղացուցանօղ դեղ կրծոց և հազի . նոյնդս և 'ի նոյն ծաղիկաց քարշիալ գուլպանման ջուրն :

(Թ) Էնթթուրայ . է ընդ հանրական անուն՝ յինչ և իցի իրաց՝ արագով գինեաւ կամ եռացեալ ջրով՝ հանեալ նիւթայն , որկէն . որ 'ի ըռաւէնդէն է հանեալ , տի թինթթուրայ ըռէի : Աճ որ 'ի պողոպատէն , ասի թինթթուրայ մարթիս : Աճայլք բազումք :

(Թ) Ենթայլք օրէս . է միակ ծաղիկն , որ ուսմիջին՝ խորեմֆիլ ասի . անուշահոտ , ունօղ զհամ զօրեղ և սուր , է և կարողութիւն տուօղ :

(Թ) Եսիլագօ . է խոտ ինչ՝ յոյժ օգտակար հազի , նոյնպէս և ծաղիկն նորին . ուստի՝ անունն և սորին՝ 'ի լատինացեոց՝ աւ միզ՝ հազի խոտ թարգմանի . որոյ և ուսար՝ մաշխանցիխոյ ասեն :

(Թ) Եսիլայ փրէփարաթայ . է շինեալ ծարիր , որ ուսմիջին ասի թիւթիայ , զոր աչաց ցաւոյ գործածեմք . և մերթ 'ի յսպեղանիս . որ 'ի պղնձոյ հանքիցն՝ արտակեկեալ հողոյն շինեն . որոյ լաւագոյնն՝ լինի յողեքսանգրիայ :

(Թ) Երագաքանթայ գումի . է քիթրէ խիժն՝ թրագոնի ճառոյն , դեղ ուլան ցաւոյն . ներսնային և արտաքսային վերաց թարախի մաքրօղ և կապօղ : Անի զօրութիւնն

սարէսի. է և ս' օգտակար դեղ հայնի

Թրիֆօլիի ակունթի. է բոյս ինչ եռասերե. բուսել
'ի յափունս դետոց և լճից, վերերևի յերես ջուրց.
գոր կոչեմք նունուֆար, է յոյժ օգտակար դեղ զին.
կօթնի (չք, նազուլի.) ցանոյն. արիւն յատկող և
կալունձոց բացօր. Կոյ և ս' այլ անսակ եռասերե բոյս
ցամաքային. բուսանի՝ յամ ուրեք. որ փոքրիկ և ծննոյ
ասի, և ըստ լատինացւոյ՝ Թրիֆօլիի փրամե հնախ. սա
կայն՝ սա ըստ ամի այլ է 'ի վերսդրելին.

Թորմէնթիլէ ըսողիքս. է արմատ ինչ կարմրագոյն. ու
նող եօթնն ճրգանի տերևս, դեղ փորագնացու թե և
փորացանոյ, ուստի՝ անունն և ս սրա՝ 'ի յատինաւոյ
առ մեզ՝ ծիւրական փորագնացու թե և փորացանոյ՝
արմատ թարգմանի. քանզի՝ հասարակաբարն և բնային
փորացանոյն լատինացիք՝ Թորմէնց վի՛նթրիս ասեն. և
այն արմատոյս՝ Թորմէնթիլէ ըսողիքս : Բուսանի
յամ ուրեք. և է դեղ կայօղ :

Ի

Կայսիէ ըսողիքս. է արմատն գօլխաբոյսի՝ ըստ սրբ
սիգ. Կոյժ գօրեղ լուծող. ներանային կծու խոնամ
ու թեան և մաղաթ՝ յատկող. և ճճնաց՝ դուրս միջող
դեղ. գոր շատ դորձածեմք 'ի լուծող դեղբոյսս. յոբ
մէ, մին մխտլ ծեծեալ և փոշի արարեալ ջրով յա
ռաւօտն բնպէ որ, բանականին լո՛ծէ . և զնեքնային
խոնամութին և զմաղանս մեքքէ. Կան՝ 'ի այն սր
մատոյ՝ քիմիական արուեստիւ հանեն զհիւլթ ինչ. ո
րոյ՝ լատինացիք ըսէզն իւլպիէ ասեն, այն է յոյժ
սաստիկ լուծող, որ 'ի հոպս՝ 'ի փոշիս. և 'ի միաձուսս
լուծողս՝ դորձածեմք յաճախակի :

Կանիէրաթօրիէ ըսողիքս. է քարաւուզ բուսոյն արմա
տին, դեղ՝ կանացի տրեան և բաքասիլի՝ արձակող

Կուզլանդի նուքս. է ընկուզն հասարակ :

Կուխուրէ. է յունասպ կոչեցեալ պտուղն կարմիր. օգտա
կար

կար դեղ՝ կրճոց ցաւոյն, և հազիւ

Ի ունիւիէրուս. է փոքիկ ծառ մշտականաւ. կոչեցեալ՝
բեկեկն փոքր. որոյ պատ դն՝ ըստ սուսայ՝ մէջէ վէ լի
եակող ասի, և ըստ պարսից՝ Ֆրէֆրլուհի. ունի զպը-
տուղ սեռն և կորորակ. (մ)է պտուղն և թէ փայտն
ծառոյն՝ են դեղք միզարեւը, և արեան յատկողք :

Ի սիզիս ֆլորէնթինէ ըսողիքս է ՚ի մեր լեզու՝ կնիւն
կոչեցեալն. խոտ ինչ կարծր և ջլային. դունով սպի-
տակ և հոտաւէտ, պատուական և օգտակար դեղ՝ կալ
ունաճոց արձակող թեթեւ լուծող. միզարեւը, լուսնաթի-
ցաւոյն՝ և կրճոց ցաւոյն՝ յոյժ օգտող. Բուսանի
՚ի յազաղաուէ և ՚ի ջրային ակղիս. Ա՛ւ դրեն հեղե-
նակք թէ՛ յատուկ գորեղն և լաւագոյնն լինի ՚ի ֆլո-
րէնցիայ. ոչ սակա՛ և միք միշտ ՚ի յայն տեղւոյն և
կեալն ՚ի կիր առնու մք, և ոչ յայլ տեղեացն. Բայց
կարելի է, որ ՚ի մեր բարեյօղ երկիրս բուսեալքն ևս
զնոյն օգտակար թեւն ունիցին. որպէս զֆլորէնցի-
ունն. որ ոչ է յայտնի եւրոպացիցի հեղինակացն :
Ինչև իցէ արմատս այս պարսի լինիլ դունով սպիտակ
մէջն լինիլ թով, մասնաւոր քողարհամ, և մասնաւոր
անուշահոտ. Աւնի ծաղիկս կապտագոյն. և ինքն մանի
ձողցի ցիւրնոյ, կամ գարւոյ, յորմէ՛ զխոտեղէն ան-
թըս և զսալակս և ս հիւսն :

Ի ՚ի քաբոնանայ ըսողիքս. է արմատ ինչ. որոյ լաւա-
գոյնն բուսանի յամէրիքոյ, և ՚ի բրազիլիայ. ունի բզ-
դոյնս մոխրոյ. և զօրու իս փրսխեցուցանող. որ վասն
տենդի, կամ վասն ստամոքսի աւելորդ դրոպն. և թէ
փսխել հարկ լիցի. ՚ի սմանէ կէս մխալ՝ փոշի արար-
եալ ջրով տամք ըմպել նոյնն և արեամբ փորագնա-
ցո՝ են տամք. որ փսխելով զստամոքսն մուքրէ, որով
տենան կարի. և զփորագնացուն ին կապէ :

Ի քթրուս. է անուռն՝ դեզնուէ ցաւոյն. որոյ ընդհանուր
գեղորէկցն՝ ասի իթեբիքոյ մէթիքամիսթայ. որ նը
շանակէ ընդհանրապէս զայնս դեղորոյս՝ որք փրարե-
րին

րին առ դեղնուէ ցաւն. զոր օրինակ՝ ը լատինացւոց՝
բռաւէնդ, քրէ մօր թարթար, լիմօն, և այլք բազումք
խակ՝ ըստ մերս կիրառուէ՝ գլտակարադոյն է գազան
գո՝ որ գազապին ասի. թարանջամին. սրբխիշա. և
ըբանջամին. (զորոյ շինելոյ զինքսն՝ ՚ի բժշկարանի
չորրորդ պրակօջն՝ գրեալ կայ.) որք են յոյժ օգտա
կարադոյն դեղորայք՝ դեղնուէ ցաւոյն.

I.

ադանու մ. է հիւթ ինչ կաշուէ, կռուէալ ՚ի խոտն
անուանեալ լատայ. որ ըստ թուրքաց՝ լատէն ասի
անուշահոտ ՚ի ծխանելիս. զոր ՚ի սպեղանիս վորժ ա
ծեմք. է զօրու ՚ի տուօղ՝ զգայուէ երակացն գլխոյն.
| աուրի ֆօլիի. կմ՝ բաւցի լաուրի. է տեքէն և սրտուղն՝
անուշահոտ դարնի ծասոյն. դեղ ջերմացուցիչ. և
օգտակար ցրուէիչ քամոյ ցաւոյն.

| ախաթում. է խաւարտ իմն թթոճաճաշակ. զոր թըն
թըրճուէ կոչեմք ռամկօրէն. և ըստ ռուսաց՝ շալէլ
ասի կօննի.

| ախիս. է ընդհանրական անուէն ամից քարանց. որք են
բազմատեսակք. զոր ՚ի դեղորայս վորժ ամեմք. և իւ
րաբանչիւրքն ունին յատուէ անուէնս. բայց՝ այսու
նակագրիւ կոչին, օրկէն. լախիս օքուլէ քանքրի. որ է
քառաձանկի աչքն. | ախիս դէ գօհայ. որ է գառպար
անդօնին. | ախիս բէնդօադ. որ է փանգէհիլն. | շ
այլք բազումք. ՚ի զանազան նիւթոյ շինեալ կարծրա
դոյն դեղորայք.

| աք. է ընդհանուր անուէն՝ ամ տեսակ կաթանց. թէ
՚ի կենդանեաց իցին կթեալ, և թէ՝ ՚ի նոց և ՚ի սեր
մանց հանել. զոր օրինակ. լաք բօլիս, է կաթն կովու.

| աք ամիգտալարում. է կաթն նշոյ. և այլ բազումք
| աքթուքայ է խաւարտ ինչ. կոչեցեալ ըստ ռամկայ
սալաթայ. ունի զօրու իս հովացուցանօղ.

| աքքայ. է խիթ ինչ, անուշահոտ ՚ի ծխանելիս. ունի զօ

բուժի կապող և սնդող ժանեաց և չնտերաց. զոր 'ի
յարտաբին դեղորոցս զորձ ամեմք. Այննկս և պատ
կերահանք 'ի կիր անունն.

Կնժիս. է անուն բնդոյն, զոր կոչեմք ռսայն, և բացայ.
լաղգեաց' մ, բձիմէկ սախ. է հովաքնուղ և լուծող կե.
բակուր. զոր 'ի դեղորոցս և ս զորձ ամեմք.

է վիսթիբուս. է խաճարա ինչ մեծագոյն համով և
հոտով' նման քարալզի. որոյ արմանն և սերմն' զորձ
ամի 'ի դեղորոցս. տնի զորուի' սրիւն շարժող. և
կանայցի արեան արձակող.

է փուս. է անուն նապաստակ և ճաղար կենդանեաց.
որոյ յեղին երիւս սակց' միսն և ոսկերքն փորձալիքն
հանդերձ' այրեալ շինեն փոշի. և տան' լուսնոտի ցա՛
և քարի ցա՛ ունող հիւանդացն, որ է դեղ օգտակա
բազոյն.

է փրոց. է անուն բորձաւ լեց ցա՛նցն.

իժ հարգիրիւս. է անուն միւրաճակնէ քարին. որ
յարձալձոյ և 'ի պղնձոյ հանքիցն էլանէ. Արձալձոյնն
սպիտակագոյն էլինի. և պղնձոյնն' կարմրագոյն. Յորոց
շինեն սպեղանի, հովաքնուցիւ և ցամաքի ցուցիւ վի.
բաց. որ ըստ լաաինացոց կոչի ունգվինժուս լիժ.
հարգիրիւս.

իլիուս. սլբուս. է անուշահոտ ծաղիկ ինչ սպիտակ.
զոր մարիամայ ծաղիկ կոչեմք. և բացայլաղգեաց
զամպախ սախ.

իլիուս. բոնիպիուս. է սպիտակ և մանր ծաղիկ. զոր
պարսիկք' լիլիփար կոչեն, յորմէ քարշիալ զօրլա.
պանման ջուրն' է դեղ հայացուցիւ, և կարողու լի
սուձող.

իկոնիրիցիուս. բաղիքս. է արմատ շիբին բիանին
բուսանի յամ' ուրեք' որ ջերմացին է օդն. Աինքն
դեղնագոյն և քաղցրամած. Օգտակար դեղ հագի.
Յորմէ նիւթ ինչ սեւագոյն' հանեալ' կոչեն լաաինա.
ցիք' սուբուս լիկոնիրիցիէ. զոր զորձ ամեմք 'ի դեղո
բայս

բայս՝ կրճոց ցաւոյն. և հազի:

Իմնիւնիւմ՝ է լիսնն պառազն պատուական. որոյ՝ թէ կեղեւն. թէ միջոց թէ թու նիւթն, և թէ իւղն. է յոյժ զօրաւոր և օգտահար: Ար՝ ի կերակուրս և ի դեղո-
բայս զօրժ ամի:

Ինձէուլմ՝ է հասարակ անուէն՝ ամ՝ վշեաց կաւանոց:

Ինիսննիւթուլմ՝ է ընդ հանրական անուէն՝ ամ՝ իւղային՝ օժանելի դեղոյն. և սպեղանեացն կակղացուցչաց:

Ինուլմ՝ է անուէն՝ վուշ բուսոյն, յորմէ շինեն կաւանն վեացի: Բայս սուսաց կոչի՝ լեն: Հորոյ սերմանց՝ հա նեն իւղ. ո՛ր լն լատնացուոց կոչի՝ օլէուլմ՝ լինի: Բայս մեղ՝ իւղ կաւանաւի: Ալ՝ բուսայլազդեաց՝ պեղիւր:

Իւղեղ կակղացուցանող և լուծող:

Իւլմըրիցի՝ է ընդ հանրական անուէն՝ ամ՝ տեսակ որ-
դանոց. բայց՝ գոն մին տեսակ կարմիր մանր որդունք՝ յորոց հաննն զնիւթ ինչ, որ լատնիւրեն՝ բախիլիլթաւս լումբրիքօրուլմ՝ լէէրիսթրի ասի. որ է յոյժ օգտա-
կար դեղ՝ ոսկերաց դաւոյն. քամուց, և ուռուցի. զոր յարտաքուտս քանն՝ ի վի՛ր դաւակիր տեղեացն. կազ դուրս զյաւն: Ասե՛ Երբեմնաւէ՛ս ընդ միջմանց բուս պիւթին հետն խառնեալ՝ այնպէս քանն: Արդունքս այսորիկ ժողովին՝ ի հողոյ, և ոչ ի ջրոց. քանզի՝ ջրաց ինքն՝ ոչ ունին այնպիսի զօրութի և իւղ. ուր ունին հողայինքն: Հորոց հաննն իւղ, աղ, և բսպիւթ. յո-
բայ՝ բսպիւթիցն՝ փոքր ինչ ասն լմպէլ գողկապիցն. դի է մեղաբեր դեղ:

Իուփուլուս. է անուէն ծաղկալի խտոյն խմելի, որ բսպ թուրքաց՝ հումէլ կամ հմէլ ասի. և բսպ սուսաց իրմէլ. յորմէ կփեն փիւլայն է զօրութի՛ք՝ քէֆ տուծող, միզաբեր, և կանացի արեան շարժող. զոր եփել ջրով կամ գինեաւ՝ դնելն ի վերոյ ձեծել անդամոց՝ և ուռուցի, օղնի, ցաւն կղզուրէ, և զուռոյցն նստուցանէ:

Սամուէլ, է անուն հրօսմանի ծագիլն, որ ըստ թուրքաց՝ փափաթեաց չիչէյի ասի. և ըստ առևայ՝ ըստ անաղից. ունի հոտը՝ կարտը իւղց, յոյժ կակղա. ցուցիչ և ցաւոց կազգուրիչ է, կալուածոց՝ և կանացի արեան՝ արձակող դեղ:

Խեղիօնիւմ մայիօր. է արմատն՝ մամիքանին մեծի. զոր 'ի դեղս՝ աչաց ցաւոյն գործածեմք. Օրմէ՝ եւրօպայեցիքն՝ 'ի բժշկական գիրս՝ գրեն թէ՝ աչաց ցաւոյն դեղ է, բոց ինքեանք՝ սակաւ կիր աւնուն. և գրեն թէ՝ հին հեղինակքն՝ զփորձն սորա՝ ուսեալ են 'ի ծիծսանց. որք 'ի ծագիւանց սորին առեալ քսն՝ յաչս իւրեանց, և լուսաւորին. ուստի՝ և մարդիկք՝ 'ի յարմատոց սորին՝ աւնեն դեղ աչաց: Ա՛ւ է երկաթասակ՝ մեծ և փոքր. որ հասարակարտը՝ զարմատն մեծին՝ գործածեմք աչաց ցաւոյն: Կակ՝ իսան և ծագիլն՝ թէ մեծին, և թէ փոքր՝ 'ի թարմ՝ ժամանակին՝ 'ի քարեաց սանդղ՝ ձեծեալ՝ գնին 'ի վերայ բարասիլին ու առցի՝ ուսոցն քարչէ. և զցաւն կազգուրէ: Բոց՝ ամ՝ մամիքան բուսել 'ի հնդստան, կի՛ յայլ ջերմոցին կողմանս՝ զօրաւոր է. իսկ ցրապնոցն և սաւնաման եացն՝ անգորք: Բանդի՝ 'ի յամ՝ ուրիք բուսանի, և թէ պէտ, չէ ծանօթ ամենեցուն:

Խեղիօնիւմ. է բոց ինչ՝ նման զիբոցի բուսոյն, և սերմն, և համն՝ ունի համեմատութի սպիտակ զերպի, որ ըստ առևայ՝ թիմն ասի. է դեղ ջերմոցուցիչ, և քամոց ցրուող:

Խինայ դէ խինայ քորթէքս. է անուն, բինոց բինոց կեղեցն. ընդ հանրական դեղ՝ տեղոց ցաւոյն. ներսնոց ին արեան և հոտածութեան մաղասին՝ յատակող. զոր յաճախ գործածեմք՝ 'ի մէջ զանազան դեղորէից. որոց բաւն լինի՝ 'ի չին, 'ի հնդստան, և 'ի յամբրիկոց: Արոյ ծաւն՝ ունի նմանութիւն՝ ծաւոյն կաղնոց, որ ըստ

առևսաց՝ դուստ ախի, և ըստ պլազգեաց՝ մէշէ: Այն
բազմիցս՝ զկաղնոյ կեղեւն՝ արժանագին վաճառեն,
փոխանակ քինաց քինայի. և այնքան նման է, մինչ զի
և դեղավաճառքն՝ երբեմն հազիւ բաժանեն ՚ի միմ
եանց, բայց է անզօր:

Ս

Սո՛ւնէրբուս արբօր. է ծառն կաղնոյ, որ ըստ առևսաց
ասի դուստ, և առավորէն՝ մէշէ. որոյ պտղոյն՝ ախի
լափնեղէն՝ գլանդէս կաճէրցի: Տապահամ, և կապօղ
դեղ: Բակ՝ կեղեւն սոյն ծառոյ՝ ունի մասնաճոր զօրու,
թիւն քինաց քինայի, զոր հասարակ աղքատաց՝ ան
տացաւ ուհողոյ՝ փոխանակ քինաց քինայի տան. և զը
տուղն տան փորագնացուէր ցաճոյն, որպէս զգիտորն:
Բայց՝ թէ զպտուղն սորին, և թէ՛ զկեղեւն՝ փսքր ինչ
բովեալ, ապա փոշի արարեալ ցանեն ՚ի վերայ վերայ
ցամաքեցուցանէ: Կոյնպէս և երախոյից, և կամ դէր
մարդկանց՝ յանուծս և կամ յայլ անդամս՝ խարշա
պիին ՚ի քրտանց, ցանեն ՚ի վերայ նոցա՝ ցամաքեցու
ցանէ, լաւացուցանէ, և պնդէ պտեղիսն:

Վ

Էդրայ թէրբէսթրի. է խոտ ինչ, նման մանր ճրն,
ճրգկարլիթ խոտոյն. յոյժ հովացուցանալ. արեան
յտակող, և հազի դեղ օգտակար:

Էլէնի բապիքս. է արմատ ինչ կարծր և անուշահոտ.
որ լինի ՚ի հրնդիկս՝ յամերիկայ, և ՚ի յրսպաննիայ.
յորմէ զիսալ շինեալ՝ այնց երկրագլոց՝ առ իւրեանս
պահեն. ասելով անձին զօրու ի տունօղ և օդն կան է:
Եւ՛ ՚ի յերկիրն հնդկաց՝ այն արմատոյս թարմ ժա
մանակսն՝ ծեծեալ ՚ի քարից սանդղ, և տարեալ ՚ի
բազանիս՝ քսեն ՚ի բոլոր յանձինս իւրեանց. և ասեն
թէ՛ բոլոր մարմնոյն և մերթոյն՝ պնդացուցանօղ և
զօրու ի տունօղ է: Բայց՝ մեք սոյն արմատոյս չորն՝
փոշի շինեալ՝ փսքր ինչ գինեաւ տամբ ըմպել. փասն

ստա

ստամբուի ցաւոյն և թուլուեն . որ օգնէ; և միզաբեր
զօրութի ունի . Օսոյն արմատս՝ նր հեյլնէ արմատ կո-
չեն, վասն անուշահատուեն և զօրուեն .

Հմաթիթիս լտիխ . է քար ինչ կարմրագոյն՝ երկաթա-
նման . որ ՚ի յերկաթոյ հանքիցն ելանէ . և արեւաքար
և ս ասի զի արեան կապօղ է . ուղ և ըստուայ՝ կրողիկ
կամին ա ի . Յորմէ փոքր ինչ փոշի արարեալ՝ ջրով
տան ըմպել՝ սաստիկ հեղման արեան փորոյն; և կամ
տեւատեսսուե կանանց . Օսր մեք ՚ի հարկաւոր ժամա-
նակի՝ ընդ այլ՝ սրեան կապօղ դեղորեկց տամք . բայց
անհմուտքն՝ մայն ՚ի սմանէ փոքր ինչ՝ ջրով խառնել
տան . և օգնէ .

Հասօփուս հէրբայ . է զոպոյ և ծոթըին կոչեցեալ խտան,
դառն և փնջաւոր . զոր ՚ի կերակուրս զործ ածեմք . է
յոյժ օգտակար դեղ, կրծոց; հազի, արիւն յտակօղ .
և ըստամբուի զօրութի տուօղ .

Հիփերիքուս . է խոտ ինչ, որ ունի ծաղիկս մանր և կար
մրագոյն . որ ըստ ունայ՝ զօթթատիսիճնիկ ասի . բու-
սանի յամ ուրեք . որոյ ծաղիկն է դեղ կրծոց և արիւն
կապօղ . Ա՛ւ ՚ի խոտոց և ՚ի ծաղիկանց սորին՝ շենն իւղ
և ըսպիղանի . միրաց լաւացուցիչ; Այննայ զծաղիկ սո-
րին՝ ընդ այլ ծաղիկանց և խոտոց խառնեալ եփեն; և
զջուրն տան ըմպել բարակացաւ ունօղ հիւանդին; որ
զլծ դքոց վերսն՝ փոքր առ փոքր լաւացուցանէ; եթէ
պահեցողութի ունիցի հիւանդն;

Մ

Մագնէզիոց այրաց անդ լիբանայ քարինաթայ . է անուն մից սպիտակագոյն փոշուց , զոր շինեն յանգլիացուոց հանքից ջրոյն կամ յաղիցն . ունի զօրու իս՝ ստամբքի կծոճուեն և թթոճուեն կարելոց , և թեթև և բուժելոց .
Էրնդ հանրապարս մեզմ՝ դեղ օգտակար , փոքրոց և մեծաց : Յորմէ՝ մին քառորդ միսոյ՝ ջրով բնակին՝ յառաճօան կամ յերեկոյն , մեծանց օդակ , և զնե բանային ջերմո ին հոխոցուցանէ . զոր կարէ մարդ՝ ամօր՝ կամ օրամէջ բնակել . և փոքրէկ երակայլոցն՝ մին միսայլ ութն բաժնի՝ մին բաժինն տալ . քանկի է յոյժ հեշտարմակել :
Եւ թէպէտ՝ դեղածախքն և ս շինեն . բայց անգլիացուոց շինեալն , և անտի բերեալն՝ յոյժ լաճագունեղ և առաճել զօրաճոր է :

Մաթէր փէրլաս ում . է սատալն մարդարտածին . զոր ՚ի դեղորացս՝ յաճախ կիր աճնումք փոխանակ մարդարալոր ունի միզաբեր զօրու ի :

Մաթբիքարիում . է բոյս ինչ , որ ունի ծաղիկս դեղին՝ նման բու մաթբանի կա՛՛մ հրօտանի ծաղիկն . ունի զօրութի կանաչի արեան բայտը որոց և անուեն՝ ՚ի բատինոցուոց առ մեզ՝ դայեակ մորոց , կամ զաճակատան ծաղիկ թարգմանի :
Եւ բուտանի յամ ուրեք :

Մախորանայ . է բոյս ինչ անուշահոտ . նման մանրատերեբու ահանի . է սրտի և գլխոց մարդոց՝ կարողութի առճօղ դեղ . ուց բուհանն :

Մայկայ . է մեծադոյն ճ՛նճիկար լիթն . ունի զմեծադոյն ծաղիկս . որ բոտ պարտից՝ խաթմի բոզօրկ սալ է կակղացուցանող . և հոխոցուցանող դեղ . բուսանի ՚ի ջերմային երկէրս . և ՚ի սպարաբոտ ակղևա

Մանդրապօրաց լուսաւորս . է դպարի ինչ՝ հոճեցեալ ըստ
 մեզ՝ մանրագ որ, կամ՝ մարմնատակ, ունի զկերպարանս
 մտրոյ՝ մեքկհանդուն կացեչոյ . բնութի չէ է յոյժ քնա
 բեր և թմրեցուցիչ : Աւերն մանրագորքն զարուղ եր-
 կատեսակ, սմանք սգիւտգորին , ոչոյ ի բարանչիւքն լի
 նին իբրև զՔրնալերս , և ոմանք՝ հտաւէտ և գեղեց-
 կատեսիլ իբրև զննծորս , բայց են անհամ և ճոշակեղ
 եաց անտարտ : Ա՛ւ սոյն պատ դրս են զեղբօգտակարք
 ամուղ կանանց, զի բուժանեն զգաշտանն . մտրքն զըն-
 գերս ՚ի գին . և պատրաստեն ՚ի յղութի . Ա՛ւ այս մա-
 նաւանդ՝ ՚ի ջերմացին երկիրս :

Մաննայ քաղաքբնաց . է հիւթ ինչ՝ հոճեցեալ մանանայ,
 և ըստ պարսից՝ սրբխիշտ . լուծող և կակղացուցանող
 գեղ . ծանօթ ամենից :

Մասթիխէ գումրի . է անուն խժին՝ որ ըստ այլազգեաց դա-
 նայ մաղղաք կաշի . ունի զօրութի տաքացնող . քամոյ
 ցլուօղ . և թուրութե միջաց՝ պնդող :

Մարդարիթոյ . է յատուկ անուն՝ մարգարտին . անձին կա-
 բօղութի սուօղ գեղ :

Մարթիս լիմնթուրաց . է անուն՝ խարտեալ և փոշի արար-
 եալ պոզպաակն . յորմէ քսան գրան՝ բնդ կէս մոխալ՝
 ծեծած սերմանն գրամանի . և երեք մոխալ մեղեր խառ-
 նեալ տամք ուտել , որդն և ճճի ունող հիւճանդին-
 գորս մեռուցանէ . և ՚ի դուրս մղէ : Վրամանի . է խորա-
 սանին :

Մացիս . է հնդկաց բնիզոյ ծագիին անունն . որոյ ի դոյն՝
 օլէում մնջիս ասին լասխեացիք . և ջաւղին՝ նուքս մոս-
 քաթայ . և ջաւղի ի դոյն՝ օլէում նուցիս մօքքաթայ .
 զորս ՚ի գեղարացս գործ ամեկն : Ան զօրութի կարագուի
 տուօղբ . և ՚ի թիւն աղետաց նիւթոյ :

Մէլ է անուն՝ մեղեր, բնութեամբ՝ լուծող. բայց՝ ՚ի մեղ
 բէ շինեն զանազան տեսակ դեղորայս՝ որոյ ի բարբանչ
 իւրքն՝ յատուկ անուամբ կոչին. զոր օրինակի մել լուծ
 զարում. որ է վարդով եփեալ մեղը. Մէլ վերդ ինէ.
 որ է կոյս մեղը. () քսիմէլ սիմիլիքս այբայ, որ է քս
 ցախով եփեալ մեղը, որ ըստ պարսից՝ ըզբանջամին առի
 յոյժ օգտակար դեղ հախցուցիչ. և ստամոքսն կար
 դուծիւն սու՛օղ. զորոյ շինելոյն զկերպն՝ ՚ի բժշկարանի
 չարորդ պրակոջն գրեալ էմ.

Մէլիթթում. ըստ այլազգեաց՝ եօնճայ ասի մեծ, է խոտ
 ինչ. որունի ծաղիկս սպիտակ յոյժ օգտակար դեղ հս
 վացուցիչ. և կարճածոց կանայի զաշատնի՛ լուծող. և
 յնմ ուրեր բո սանի .

Մէլիսէ ցիթ բաթայ է խաճարան անու շահատ և համեղա
 ճաշակ՝ որ պատրինճ ասի. բնութե՛ք՝ միջակ ջերմ. սաա
 մնքսի և գլխոյ զօրուծիւն տո՛ւօղ.

Մէնթհէ. է անու շահատ խոտ ինչ, կոչեցեալ անճուխ,
 և ըստ այլազգեաց՝ նանէ, ծանօթ ամենեցուն ինքն և
 զօրուծիւնն իւր .

Մէրբուռիում. է յատուկ անուն սրնդ կին, որ ըստ այլազ
 գեաց՝ ճիւ՛աց ասի. ՚ի յորմէ՝ քիմիական արհեստիւ շե
 նեն զանազան տեսակ դեղորայս, և սպի զանիս .

Մէրբուռիում դուրցի. է քաղցրացուցեալ սրնդիկ ազա
 նրման. յորմէ փոքր ինչ մասն՝ ընդ այլ յարմարու՛որ
 դեղորէից՝ ՚ի կերլի դեղորայս գործածեմք, առ ՚իմարելոյ
 գնեթանային աղտեղեալ արիւնն, և զխաճու՛ուծիւնն՝ ՚ի
 ձեռն սիլիվայիօնի, քի. տոգունից աղտեղեաց ՚ի բերա
 նոյ մարդոյս՝ արտահեղմամբ. Ասեսս ոչոյ այլ տեսակ
 ազանման շինեալ ժխիտի, որ ասի մէրբուրիում սուրլի

մաթուց քործղկում . որ է յատուկ մահադեղ Շինեն
ևս ՚ի նոյն նիւթոյ՝ դեղնագոյն ինչ , և կոչեն թուր
բիթ մինէրալիս : Նոյնպս շինեն և զկարմրագոյն ինչ .
և կոչեն մէքբուս խում փրէյիփիթ աթում ըռուբրում ,
որ է այրող և ուսող դեղ՝ խողացեալ միբաց . որ ՚ի
սպեղանիս խաննի :

Միլէփէզում . է անուն՝ պապուկ զեռնոյն , զոր ժողովեալ
չորացուցանեն , և փոշի շինեալ՝ փոքր ինչ զինեաւ .
կամ ջրով՝ տան ըմպել , ջրգողեալ կամ դեղնութե
ցաւ ունող հիւանդին : Օքի է յոյժ միզաբեր . որ արագ
միղելովն՝ զնեքանային կծու խանաւուխն բաժանէ . և
ի դուրս մղէ :

Միլէֆօլում . է տգիտակագոյն բոյս ինչ . բազմատերև և
մանրածաղիկ , Աւաթի՝ և անուն սորա՝ ՚ի լատինացոց
առ մեզ՝ հազարատերև և բազմածաղիկ թարգմանի . է
բնութիւն՝ միջակ ջերմ . և սնող անդամոց փորստեաց
և արեան երակացն : Ասան սրոյ՝ բարսկացաւ հիւան-
դին՝ որ ընդ մաղախն՝ արիւնախառն թքանկոցէ . ընդ
այլ՝ կրծոց ցաւոյն դեղ՝ խոտոց և ծաղկանց խառնեալ
տամբ . որ է յոյժ զօրաւոր դեղ . ևս՝ և տենդ ցաւոյն .
Որ բուսանի յամ ուրեք :

Միլիում . է կորեակ կոչեցեալ՝ փոքրիկ ընդեղէնն . բնութիւն
ջերմացուցիչ և կասող :

Միւրուէ . է զմեւ կոչեցեալ՝ պատուական խիժն՝ ծառոյն .
զմաննուոյ . դառն և անուշահոտ . բացց՝ թմրեցուցիչ .
և արեան արձակող : Որոյ ծառն լինի ՚ի յերջանիկն ա-
րարիաց :

Միւօբալանում . է հասարակ անուն հալիէին , որ ՚ի հըն-
դրատան լինի . են երկու տեսակք , սեաւ և դեղին . որք

և կոչին մեծ և փոքր. և խրաքանչիւ բքն ունին լուծող
բնութիւնս, և ստամոքսի կարողութիւն տոճող.

Միւլայ ցիդոնիօրում. է նիւթն սերկեմիլին՝ ճեճած. և
շարարով խառնած կամ եփած. որ է յոյժ կարողութի
տոճող դեղ՝ տկար անձանց. և լուծման որովայնի.

Սուսից նաթիւնայ է անուն կատարել մուսիցին այնմիկ
որ ծորէ իրրե զխեժ՝ ՚ի վիմաց. քանզի՝ գոյ և շնտոյ
մուսից. որ սչ ունի զնոյն զօրութիւն. զոր կոչեն լատի
նացիք մուսից քովիօզիթայ.

Սուխուս. է անուն՝ մուշկ կենդանւոյն. որոյ առ պորտոն
զոյանայ բուշտ ինչ լի արեամբ. զբ մաշկաճն հան
դերձ հատեալ չորացուցանեն. և լինի հիւթ ինչ սաս
տիկ անուշահոտ և մեճաղին. է բնութի ջերմ. տոճող
զօրութ՝ արական սեռին. իսկ կանանց՝ լեուլացուցիչ.
Ունի զօրութիւն՝ քրանարեր և սաղմնաձգտիչ. զոր ՚ի
ներնային դեղորայս՝ յոյժ սակաճ գործ աճեմք երբեմ
նանցս քանի գրանս.

Ն

Սառդուս. է անունն անուշահոտ ծաղկին նարդոսի.
որոյ զիւզն հանեալ՝ գործ աճեմք ՚ի հատոտիկս. զօ
րութի տոճող զլիտց. և զգայուն երակայն.

Սաթուրցիում հօրթէնս. է խաճարան կոտեմ. որ բու
սանի ՚ի հասարակ պարտեզս. օգտակար՝ արիւն յստա
կօղ. Սակայն՝ գոյ և այլ սեռ կոտեմ. որ ՚ի հնդիկս
բուսանի. զոր լատինացիք կոչեն նասթուրցիում ինդի
քում բնութի առաճել ջերմէ, և արիւն յստակօղ.
լայնատերև. ունի ծաղիկս դեղին.

Սախուս. է անուն շողգամին, որ լատիւրաց՝ շալգամ
ասի. որոյ սերմն է դեղ լուսնոտի ցաճոյն. զոր ճեճել

և

- և ընդ այլ յարմարողոյն դեղորէից խառնեալ տամբ.
 Ահնու ֆար. է նու՛նու ֆար հոտա՛նոր ծաղիկն, բուսեալ
 'ի ջուրս ախանց դեաոց, և լճից. ունի գտերև մեծ և
 բողբոսկ և ծաղիկ գնտազլուխ. որոյ 'ի տերևոյն և 'ի
 ծաղիանոյն քարշեալ դուլասրանման ջուրն՝ է դեղ հս
 վացուցանող՝ սէվտայի ցա՛ւ ունողի, յոյժ օգտակար.
 Ահ ֆրիթիքուս լավիս. է կակուզ քար ինչ. նմանի
 եաշմ քարի, ունի յինքեան զանազան գոյնս պսպղու
 նըս. և երևի ուղ լծէ՛ իւղեալ արտաքուտ. յինի 'ի
 քսոպանիայ և 'ի բո՛հեմիայ է դեղ՝ միգարդելու լծեան
 ցա՛ւոյն բացող. և քար ունող ցա՛ւակրին՝ ապ միգել
 և զքարն՝ 'ի դուրս միէ. Աս և ս՝ բուսանի փայտ ինչ՝
 յամերիկայ՝ 'ի քաղսքն միքսիքօ. է ինքն կապտագոյն
 գոր զսա և ս եփեալ՝ զջուրն սալն բմպել՝ քարի ցա՛ւ
 ունող հի՛ւանդին, գմէ գն բանայ. և զքարն յարտաքս
 միէ. որոյ լատինացիք ասեն նէ ֆրիթիքուս լիզնուս՝
 յի պլոճիպին և միգաբեր դեղ.
 Աիդէրայ. կամ մէլանթիհուս. է անու՛ն՝ սոնի՛ծ սեաւ
 ընդոյն, որ ըստ տաճկաց՝ չօրէկ օթի ափ. բնու լծք
 միջուկ քամոյ շահ, միգաբեր. կանանց կաթին յա՛ւե
 լացուցանող. և դեղ տենտ ցա՛ւոյն.
 Աիդօցիանայ. է անու՛ն լծամպարուին.
 Աիթրուս. է նաթրուս սղն, որ ըստ սուսաց՝ սէլթի
 բին սախ. յոյժ հովացուցանող և օգտակար դեղ ի՛մ
 տեսակ՝ տաքուն ցա՛ւոց.
 Աիհիլուս ալբուս. կամ փօմիօլիքս. է անու՛ն՝ մին տե
 սակ սպիտակագոյն ծաղրոյ. որ 'ի պղնձոյ և 'ի սրճճոյ՝
 քիմիական արհեստի՛ւ՝ դվերացական փրփուրն առել
 շինեն. որ է աչայ դեղ հավացուցանող. գոր ընդ նոյն
 ցա՛ւոյն օգտակար ջրոց խառնել՝ դնեն 'ի վերայ աչայ.
 Ա՛ւս՝ շինեն 'ի նմանէ հովացուցիչ քսոպանի և
 պլաստր. գոր դնեն 'ի վերայ սրբեցեալ միբայ.
 Աուրս. է ընդ հանրական անու՛ն՝ ի՛մ փեճեկոց, որո
 կարծրանլու լծ պաստնիւք շրջապատեալ պահեն զմիջին
 նիւ

նիւթըն, զոր օրինակ՝ նուքս ի ուզլանդէս, է ընկուզն.
 Նուքս թուրցիքայ. կամ գալլայ. է գըխտորն Նուքս
 քասթանէայ, է շահպալուան. Նոյնպէս և այլ ամ
 պտղոց կորիզն՝ կոչի նուքս: Բայց՝ նուքս վամիցէ. է
 սնկանման պտուղ ինչ՝ ծառոյ միոյ՝ փորրիկ և բոլորակ.
 որ լինի 'ի չինուամաչին: է անստիկ փսխեցուցանող և
 լուծող, 'ի թիւս մահադեղոց. զոր յոյժ սակաւ գործ
 ածեմք: Բայց՝ գոնհիկք ումանք ուսեալք են՝ փորր
 ինչ տալ ոմանց՝ վն սաստիկ փսխելոյ և լուծելոյ. բայց
 եթէ սակաւ ինչ աւելի լինիցի: այնքան փսխեցուցա
 նէ և լուծէ: միչ զի՝ զմահաւ բերէ:

||

Աւելիւնթում. է հասարակ անուն՝ ամ կակղազոյն
 անպղանեաց, որ մէլճէմ՝ ասի. կերտեալ և պատրաս
 տեալ 'ի զանազան տեսակս: որոց իւրաքանչիւրքն
 յատկանան յատկացուցիչ անուամբ. տեսակաւ և զ
 ըուծի իւրեանց. բայց՝ հասարակաբար ենթ այսոն ան
 ունան պարունակին: Աւելն բազում՝ յոյժ. բայց մեք
 աստանօր՝ զրեսցուք զառաւել սխտանիսն, թէ նիւս
 նային և արտաքսային վիրաց. և թէ՛ ցանեցեալ ան
 դամոյ՝ օժանելիսն:

Աւելիւնթում ալբում քամֆօրնթայ. է սպիտակա
 գոյն սպիղանի: հովացուցանող. և վիրաց ցամաքե
 ցուցիչ:

Աւելիւնթում բազիլիգօնիս. է յոյժ օգտակար սպիղա
 նի՝ ամ վիրաց մաքրող և լուծացուցանող. զոր շինեն
 այսոյս. ընկալ դեղին մեղրամոմ, դմակի իւղ, ձիւթ,
 կուպր, և թիրէմէնթին. հաւասար մին ֆունթ: շէյ.
 թունի իւղ. երեք ֆունթ. 'ի միասին արկ 'ի մէջ զա
 զանի. և հանդարտ կրակով եփեալ, և յորժամ բոլորն
 'ի միասին խառնեացին, յայնժամ արկեալ 'ի նա՝ փո
 շի խնկոյ՝ կէս ֆունթ. և 'ի բաց առեալ 'ի կրակէն՝
 խառնեալ, և թող մինչև հովացի: յետոյ առեալ լից
 'ի

'ի մէջ ապակեայ անօթոյ. և պահեա՛ւ, և 'ի հարկաւն
բուն պահուն՝ կիր արկ:

Անգվէնթում դէպլթէ, է սպեղանի կակղացու ցանօղ.
և արձակօղ կալոճածոց. որ կերտի 'ի խաթմու բու
շայից. և յայլ կակղացուցիչ նիւթոց:

Անգվէնթում դիգէսթիվում է ընդհանուր ամ վերաց
մաքրիչ և օգտակար սպեղանի. որ կերտի այսպս. ըն-
կալ հեղուկ խիճն թիրհէքէնթինի՝ մին ֆուլթ. արկ
'ի մէջ նորա՝ հինգ հատ թագէ հաճկթոյ դեղնուց, և
հարեալ յուզեա՛ւ 'ի միասին. և ապա՛ արկ 'ի նա՛ յըս-
տակ զէյթունի իւզ՝ մին չէթվէր ֆուլթ. որ է քսան
և չորս մնխալ՝ նոյննս՝ քսան և չորս մնխալ և սյտակ
մեղր. եօթն մնխալ՝ խնկոյ փոշի և եօթն մնխալ՝ զրմ
ոյ փոշի. և լաճ խառնեա՛ւ մինչև միասցին ընդ
իրեարս. ապա առեալ 'ի մէջ ապակեայ անօթոյ՝ պա-
հեա՛ւ. և յորժամ կամիս գործ ածել, մաճեալ 'ի վերաց
քրքրած քաթանի՝ դիր 'ի վերայ վիրին, և կապեա՛ւ:

Անգվէնթում է գիպցիաքում է կարմրագոյն սպեղանի
յոյժ օգտակար խորակ վիրին. և բաժանօղ՝ նեխել և
փտեալ մնոցն որ կերտի այսպս. ընկալ մին չէթվէր
ֆուլթ՝ ժանգառ, երեք չէթվէր ֆուլթ՝ մեղր. կէս
ֆուլթ՝ գինեոյ բարկ քացախ, և տասն մնխալ՝ փոշի
արարեալ զրմուռ. 'ի միասին զբոլորն եփեա՛ւ կրակով
հանդարտիւ. մինչև խառնեցին ընդ միմեանս. և ապա
ընկալ և պահեա՛ւ:

Անգվէնթում բաուրբում փօթաբիլէ. է սպեղանի
կարմրագոյն. որ հաճաթիւայով. յտակ կարագ իւղով
և լաճ կարմիր գինեաճ կերտեն. որ է յոյժ օգտակար
կրծոց ցաճոյն. արիւն թքողաց, և 'ի բարձուստ անկե
լոց. որ վաստեալ իցէ կուրծն, և ցաճ զգայցէ. յայսմա
նէ՛ տաք ջրով. կամ նշոյ իւղով՝ խառնեալ ըմպէ, և
յարտաքուստ օճանէ. օգնէ ցաճոյն, ուղ մուսկայն:

Անգվէնթում լիթհարգիրիում է սպեղանի հովացու-
ցիչ. և խոնաճուր վիրին՝ ցամաքեցուցիչ. որ շինի 'ի

միւրոյն սէնկէ. յոյժ օգտող՝ ջրջրուկի, որ ըստ սուսաց՝ զօլթուի ստի:

Աւնդ վէնթում՝ նէափօլիթանում. է սպեղանի սե ազոյն, զոր 'ի ժխակէ շննն. իւզով և թիրէբէնթինով. օգտակար վերաց և ցաւոյն՝ աթէշակի. քի, վէնէ բիւցկի:

Աւնդ վէնթում՝ նէրվինում. է կանաչազոյն՝ իւզանման սպեղանի. որ 'ի յարտաքուստ օծաննն և քսնն 'ի վիճքամոյ ցաւով ախտայեալ անդամոցն և ոսկերացն, և ն. ճաղիալ կամ թուլացեալ երակացն և ջրացն.

'Կակ՝ իւզն պողոյն՝ դարնի ծառոյն՝ ունի զնոյն զօրութի. որոյ՝ ըստինացիր՝ օշում լուրբինի բարքաբում՝ սսնն. և ուուք՝ բարկովի մասլ:

Աւնդ վէնթում՝ նիհիլում ալբում. է սպիտակ սպեղանի, հովացուցիչ և ցամաքեցուցիչ վերաց:

Ռ

Ռ

արտաբառի վէրի. է խկական ըսաւէնդն:

Ռադիքս. է բնդհանրական անոււն՝ ամ տեսակ արմատոց, թէ ծառոց և թէ անկոց և բուսոց:

Ռադիքս ալթէհայ. խաթէմ տնկոյն՝ արմատն է. Ռադիքս անդէլիցէ. բօինի արմատն է Ռադիքս ափիում. քարալուզի արմատն է. Ռադիքս սափառազի. ծնեբեկի արմատն է. Ռադիքս սէյի. ըսովէնդի արմատն է.

Եւ այլք բազումք, որք այսն՝ Ռադիքս նախդրիէ կոչին: Ռափօնթիցի է տեսակ ինչ՝ ցած ըսովէնդի, որ խաւարծիլ ստի:

Ռէզինում. է ընդհանրական անոււն՝ ամ տեսակ՝ խժաւնրման նիւթոց, որք թէ իւրովի՝ 'ի յարմատոց. 'ի ծառոց և 'ի խոտոց ելեալք և բզիտեալք իցեն. և թէ քի միական արհեստիէ հանեալք իցեն. այսու անուամբ կոչին: Ռայէս ստի՝ ուէզին խլափի. որ 'ի գուլիսաւրայի արմատոյն՝ հանեալ խժանման նիւթն է, յոյժ պիտանի յամ տեսակ՝ լուծող դեղորոյս. զի է ինքն

օգտակար լուծօղ մաղասի :

Ո՛ւնէս . է երիկամանց անունն , որ ռամկօրէն՝ պեօհ-
րէկ ասի :

Ո՛ւրբէգիւում . է հասարակ անունն այնց պողոց՝ որ ըստ
նուսաց՝ ըստօրինն ասի . թէ կարմիրն լինի և թէ
սեւնն :

Ո՛ւրբի թինքթօրում ըռաղիքս . է անուն՝ տոնիր ար-
մատոյն :

Ո՛ւրբի իդէի . է մորենին կարմիր . որ ըստ ռուսաց՝ մա-
լինն ասի :

Ո՛րբ . է հասարակ անունն ամենայն եփեալ քաղցոճաց .
որ 'ի մերս բարբառ՝ ռուփ ասի . զոր շինեն թէ 'ի նա
նէ . թէ 'ի թթոյ . և թէ յայլ իրաց :

Ո՛րբ մօրօռում . է եփեալ քաղցուն , մորենւոյ պողոցն :

Ո՛ւրիս մարին . է ըռօղմարին խուսոյ անունն . յորմէ քար
շեն հունդարցիկ արաղն :

Ս

Սարինոյ . է բոյս ինչ . զօրուր՝ կանացի տեռատեռուհ
արեան՝ յոյժ շարժօղ :

Սաղարէնում՝ գումի . է խիժ ինչ՝ ծառոյ միոյ . զօրուր՝
լուծօղ . արեան արձակօղ . և միլարդելու թէն ջանոյն՝
արձակումն տուօղ :

Սաղօ . է տեսակ ինչ ընդոյ , որ լինի 'ի հնդկիս . օգտա-
կար դեղ կրճոց , հաղի՝ և բարակ ցտւոյ : Ա՛ն երբեմն
գինեաւ և շաքարով եփեալ ուտեն զնա . զի է յոյժ
կարողուն տուօղ :

Սալ . է հասարակ անունն՝ ամ տեսակ աղից . թէ 'ի հողոց
իցէ հանեալ . և թէ 'ի բուսոց . միայն թէ՛ հողացնոյն
սալ ալքալի ասեն . որ է դառն և կամ աղի աղ . և 'ի
բուսոց հանելոցն՝ սալ ացիգում ասեն . որ է թթու
աղ Սակայն՝ դան և ս աղք երկահամք . որ կոչին սալ
մէղիում : որ է դառն՝ աղի և թթու աղ . զի զի բարան
չիւրոց նիւթան՝ ներգործուր և ճաշակաւն՝ առ ինք
եանս ունին :

Սալիբս արբոր. է անուն՝ ուռի ծառոյն, որոյ տերէն՝ ունի
հովացուցիչ զօրութի:

Սալվիէ հէրբայ. է անուն՝ անուշահատ շալֆէ խոտոյն.
դեղ հաղի, և կրծոց ցանոյն. որ ըստ թուրքաց՝ տիշ
օթու ասի.

Սանբուքուս առ բօրէայ. է անուն քանդալաշի ծառոյն. որ
ըստ սյրազգեաց՝ միւրվէր աղաճը ասի. ունի ծաղիկս
սպիտակս. և պտուղս սեւան և բոլորակս, նման կատ
սեւախաղողի. որով ներկեն զգինի՝ ի դոյնս կարմիր, և է
տտիպ. որոյ զմնեալ ջուրն. կամ ջրով և փեալ ծաղիկն.
և կամ դուրսպանման քարշեալ ջուրն ծաղիկն է յոյժ
օգտակար դեղ՝ ջերմախտ ցանոյն, զի են բնու թեամբ
քրտնաբեր, միզաբեր. հովացու ցանօղ ջերմութեց. և
բաժանօղ ներնային ակտիցն. որ ըստ ռուսաց՝ բու-
զունի դրավայ ասի:

Սանթալում լիզնում. է հասարակ անուն՝ ամ տեսակ
սանտալ փայտից. թէ սպիտակին, թէ դեղնոյն, և թէ
կարմրոյն. որք են բնութի ջերմ. և կապօղք. և կարգ
ղութի տոճօղք:

Սանթօնիցի սէմէն. է անուն սերմանն՝ դրամանեոյ. որ է
խորասանի. ճճնահալած. Ռուսանի՝ ի բուխսրայ:

Սանկվինիս դրախօնիս. է անուն խժոյ միոյ կարմրապունի
և կարծրապունոյ. որ ըստ թուրքաց՝ դարտաշղանի ասի
դեղ փորագնացութե արեամբ. և ընտերաց պնտացուցա
նօղ. և յտակօղ:

Սասֆրաս լիզնում. է փայտ ինչ՝ անուշահատ. բուսեալ
՝ ի հնդիկս. որոյ փայտն և կեղևն՝ ընդ չօխուլինոյ ար
մատոյն մասնաճոր խառնեալ տամբ՝ ի պէտս՝ արիւն
յտակեցոյ:

Սարսափարիէ. և անուն՝ սարսափարիչ արմատոյն. որ է
յոյճ արիւն յատկօղ:

Սափօնարիէ ըռաղիքս և անուն՝ չօղան կոչեցեալ փայտին
արիւն յատկօղ. զոր ընդ սարսափարիչի և չօփու շինւոյ
խառնեալ գործ ածեմք:

Սափօնէմ. և հասարակ անուն՝ ան՝ տեսակ օճառի. որ սա
պճն ասի. բայց՝ թէ 'ի յարտաքին և թէ 'ի ներանային
դեղորայց՝ միայն գործ ածեմք զուղխտակագոյն՝ վէնէ
տիկի սափօնէ. որ նշոյ իւզիւ է շինեալ. զոր լատինա
ցիք՝ սափօ վէնէ թի այբի կոչեն. որ 'ի հասար և 'ի սպե
զանիս կեր անի: Եւ զեղ օգտակար. կարուածոյ ար
ձակօղ:

Սաքարում արբի. և հասարակ անուն՝ ան՝ սպիտակ շաքա
րաց. բայց միայն՝ նաբաթ շաքարին ասեն սախարի
քանդի:

Սէբէսթէն. և անուն պտուղ իմիք. որոյ պարսիկք՝ սրվըս
տուն սանն. դեղ հազի, և թէ թե լուծօղ:

Սէմէն. և հասարակ անուն՝ ան՝ սերմանց. որ 'ի մերս բար
բառ՝ ունդ. կամ սերմն ասեմք:

Սէննայ Փօլիէ. և տերևն սինամբիլի. որ է լուծօղ դեղ.
որոյ պտղոյն՝ Փօլիքա լու մ՝ սէննէ ասեն լատինացիք. որ
առաւել զօրեղ լուծօղ է. քան գտերևն:

Սէսամի սէմէն. և կոնճիզ սերման անունն, որոյ՝ թէ վինքն
և թէ զիւղն՝ զործ ածեմք 'ի դեղօրայցս. և 'ի կերակուրս:

Սէվում. և հասարակ անուն՝ ան՝ ճրագալ իւզոց. որք յատ
կանան և բաժանին 'ի միմեանց՝ ոյլ ինչ յատկայուցիչ
անուամբ. զոր օրինակ. սէվում բօլինում. և կալու
կամ եղան ճրագու. Սէվում հիբցինում. և սցծի ճրա
գու. Սէվում ցէրվինում. և եղանց՝ կամ եղբերուաց

Ճրագու. Սէվոււմ անսէրինոււմ. է սաղ թա չնոյն ճրագուէն, որ զազ կոչի: Մտ այսմ և այլք բազոււմք:

Սէրփէն. է հասարակ անուէն՝ ամ տեսակայ օձից, որոյ զմեան և զիւրն՝ ՚ի զեղարացս և ՚ի սպեղանիս գործ ածեմք:

Սէրփէն թարիաց վերջինիանոց բազուլքս. է արմատ ինչ որ ունի հոտս քաֆրի. զեղ յոյժ հովացուցանող ջերմախտ ցաւոյն. և ունի քրանաբեր և միզաբեր զօրութի Ռուսանի յամ ուրեք:

Սէրփիլոււմ հէրբայ. է անուն այնմիկ բուսոյն՝ որ բաթուրբաց կոչի քեքլիկ օթու. մանրատերե և անուշահոտ. յոյժ նման ծոթրնի, որոյ՝ վայրի ծոթրն և օտախ. է հզօրեղացոյն տաքացուցանող զեղ. քան ըզծոթրնն:

Սիմարուբի քօրթէքս. է սրմախի ծառոյն կեղէն. լինտեբաց պնտացուցիչ զեղ. զոր փոշի արարեալ ցանեն ՚ի վերայ:

Սինափի սէմն. է մանանխ սեբն, որ քն ուսաց՝ դարչից սախ. և բաթուրբաց՝ հառապ թօհումու. բնութի ջերմ. և օգտակար զեղ անդամալուծուէ ցաւոյն:

Սիրօփուս. է հասարակ անուէն՝ ամ շաքարով եփեալ քաղցուէաց և օշարահաց. որպիսի նիւթով և իցե եփեալն. զոր օրինակ՝ սիրօփուս զէ բաքարբառ բաւփէնտով եփեալ քաղցու. և այլ բազոււմք: Քան զն՝ յամ նիւթոց՝ շաքարով եփեալ սաճեն ՚ի պէտս զանազան զեղոց բարեխառնուէ և համեղ ճաշակաց:

Սուլփուբ. է անուէն՝ ծծմբոյն, որ օտմիթրնն քիսլրիթասի, զեղ հովացուցիչ և ներսնային տաքուէ՝ դուրս մղող. յորմէ՝ քիմիական արհեսախէ՝ զանազան զօղորացս շինեն, ըստ այլ և այլ տեսակաց և զօրութիանց ծծմբայն:

Սուլփուր. է անուէն սրմախին. ծանօթ մերաղնիցն. զոր ՚ի կերակուրս ՚ի տեղի թթոճեղինաց գործ ածեն: Ը զեղ լինտեբաց պնդացուցիչ. և փորաղնացութի կապող:

Սուք

Սուքցինոււմ է քէ հրեպարն , արիւն ջերմացուցանող և
շարժող դեղ . ինքն և իւղն իւր :

Սուքքուս . է հասարակ անուն՝ յամ իրաց մգեալ՝ թանձ
բամած կամ ջրի նիւթոյն . զոր օրինակ՝ սուքքուս լի
մանի . է լիմանի ջուրն . Սուքքուս լիկո՛ւրիցիէ . է հան
եալ թարձբամած նիւթն՝ շիրին բիանի . Վստ այսմ և
պլք բազումք :

Սփէրմաց ցէթի է կետ ձկան սաղմն և սերմն , որ ըստ
թուրքաց՝ պալքք նէֆսի սախ . դեղ հազի , կանացի
տեռատեսուէ դաշտանի լուծող . և արեան շարժող .
Վաւե՛ տմ՝ մարդկանց՝ և կենդանեաց՝ սաղմին և սեր
մանն՝ հասարակաբար՝ սփէրմաց ասեն լատինացիք :

Սփիրիթուս . է հասարակ անուն՝ տմ՝ վերացակն՝ պարզ՝
նուրբ , և անխառն իրաց . ուղ ՚ի մեզ՝ ողի սախ . Վան
զի՛ և հողւոյն սքյ՝ սփիրիթուս սանկթուս ասեն . Վ՛ւ
կենդանակիր հողւոյ՝ սփիրիթուս վիթալիս ասեն . զի
կրեն զկեանս , անհատք են , դիւրաշարժք . թեթեք
և նրբագոյնք . Վոյննոս և սկզբնասեբմանցն՝ տմ՝ եղա
կանաց՝ որ ՚ի մեզ՝ ծծ իւաղանդիկ կոչի . որ է ծծումք՝
աղ . և սեղիկն . և ՚ի նոցանէ քարշեալ վերացական
նուրբ նիւթոցն , սփիրիթուս ասեն հասարակաբար :

Սփոլիոււմ ալքոււմ . կամ՝ է բուռ սւթոււմ , է դեղ հո
վացուցանող . Օ՛ր շինեն ՚ի յայքեցեալ փղոսկրէկց :

Սքաբիօզէ է խոտ իմն . յոյժ օգտակար դեղ կրծոց ցա
ւոյն . և հազի . որոյ անունն՝ ՚ի լատինացւոց առ մեզ
պիտակոտի կամ քոսոտի խոտ թարգմանի . զի և նո
ցոնց դեղ է :

Սքամօնիոււմ , է նիւթ՝ միոյ կաթնահոս արմոց՝ փոքրիկ
ծառոյ . որ լինի ՚ի պարսիկս ՚ի շիրազ . և յայլ ջեր
մացին տեղիս . որոյ խրժանման նիւթոյն՝ սպամօնիոյ
ասեն պարսիկքն . Վ՛ խիստ մաղձի և մաղսախ լուծող
դեղ օգտակար և պիտանի . և ներսնային ախտիցն՝ յբս
տակող . Օ՛քր և եւրոպացեցիքն՝ ՚ի յազիու ստանանն
գործ ածեն ՚ի հապս , ՚ի մաճուեսս , և յայլ լուծող դե
ղորայս :

Ս քորզօնէրայ. է բանջար ինչ պարարտ . ունօղ զտերև
նեղ՝ երկայն և գռուզ. զոր կոչեմք սինձ . է դեղ օձա-
հարի և կարճահարի . զոր եփեալ ջրով՝ դիցեն՝ ՚ի վի-
օձահար կամ՝ կարճահար տեղւոյն . և տացեն և ս ինք-
եան վիրաւորելոյն՝ ուտել, և զջուրն ըմպել . մեծագոս
օգտէ . զի քրտամբք՝ ՚ի ներքուստ ՚ի դուրս մղէ ըզ-
թիւնն :

Ս քորիիօն . է թիւնաւոր կենդանի ինչ փոքրիկ . որ կոչի
կարիձ . զորս կենդանւոյն ըմբռնեալ՝ արկանեն ՚ի շու-
շայ . և հեղուն ՚ի վերայ իւղ ձիթենւոյ, և այնպս պա-
հեն . զի յորժամ՝ ոք հարեալ և խայթեցեալ լիցի ՚ի
կարճէ, յայնժամ՝ այնու իւղով՝ օձանեն զաեղին զայն
և պահեն առ հուր, քանիցս այնպս առնելով . մինչև
զթիւնն ՚ի դուրս քարշէ . և խայթեցեալ տեղւոյն՝
ուռոյցն իջցի :

II

Ս ալէրիանայ բռտղիքս . է արմատ միոյ բուսոյ, որոյ՝
թէ արմատն և թէ բոյնն՝ են դեղք՝ լուսնոտուե-
ցաւ ունօղ՝ ախտացելոց . զորս եփեալ՝ զջուրն տան
ըմպել :

Ս անիլէ . է անուն պտղոյ միոյ, որ նմանի՝ մեծ լուբիայի
որոյ միջի անուշահոտ նիւթն՝ է գերազանցագոյն կա-
րողուի և զօրուի տուօղ . յորմէ՝ և ՚ի մէջ չուքուլա
թի և ս գործ ածեն, որ բուսանի յրսպանիայ և յամէ-
րիգայ . յորմէ շինեն արագով՝ զկաթիլ դեղս . և
տան սեամազձուտ ցաւազարաց :

Ս իղէթաբիլիէ . է ընդ հանրական անգլն՝ անձ ՚ի բնու-
թիւնս մեր ներգործօղ իրաց, կիրառու թի մերով . ՚ի
յուտեղն, ՚ի յրմպեղն, և կամ՝ որպէս զդեղ ՚ի գործ
ածեղն, և այնորիկք՝ եթէ բոցսք իցեն, եթէ տունկք
եթէ ծառք, եթէ պտուղք, և թէ ծաղիկք, որք
ինքեանք առեալք ՚ի տարեքաց զօգտակարագոյնն՝
մատակարարեն մեզ . որպէս որթն զխաղող . և խաղողն՝
զգինի . ՚իւ այլք բազումք :

Ս եր

- 11 Երբ աստուծո՛ւմ է բոցս ինչ բարձրահասակ, մեծատերև և
 հաստարմատ, բուսանի յամ ուրեք, և յոմանց՝ գետ
 նային արձիճուկ կոչի. դեղ բարձրանիլի ցաւոյ, և կրծոց
 ցաւոյ. խոտն և ծաղիկն իւր : Ար ըստ Թուրքաց՝
 եէր էլմասի ասի :
- 11 Երօնիբոց հէրբայ. որ ըստ ռուսաց և սվեթոնիբոց ասի.
 է անունն միոյ մանրատերև խոտոյ, յոյժ օգտակար
 դեղ հաղի. բուսանի յամ ուրեք, որոյ անունն՝ ՚ի լա
 տինայւնոց առ մեզ՝ դաստառակ Թարդմանի :
- 11 Իթրիօլում. որ ըստ ռուսաց կրկարօս կոչի, և ըն Թուր
 քաց՝ կեօզթաշը. որոյ՝ ԹԹու՝ կծու, և ՚ի ծծմբային
 նիւթոյն՝ քիմիական արհեստիւ՝ շինեն զղանազան դէ
 զրբայս. սակս կերպ կերպ ներսնային և արտաքսային
 ցաւոց :
- 11 Իթրիօլում ալբում. է այլ տեսակ ինչ՝ սպիտակ կեօզ
 թաշի. շինեալ ՚ի կապարոյ, յոյժ հովացուցիչ, և ա
 շայց ցաւոյն՝ օգտակար դեղ :
- 11 Ինում. է հասարակ անունն՝ ամ տեսակ դինեաց. նիւթ
 ուրախարար և Թմրեցուցիչ :
- 11 Իրիդէ էրիս. է Ժանդառն, որ ՚ի պղնձոյ՝ քացախով շի
 նի. և գործածի ՚ի յուտօղ ըսպիղանիս դօսացեալ
 վերաց :
- 11 Իօլայ Ֆլօրէս. է մանուշակ ծաղիլի անունն, որ ըստ
 պարսից՝ բէնէմշէ ասի : զօրաւոր դեղ հաղի, և կրծոց
 ցաւոյն :

8

- 8 Էնթաուրիում. է խոտ ինչ, ՚ի յոմանց՝ հարիւրա
 կապիկ կոչեցեալ. որոյ Թէ՝ ՚ի խոտոյն և Թէ՝ յար
 մատոյն հանեալ հիւթն՝ Թանձրամած՝ ՚ի մաճունս և
 ՚ի հապս գործածեմք, զի է կալուճածոց արձակօղ դեղ :
- 8 Էռոնայ վէնէթաց. է իւտաիւպէճն, որ ըստ ռուսաց
 բէլիլ ասի :
- 8 Էրազում. է կեռաս պտղոյ անունն. որոյ Թուրքք՝ քի
 ըստ

- բազ, և պարսիկք՝ այբալու ասին ։
- Յէրայ. է մեղրամոմն, գոր գործածեմք՝ ՚ի թանձր և ՚ի կա
կուղ սպեղանիս, վն վերայ ։
- Յէրէբբում. է անուն՝ ամ՝ կենդանեաց ուղեղան, յորմէ
քարչն գհիւթ ինչ, զոր ՚ի դեղորայս գործածեմք ։
- Յէրէվիզիւմ. է յատուկ անուն փիվային, որ ՚ի պարուց
և ՚ի ցորենոց եփեն. բմպելի թմբրեցուցիչ ։
- Յիանի Ֆլորէս. է ծաղիկ ինչ կապտադոյն. բուսանի ՚ի
յանդրս ցորենոց, յորմէ քարչն գուլպանման ջուր՝
օգտակար զեղ՝ աչաց ցանոյն ։
- Յիթրէում. է անուն բազրուանկ պողոցն. որ է մեծագոյն
դառն լիմոն, որոց կեղևն, և կեղևոյն իւղն՝ միայն գործ
ածեմք ՚ի դեղորայս ։
- Յիթրուլի սէմէն. է անուն սերմանն խարբիզակի. հովա
ցուցիչ զեղ ։
- Յիտորէում. է անուն՝ դառնագոյն խոտոց միոց, որ քաս
նի կոչի. զոր և երբեմն սալթաց շինեն և ուտեն. է
չոյժ՝ արեան յտակօղ՝ և հովացուցիչ զեղ ։
- Յինաբարիս նաթիվայ. է կարմիր սուբինձի անունն,
զոր ՚ի դեղորայս գործածեմք ։
- Յինէ սէմէն. է սերմն դրամանի, որ ըստ թուրքաց խո
բասանի ասի, ճճուհաջալած զեղ ։
- Յինիս. է հասարակ անուն՝ ամ՝ տեսակ մոխրոց, թէ այ
րեցեալ փայտից, և թէ խոտոց. յորոց աղ հանեալ՝
՚ի դեղորայս գործածեմք ։
- Յիէր. է անուն սիսեան ընդոյն, որ ըստ թուրքաց՝ նօ
հուտ ասի ։
- Յիբումայ. է թիւնաճոր խոտ ինչ՝ նման ֆրէնկ մաղտա
նոսի. զոր ՚ի ներքսոյին դեղորայս՝ ոչ գործածի. զի
մահաբեր է, բայց՝ ՚ի հիւթոց նորին շինեմք սպեղանի
թանձրամած. որ յ լատինացւոց կոչի էմլլաստրում
դէ ցիբումայ. զոր մածեալ ՚ի վերայ բարակ կաշուց՝
կպուցանեմք ՚ի վերայ ուռուցի և կալուածոց տեղեց.
զորս ցրուէ, և արձակէ ։

Փ

- Փ**անխ. է հասարակ անուն՝ ամ տեսակ հացից՝
 Փասթայ դէ ալթէայ. է պատրաստու հան դեղ իմն հաղի
 զոր շինեն ՚ի յարմատոյ խաթմի, ձուռոյ սպիտակուցոյն
 նաշտով, և շաքարով. զոր տանուն ՚ի բերանս՝ հալի
 ուղ շաքար, կակղացուցանէ զուլն, և հանդարտեցու
 ցանէ զհագն։
- Փասթինաբաց բուաղիքս. է բոցս ինչ՝ ոմանք կարմիր և
 ոմանք դեղին. կոչեցեալ բա մերս բարբառոյ՝ ստեպ
 դին, և կամ՝ դագար, և բաթ թուրքաց՝ հաճուճ։
- Փէթբողէինայ. է մազտանոս կոչեցեալն՝ ըն թուրքաց.
 միզաբեր և յոյժ օգտակար։
- Փէթբոլէում ալբում. է սպիտակ նէֆթն. յոյժ ջերմա
 ցուցոճօղ դեղ։
- Փէրլէ. է անուն մարգարտին։
- Փէրսիքորում նուքս. է դեղձի կորիզի անուն, որոյ կա
 թըն՝ է դեղ միզաբեր։
- Փէօնիէ բուաղիքս. է փիօնի արմատոյն անունն, որ է լուս
 նոտութեան ցաւոյն դեղ. ունի կարմրագոյն ծաղիկ՝
 յոյժ գեղեցիկ. բաց՝ ոչ անուշահոտ. որոյ՝ ոմանք
 բրտրին սանն։
- Փէլուլէ. է հասարակ անուն՝ ամենայն տեսակ՝ բոլորակ
 հապից։
- Փինէէ. է նոճի ծառոյ պտղոյն՝ միջի նուլն։
- Փիմիինէլոց. է իւրտ ինչ՝ յոյժ օգտակար. ուլան՝ և բե
 րանոյ ցաւոց. զոր եփեալ ջրով ղբերանն և զուլն ող
 ղին. օգտէ։
- Փիսթացիէ. է անուն փստոյոյ։
- Փիփէր. է հասարակ անուն՝ ամ տեսակ պղպեղաց. որ
 բաթ թուրքաց՝ պիպէա սախ։
- Փիրս. է ընդհանրական անուն՝ ամ տեսակ կարածիւ
 թոց, զոր ՚ի սպեղանիս գործ ամեմք։

Փլանթագինիս. է գաղտնիուս խոսն, որ ըստ պարսից՝
բարթանկ ասի, յստակօղ թարախոյ վրաց, յորմէ
քաշած գուրապանման ջուրն՝ է դեղ փորագնացուե՛
և աշաց ցաւոյն. նոյննյս՝ և զսերմն սորին՝ բովեալ անն՝
խիստ լուծողաց, զի է դեղ կաթող:

Փլումփում ուսթում է անուէն՝ այրեալ կապարոյ, հո-
վացուցանօղ և ցամաքեցուցիչ վիրաց՝ դեղ:

Փուլմօնարիէ. է խոտ ինչ, դեղ հազի և բարակ ցաւոյ,
որոյ անուէնն՝ ՚ի լատինացւոց առ մեզ՝ թոքախոտ
թարղմանի. զի է թոքոց ցաւոյն դեղ:

Փուլվիս. է հասարակ անուէն՝ ամ տեսակ՝ փոշի շինեալ
դեղորէից:

Փուլիաց թամարինթօրում. է յստակած ծուծն տէմիթ-
հնաիի, որ է լուծօղ դեղ:

Փուլիոց քասիէ. է յստակած ծուծն՝ խիարչէմպէրին, որ
և Փլուս ասի ըստ պարսից. դեղ մեղմ՝ լուծօղ:

Փօլիփօզի ռապիքս. է արմատ ինչ, որ ունի միգարեր և
լուծօղ զօրութի. զոր յաճախ գործածեմք ՚ի լուծօղ
դեղորայս:

Փօմում է հասարակ անուէն՝ ամ տեսակ խնձորոց:

Փօրթուլար է փրփրեմ՝ բոյսն. յոյժ հովացուցիչ ինքն
և սերմն իւր. և ՚ի նոցունց քարշեալ գուրապանման
ջուրն. զոր ՚ի դեղորայս՝ յաճախ գործածեմք:

Ք

Քաղմիաց է անուէն՝ մկնահալած մահադեղոյ միոյ,
զոր պարսիկք դարաշիանայ կոչեն:

Քաթափուցիում. է սե ազոյն պտուղ ինչ կեղևանպատ,
բոլորակ. նման փոքրիկ բակլայի՝ յորոյ մէջն գոյ սերմ
սպիտակագոյն. որ բուսանի յեգիպտոս, և արաբացիք
յաճախ ՚ի գործածեն ՚ի լուծօղ դեղորայս. զի է սաս-
տիկ լուծօղ և փսխեցունցանօղ դեղ. զոր մեք ջրդող-
եալ ցաւագարացն և սեամաղձոտացն տամք առ ՚ի սաս

տիկ լուծելոյ . և 'ի սմանէ հանեմք զեւղ ինչ , որով
օծանեմք զանդամս անդամալուծից : Ըստ Թուր .
քաց արտիսէլաթին :

Քաթէխու Թէրրայ . է հող ինչ կարծր և լեարդագոյն ,
որ ըստ պարսից՝ քաթ հնաի կոչի . որ 'ի սպեղանիս հո
վացուցիչս գործ ածեմք :

Քալամի արօմաթիցի . է սպիտակ արմատ ինչ՝ հոտաւէտ
որոյ լաւն լինի 'ի հնգիկս . ուրանօր՝ 'ի Թարմ ժամա
նակին՝ շաքարով մուրապպայ եփեն , զոր պարսիկք՝
շաղաղուլի մուրապպայ կոչեն : օգտակար դեղ քամւոյ
ցաւոյն :

Քալէնդուլայ . է խոտ ինչ . որ ունի դեղնագոյն ծաղիկս ,
զոր բոլոր ամառն՝ պահէ առ իւր . բուսանի յամենացն
ուրեք . և է դեղ՝ կանացի զաւակատան կալուածոցն
արձակող . և ուռուցից ցրուող :

Քամֆօրայ . է անուռն՝ քաֆրի խժոյն , հովացուցանող
ջերմութե արեան , և ցրուող ուռուցի և կալուածոց :

Քայիէ փութօլեում . է իւղ ինչ անուշահոտ , որ լինի
'ի հնգիկս . դեղ քամւոյ ցաւոյն , ատամանց ցաւոյն .
և կանանց ծննդականաց՝ արձակող . նոյնպս և արեան :

Քանթարհիլէս . է սակեղոյն ճանճն ըսպանիոյ . զոր
չորացուցեալ շինեմք փոշի . և խառնեալ ընդ կարծր
սպեղանեոյ՝ դնեմք 'ի վերայ անդամոցն զորոյ զմորթն
բշտացուցեալ՝ զջուր աղակղի՝ ընդ շարաւոյ՝ հանէ :

Քաննարիս սէմէն . է կտաւատն , որ ըստ Թուրքաց՝ քէ
թէն Թօհումու ասի , որ ըստ պարսից՝ շահդանաջի .
որոյ կաթն՝ օգտակար դեղ՝ դեղնութե ցաւոյն :

Քասթանէում . է անուռն ծառոյ և պաղոյն շահբալութի :

Քասթօրէում . է անուռն զուենառեղ դարային , որ օղան
աշի և ս ասի . օգտակար դեղ կանացի ցաւոց , քամւոյ ,
և լուսնոտութե ցաւոց երախայից :

Քասիայ Ֆիսթուլայ . է խիարչամկարի եղէգանման
կեղեոյն անուռն . որ ըստ պարսից՝ ֆլուս կոչի . որոյ
զմիջի ծուծն՝ լատինացիք՝ փուլիայ քասիէ կոչեն . և

- պարտիկք՝ մաղղի Ֆլուզ. է մեղմ լուծող դեղ .
- Քասքարիէ քորթէքս. է կեղև ծառոյ միոյ, որ բուսանի յամէրիզայ. դեղ սենա ցաւոյն . և կարողուի անւօղ ստամբոսի :
- Քարդամոմում . է անուն հիլին :
- Քարդուուս բենէդիքթուս . է խոտ ինչ փշալի, զոր ը փշոյն կոտորեալ և ջրով եփեալ՝ քարչեն զգուլապանման ջուրն . զոր ՚ի դեղորայս դործ անեմք . է հոլացուցանող արեան . և կրճոցցաւոյն՝ դեղ :
- Քարթհամուս . է անուն մասպար բուսոյն . որոյ ծաղիկն է նման գափթանի, որով զկարմիր ներկեն, և սերմն է սպիտակ գունով . որոյ իւղոյն՝ շիրբախտ կոչեմք . իսկ՝ եւրոպայեցիք՝ զսոյն սերմն . ՚ի թիւս սաստիկ լուծողաց համարին :
- Քարիօֆիլում . է մեխակն, որ ըստ թուրքաց՝ քարէմ ֆիլ ասի :
- Քափարում . է կապարն . որ ըստ թուրքաց՝ քէպէրէ ասի :
- Քարաու . է սիսեռանման ունդ ինչ . որ բուսանի ՚ի հնդիկս և ՚ի մարցիլիայ . յորմ շինեն զքօրյաթ . որ է յոյէ գորութիւն տուօղ . և են երկատեսակ . մինն սիսեռանման, և մի աննչոյ նման . երկոցունց գորութիւն մի է . բոց՝ նշանըմանին՝ իւզն շատ է, որ կոչի բութի բում քարաու, զոր քսեն՝ արտարուսա ուռուցին բարասի . ուռուցն ցրուէ, և գցաւն կազդուրէ :
- Քուրէբայ . է պտուղ ծառոյ միոյ՝ բոլորակ և սեաւ նման պղպեղի . որ լինի ՚ի հնդիկս, որոյ արարացիք՝ քարաբաթ ասենս դեղ տարայնող, և սուգանակ ակտրն՝ ՚ի մարիայ յատկող : Օր թուրքք՝ քէպապիէ կոչեն :
- Քուֆնուս . է անուն՝ զիրոյ սերմանն :
- Քուրբումայ ըսազիքս . է զէրուէ չաւու արմատն քամոյ դեղ :
- Քուրումէր . է մարունդն . որ ըստ թուրքաց՝ խիար ասի : Եւ քուքս ըլիթայ՝ է դրումն . Ար զերկոցունց սերման

- մունսն և ս' լը մեղրապոսի և սեխի կորիզացն՝ առա՛ր խօ
 թացելոց ոմանց ջերմն։ Թ լը՝ սակս հովացուցանելոյ
 Լը՛ սոյն չորեքին սերմանոյս՝ ասեն լատ նացելք՝ սէ մէն
 կո՛ւն Թ թո՛ր Ֆրիգիզի մայիօրի։ Գ, չորք սերմունք՝ հօ
 վացուցանողք մեծք։
- Քրէ թոյ սլբայ. է ձեր մակահողն, կամ՝ ձեր մակազա՛ն,
 որ ըստ պարտից՝ գէ լի սր՛ջիտ ասի. ըստ սուսաց՝ մէլ .
 և ըստ թուրքաց տէպէ շիր. հովացուցանող, և կարմիր
 քամոյ դեղ։
- Քրէ մօր թարթարի. որ ըստ թուրքաց՝ քրբ մ' թարթար
 ասի յատկած աղ գինոյ. Թ թու, Թ ե թ և լուծող,
 և հովացուցիչ դեղ գովելի։
- Քրօքուս. է քրբու մն, որ ըստ պլազզայ՝ զաֆրան ասի։
- Քօխլ արիում. է խոտ ինչ՝ գրգալանման, որ բուսանի
 'ի լիճն ջուրց, և 'ի չորային տեղի. և ս. դեղ նէվազի.
 լի նազու լի և ցինդայ ցաւոյ, ինքն՝ և դու լապանման
 քաշած ջուրն իւր։
- Քօրալիում. է բուսան, որ ըստ թուրքաց՝ մերձան կոչի.
 զոր փոշի արարեալ գործածեմք՝ 'ի դեղորայս, որոյ փո
 շին՝ ըստ լատինացւոց՝ քօրալիում ըսուրի փրէվա
 բաթի կոչի։
- Քօր թէքս. է հասարակ անուն՝ ամ՝ տեսակ կեղևանաց,
 և յատկանան՝ յատկացուցիչ անուամբ. որ կէն՝ քօր
 թէքս փէրու վիանի, որ է կեղևն քինայ քինայի.
 Լը՛ այլք բազում։
- Քօրիանդրիում սէ մէն. է սոյն սերման անունն՝ որ ըստ
 թուրքաց՝ քիշնիչ ասի։
- Քօրնու ցէրվի. է եղջիւրն եղջերո՛ւնի, յորմէ՝ զանազան
 տեսակ դեղորայս շինեմք։
- Քօքուս. է հնգկային ընկուղոյ անունն. որ ըստ պարտից
 նարգիլ ասի։
- Քօֆէ. է պուրձն. որ ըստ թուրքաց՝ քահվէ ասի։

- O**լէում. է հասարակ անուն՝ ամ տեսակ իւրոյ. թէ 'ի սերմանց՝ թէ 'ի փայտից և թէ յայլ իրաց հանելոց. որք յատկանն և բաժանին 'ի միմեանց՝ յատկացուցիչ անուամբ, զոր օրինակ, օլէում օլիվաում է գէյթունի իւզն։ **O**լէում ամիգդալարում. է նոյ իւզն։ **Ա**լէայք բազումք։
- O**լիբանում գումի. է սպիտակ խէժ ինչ՝ կաթեցեալ 'ի խնկարեր ծառոյ՝ զոր կոչումք խունկ. և ըստ թուրքաց կիւնիւկ ասի։
- O**լիվայ. է ձիթապտղոյ անունն. որ ըստ թուրքաց գէյթունն ասի։
- O**ս. է ընդ հանրական անունն՝ ամ ոսկերաց. որ թէ 'ի մարդկային ոսկերց, և թէ 'ի զանազան կենդանեաց ոսկերց. շինեն դամագամ դեղորայս։
- O**ս. կամ՝ գրանում հումանի. է 'ի մարդոյ գազաթան ոսկերացն՝ շինեալ փոշի, նոյննա և յայլ կենդանեաց ոսկերաց. զոր հասարակաբար՝ քրանում հումանի փրէփարաթայ կոչի. և է դեղ՝ թուլութեան զգայական երակացն։
- O**սէ սէփիէ փրէփարաթայ. է շինեալ դեղ ինչ՝ 'ի յուկերաց ձկան միոյ. միգարեր, և աղտ արեան յատակօղ։
- O**փայ. է հասարակ անուն ձուռոյ՝ զանազան թուչնոց և հաւուց. զոր 'ի դեղորայս զորձ ածեմք. որոյ դեղնուցին՝ վիթէլ օվի ասի. սպիտակուցին՝ ալբում էնօվի. և կճեպին՝ փութամէն օվի։
- O**րիզանում. է խոտ ինչ անուշահոտ. դեղ միզարգելութե ցաւոյն. և մաղասի՝ յատակօղ։
- O**փիում. է աֆիօնն. թմրեցուցանօղ. և զգալի ցաւոց կաղգուրիչ. զոր յոժ փոքր զորձ ածելի է։
- O**քուլի քանքրօում. է ըռակի աչքն. դեղ քրտնարեր և միզարեր. որ և քարաձանկի աչք և ս ասի. զոր փոշի շինեալ սպարաստեալ ունին դեղավաճառքն. որոյ

պատրաստականին՝ ասեն լատինացիք՝ լափիս օքուլո-
ռու մ՝ քանքրօռու մ՝ փոէ փառալթի :

Օքսիմէլ սիմփլէքս ալքի. է քացախով և շաքարով շին
եալ՝ հովացուցիչ և ստամոքսի կարողութիւն տուող՝
ըմպիլի ինչ. զոր պարսիկք՝ բաքանջամին կոչեն. որոյ
զշինելոյն զկերպն՝ ՚ի բժշկարանի շորբորդ պրակոջն
գրեալ եմ :

Փ

Փարայ. է բակլայի անունն :

Փարայ սանկթի իզնատի. է մի տեսակ բակլայ. որ բու-
սանի ՚ի կողմանս արեւելեան փիլիպպիայ, որ անդ կոչի
քաթօլօնգայի. կամ՝ քօնթառայ. յոյժ դառնահամ՝
մինչ զի՝ ՚ի թիւս մահադեղոյ է. բայց՝ ՚ի սմանէ քա-
նի մի գրան՝ փոշի արարեալ՝ և ընդ գինեւոյ կամ ջրոյ
խառնեալ՝ տամք երկարատե տենտացաւ ունողի. որ
օգնէ :

Փառինայ. է հասարակ անուն՝ թմ տեսակ ալերց. և
նաշհից :

Փառֆառայ. է անուն միոյ ծաղկի և խոտոյ, դեղ օգտա-
կար կրծոց ցաւոյն և հազի. որ թուսիլազօ և ս անուճա-
նի. այսինքն, հազի խոտ :

Փէլ է հասարակ անուն լեղւոյն՝ թմ կենդանեաց. զոր
՚ի դեղորայս գործ ածեմք :

Փէնիքուլում. է բուսողունայ սերման և խոտոյն անունն :

Փէնուզրէցի սէմէն. է այն սերման անունն. որ յ թուր-
քայ՝ զառնը ետըն ասի, կակղացուցանող և հովա-
ցուցիչ լեզուի տապացելոյ :

Փէռուում. է երկաթոյ անունն. զոր խարտեալ շինեն
փոշի, և գործ ածեմք ՚ի դեղորայս. նոյնպս և ժանկն
նորին. զի են գեղք ճճուճահալս ճք. ներմնային կալ-
ուճածոյ բացօղք, և փորոտեաց պնտացուցանօղք. Որ
ըստ լատինացւոց՝ սորին փոշոյ՝ լիմաթուրայ մար-
թիս փուլփէրիզաթայ ասեն. և ՚ի սմանէ հոնեչ հիւ-

թոյն

Թոյն՝ էքսթրաքթում մարթիս ասեն .

Ֆիբուս . է Թզենւոյ և Թզոյ՝ անուէնն .

Ֆլորէս . է հասարակ անուէն՝ նամ տեսակ ծաղկանց . որք
յատկանան և զանազանին՝ ՚ի միմեանց՝ յատկացուցիչ
անուէամբ . զոր օրինակ՝ Ֆլորէս լուօզաբում . է վար-
դոյ ծաղիկն . Կէ այլք բազումք :

Ֆումարիայ . է բոյս ինչ մանրատերե . արծակօղ դեղ՝
ներսնային կալուածոցն , լերդի , և վայճեզանն .

Ֆունգուս . է հասարակ անուէն՝ նամ տեսակ սրնկոց , Թէ
՚ի ծերպից քարանց . Թէ՝ ՚ի հողոյ և Թէ՝ ՚ի ծառոց
բուսեւոց . որ ըստ ուսաց՝ գրիպէ ասի , և ըստ Թուր
քաց մանթար . որոց միջի՝ անշահք՝ անձաշակելիք՝ և
Թիւնաւորք բազումք են . իսկ մնացեալն՝ դժուարա-
մարս՝ և վնասակար ստամոքսի :

Ֆրագարիայ . է անուէն գեանաթ Թոյ . որ ըստ ուսաց՝
զէմլանիկ ասի , և խոշորին՝ գլուբնիկ :

Ֆրաքսինի աբու . է հացի ծառ կոչեցեալն . որոց բզ
կեղեն և զտերմն ՚ի դեղորայս գործ ածեմք :

Ֆոլիայ . է հասարակ անուէն՝ նամ տեսակ տերեոց . որք
զանազանին՝ ՚ի միմեանց՝ յատկացուցիչ անուէամբ . զոր
օրինակ՝ Ֆոլիայ սէննէ , է տերեն սինամէքիլ :

Ֆորվիքայ . է անուէն՝ մըջմանց . յորոց՝ արագով քար-
շեալ հիւթն , և հանեալ իւղն , ՚ի յարտաքին դեղո-
րայս գործ ածեմք . զի է օգտակար՝ քամւոյ և ջլաց յա-
ւոյն . բաւ է :

Վ. Ե. Բ. :

Արքայապետութեան համառօտ, և յիշատակարան Տղեցոցանոցի
 արտօն :

Քառք՝ պատիւ և երկրպագութիւն, գոհութե
 նական անլուծի փառաբարութեամբ, երբեակ
 և մի անբաժանելի Մծութեանն Հօր և Արդւոյ և Հօգ
 ւոյն սրբոյ : Արարժանացոյց զօրացուցանելով զմերս
 տկարութիւն, հասանել 'ի յաւարտ՝ տպագրութեամբ
 'ի լոյս ընծայեցման, փոքրաքանակ, բայց բազմահրուստ
 բժշկարանիս :

Մրդ՝ ընթերցօղք և վայելօղքդ զսոյն, պարտաւոր
 զձեզ համարեսցիք, 'ի մաքուր և յազու յաղօ
 թրս ձեր՝ յիշատակելոյ զարժանին յիշման՝ զտունկն
 օրհնութեան, և զնպատակն առաքինական կատարելու
 թեան, զ'ի Սուրբութեանս և զՍուրբոցի Պայծառ
 Իշխան՝ զՄայ Զօհանջանն Ասեմախորհուրդ և Վերս
 հանձար : Արիւրական արդար և տիրապարզ և վաստա
 կօք, արդեամբք և գոյիւք, ներ Հիւսիսական Տէրու
 թեանն՝ 'ի Նոր Նախիջեան Վաղարքի, զերկուս՝ լուսա
 ճորութեան մտաց՝ ըտրոից հպկազանց՝ բարեառիթ
 Վարոցս, և արտաքին մակացութեանց բարեկարգ Ա
 սումարանս, յանուն Սուրբ Մծածնի, և յանուն Այն
 Գրիգորի Աջաւորչին մերոյ՝ նախայօժար ախորժա
 նօք հաստել հաճեցաւ. և զոր խորհեցաւն՝ զոճարթա
 միտ տրովք իւրովք՝ 'ի յանկ հանեալ՝ 'ի կատարն հա
 սոցս. ընդ նոսին և զցանկալիս զայս Տպարան՝ արփիա
 նման պայծառացուցեալ, և ամենայն հարկաւոր պարա
 գայիւքն լիացուցեալ՝ առնունիրեաց 'ի վայելս բոլորի
 Հարեթական սերնդոցս Ասաւորչակրօնից :

Սասն օրոյ՝ 'ի վերոյիշատակեալ Պայծառ Իշխան
 Մայ Զօհանջանէ պայծառազարդեալ Տպարանն նորա
 հաստատ՝ ինքնայօժար կամօք փափաքեաց, 'ի պատիւ և
 'ի փառս՝ տիրաբար երախտեաց՝ բարեբարին իւրոյ. զառ
 'ի

'ի Ջուղայեցի ճարտար Բժիշկ Պարոն Պետրոսէ, Ազնուածերունդ Մրդւոյ՝ Զօհաննէս Քալանթարի, շարադրեալ զբազմաօղուտ Բժշկարանս՝ ընդ Բաաբանին իւրոյ, (զոր ընծայեալ էր Հոյակապ Վարձատան՝ Հիւսիսային կողմանս եղեալ ամենայն ազգիս հայոց՝ Առաքելաշաւիղ՝ Ազգասէր Ասաջնորդի՝ Իշեանազնեաց Տնօնական Սրբազան Աբբ Եպիսկոպոսի Սանահնեցւոյ Երկայնաբազուկ Արղուծեանց. ոպ տեսանի և 'ի յառաջաբանութեան իւրում.) տպմամբ՝ ի լոյս ընծայել թո՛ւով վեց հարիւր, յառկական ծախիւք՝ նոյն Պայծառ Իշխան՝ Ջուղայեցի Ազայ Զօհանջանին :

Արոյ զտուրսն՝ ամենամեծն անձ ընդայլոց զո՛ւարթա միտ առատաձեռնութեամբ՝ յայս գործ ազգասօղուտ ինքնակամ՝ օգնողացն՝ անձանց բարեսիրաց. բնակելոց՝ 'ի զանազան գաւառս՝ 'ի կողմն Հնդկաց՝ յարեթատոհմ և հայազարմ՝ Առսաւորշաղաւանից՝ առատաբաշխ տրոցն՝ 'ի փառս և 'ի պատիւ իւր վերընկայցի. զբարեդիտակ նպատակն՝ յուսոյ և ակնկալութեան բնաւիցն՝ անվրէպ պահմամբ՝ 'ի յանկ հանցէ. և զբարի յիշատակա իւրաքանչիւրոցն՝ 'ի յանջնջելի երանական մատենի իւրում արձանացուցէ :

Վախճան բանիս՝ ինդրելով յամենողորմ բարեբարէն անձ՝ յաւելումն և երկարութիւն անգին և պատուական կենաց՝ մեծախորհուրդ առնս անձ, և բարեբողորմ գոտեւացըն, և բոլորից արեանակից մերձաւորացն, յիշան արթանի համարեցիք զ'ի քն հանգուցեալ Վոդակայն նորին՝ զՎուխտան Տիկինն, զՀայրն՝ Քալանթար (Յակօբն, զՄայրն՝ Մէրբան Տիկինն, զՊապն իւր՝ Վերաք Ազայն, և զՀանիկն իւր՝ Թագուհի Տիկինն. որոց ամենեցուն առհասարակ՝ ամենաբարին անձ ըստ մեծի ողորմութեան իւրում՝ ողորմեցի. և անձառելի ներողութեամբն գթացի :

Եւ ձեզ ընդ մեզ՝ բարեմտութեամբ աղօթողացդ՝ մուսն բարեաց՝ անտի պարգևեցի. ամէն :

